

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การศึกษาในประเด็น ค่านิยมและพฤติกรรมในการดำรงชีวิตของข้าราชการครูที่มีหนี้สินได้กำหนดวัตถุประสงค์จำนวน 2 ข้อคือ (1) เพื่อศึกษาค่านิยม และระบบคุณค่าของข้าราชการครูที่มีหนี้สิน (2) เพื่อศึกษาพฤติกรรมในการดำรงชีวิตของข้าราชการครูที่มีหนี้สิน

เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ การเก็บรวบรวมข้อมูลจึงใช้วิธีสังเกต สัมภาษณ์ สันทนาซักถาม และการอภิปรายกลุ่มย่อย แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์ตรวจสอบ เพื่อให้ได้คำตอบตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการศึกษา ด้วยการอธิบายปรากฏการณ์ในสังคมที่เกิดขึ้นจริง จึงได้แบ่งการรายงานออกเป็น 4 ตอน ดังนี้คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลเบื้องต้น

ตอนที่ 2 ค่านิยมของข้าราชการครูที่มีหนี้สิน

ตอนที่ 3 ระบบคุณค่าในการดำรงชีวิตของข้าราชการครูที่มีหนี้สิน

ตอนที่ 4 พฤติกรรมในการดำรงชีวิตของข้าราชการครูที่มีหนี้สิน

ตอนที่ 1 ข้อมูลเบื้องต้น

ได้แบ่งการรายงานข้อมูลเบื้องต้นออกเป็น 3 ด้านดังนี้

1. ลักษณะทั่วไปด้านกายภาพของจังหวัดลำพูน
2. ข้อมูลข้าราชการครูในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดลำพูน
3. การดำเนินการของสหกรณ์ออมทรัพย์ครูลำพูนจำกัด

1. ลักษณะทั่วไปด้านกายภาพของจังหวัดลำพูน

1.1 สภาพภูมิศาสตร์

เนื่องจากจังหวัดลำพูนเป็นจังหวัดขนาดเล็ก เมื่อเปรียบเทียบกับจังหวัดที่มีเขตติดต่อกัน 2 หัวคือ จังหวัดเชียงใหม่ และจังหวัดลำปาง ทั้งด้านเนื้อที่และจำนวนประชากร อีกทั้งมีเส้นทางคมนาคมไปยัง 2 จังหวัดได้หลายเส้นทาง ทำให้ประชากรของจังหวัดลำพูนเดินทางเข้าออกจังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดลำปางได้สะดวกสบาย และรวดเร็ว ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ที่ตั้งและอาณาเขต

จังหวัดลำพูนเป็นจังหวัดที่มีพื้นที่เล็กที่สุดของจังหวัดในภาคเหนือตอนบน มีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 4,505.08 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 2,815,675 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 4.85 ของพื้นที่ภาคเหนือตอนบน บริเวณที่กว้างที่สุดประมาณ 43 กิโลเมตร และยาวจากเหนือจดใต้ 136 กิโลเมตร มีจำนวนประชากร 409,099 คน เป็นเพศชาย 202,070 คน หญิง 207,029 คน แบ่งการปกครองออกเป็น 7 อำเภอ และ 1 กิ่งอำเภอ ดังนี้

ตารางแสดงที่ตั้งและขนาดพื้นที่จังหวัดลำพูน จำแนกเป็นรายอำเภอ/กิ่งอำเภอ

ส่วนราชการ	ขนาดตารางกิโลเมตร	ร้อยละ
- อำเภอเมืองลำพูน	485.60	10.48
- อำเภอป่าซาง	239.50	5.31
- อำเภอบ้านโฮ่ง	495.00	11.98
- อำเภอแม่ทา	761.69	17.90
- อำเภอเถิน	1,702.01	39.77
- อำเภอทุ่งหัวช้าง	486.20	10.60
- อำเภอบ้านธิ	122.50	2.72
- กิ่งอำเภอเวียงหนองล่อง	55.80	1.24
รวม	4,348.29	100

อาณาเขต

ทิศเหนือ ติดต่อกับ อำเภอสารภี อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่

ทิศใต้ ติดต่อกับ อำเภอเถิน อำเภอสบปราบ จังหวัดลำปาง และอำเภอสามเงา จังหวัดตาก

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ อำเภอห้างฉัตร อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ อำเภอฮอด อำเภอดอยเต่า อำเภอจอมทอง อำเภอหางดง อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่

(ดูแผนที่ประกอบ-ภาคผนวก)

ลักษณะภูมิประเทศ

จังหวัดลำพูนมีลักษณะภูมิประเทศโดยทั่วไปเป็นที่ราบหุบเขาและพื้นที่ภูเขา มีที่ราบอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของจังหวัด ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของที่ราบเชิงใหม่-ลำพูน หรือที่ราบลุ่มแม่น้ำปิง แม่น้ำกว๊ม แม่น้ำลี้ และแม่น้ำทา ซึ่งเป็นที่ราบที่ใหญ่ที่สุด

กรมพัฒนาที่ดินได้แบ่งลักษณะภูมิประเทศของจังหวัดลำพูน ออกเป็นลักษณะ ดังนี้คือมีลักษณะราบเรียบและค่อนข้างราบเรียบ โดยเฉพาะพื้นที่บริเวณใกล้กับแม่น้ำปิง และ ช่วงระหว่างแม่น้ำปิงกับแม่น้ำกว๊ม ในฤดูน้ำหลากจะถูกน้ำท่วมเป็นประจำทุกปี

พื้นที่ส่วนใหญ่ของจังหวัดลำพูน ประมาณร้อยละ 64 ของพื้นที่ทั้งหมด สภาพพื้นที่ โดยทั่วไปเป็นเนินเขา และมีภูเขาสูงสลับซับซ้อนต่อเนื่องกันไป จากทิศตะวันออกซึ่ง ติดต่อกับเขตจังหวัดลำปาง (เป็นส่วนหนึ่งของเทือกเขาผีปันน้ำตะวันตก) เป็นแนวลงมาถึงจนถึง ทางทิศใต้ของอำเภอลี้ ติดต่อกับจังหวัดตากแล้วเลาะลำน้ำแม่ปิงขึ้นไปทางทิศเหนือจนจดเขต จังหวัดเชียงใหม่

จากสภาพภูมิประเทศเช่นนี้ ทำให้พื้นที่ภูเขาอันเป็นเขตต้นน้ำลำธารกระจาย ครอบคลุมพื้นที่ส่วนใหญ่ของจังหวัด ทำให้เกิดที่ราบลุ่มน้ำต่าง ๆ ซึ่งเป็นแหล่งผลิตผลทางการ เกษตรที่สำคัญของจังหวัดลำพูนดังนี้

ที่ราบลุ่มแม่น้ำปิง เกิดจากต้นน้ำปิงในเขตอำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ ไหลผ่านจังหวัดลำพูนตั้งแต่ตำบลริมปิง อำเภอเมือง อำเภอป่าซาง อำเภอบ้านโฮ่ง และ ลี้สุดที่ตำบลลี้ อำเภอลี้ แหล่งผลิตที่ใช้ลุ่มน้ำปิงคือ ฟากตะวันตกของอำเภอเมืองลำพูน (พื้นที่ชลประทานแม่ปิงเก่า) ฟากตะวันตกของอำเภอป่าซาง ฟากตะวันตกของอำเภอบ้านโฮ่ง (ตำบลหนองปลาสาวย) ซึ่งเป็นที่ราบผืนใหญ่ที่สุดในจังหวัดลำพูน

ที่ราบลุ่มแม่น้ำกว๊ม เกิดจากต้นน้ำกว๊มบริเวณคอยหมด บ้านปางอั้น อำเภอ คอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ ไหลผ่านอำเภอบ้านธิ และอำเภอเมืองลำพูน ไหลลงบรรจบกับ แม่น้ำปิงที่บ้านปากบ่อ อำเภอป่าซาง ซึ่งการผลิตในเขตลุ่มแม่น้ำกว๊มส่วนใหญ่จะใช้ ประโยชน์จากลำน้ำสาขาของแม่น้ำกว๊ม คือ แม่น้ำแม่ธิ แม่น้ำแม่ติบ และลุ่มแม่น้ำแม่สาร แต่ที่ รามลุ่มแม่น้ำกว๊มเป็นที่ราบสูงไม่สามารถทำการผลิตตลอดปีได้ มีการใช้ประโยชน์จากระบบ เหมืองฝายเฉพาะฤดูน้ำหลาก จึงมีการเรียกพื้นที่เกษตรแถบนี้ว่า เป็นเขต นาน้ำฟ้า แม่น้ำกว๊ม ยาวประมาณ 95 กิโลเมตร ช่วงที่ไหลผ่านจังหวัดลำพูน ระยะทางประมาณ 30 กิโลเมตร

ที่ราบลุ่มแม่น้ำทา เกิดจากต้นน้ำในกิ่งอำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่ไหลผ่านอำเภอแม่ทา อำเภอเมืองลำพูน และอำเภอป่าซางไหลมาบรรจบกับแม่น้ำกวังที่บ้านสบทา อำเภอป่าซางและไหลลงแม่น้ำปิง ที่ราบลุ่มน้ำแม่ทา ในเขตอำเภอแม่ทาจะเป็นที่ราบผืนแคบๆ สองฟากแม่น้ำ มีพื้นที่ใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำนี้

ที่ราบลุ่มแม่น้ำลี้ เกิดจากต้นแม่น้ำลี้ในเขตอำเภอทุ่งหัวช้าง (สบเทิมบ้านหนองหล) ไหลผ่านอำเภอทุ่งหัวช้าง อำเภอลี้ อำเภอบ้านโฮ่ง และอำเภอป่าซาง ตอนต้นน้ำในเขตอำเภอทุ่งหัวช้างจะเป็นที่นาผืนแคบ ในเขตอำเภอลี้ที่นาจะกว้างขึ้น และจะเป็นที่ราบผืนใหญ่ในเขตอำเภอบ้านโฮ่ง แม่น้ำลี้ไหลลงบรรจบกับแม่น้ำปิงที่บ้านวังสะแกง(สบลี้) ตำบลหนองล่อง กิ่งอำเภอเวียงหนองล่อง เป็นแม่น้ำสาขาสำคัญของแม่น้ำปิงสายหนึ่งที่ตลอดแนวลุ่มน้ำอยู่ในจังหวัดลำพูนทั้งหมด

ลักษณะภูมิอากาศ

จังหวัดลำพูนตั้งอยู่ในภาคเหนือของประเทศไทย ซึ่งตามตำแหน่งที่ตั้งจะอยู่ในเขตร้อนที่ค่อนข้างไปทางเขตอบอุ่น ในฤดูหนาวจึงมีอากาศค่อนข้างเย็น พื้นที่มีทั้งพื้นที่ราบลุ่ม มีแม่น้ำไหลผ่าน ประชาชนใช้พื้นที่ที่ราบลุ่มทำนา และมีภูเขาสูงสลับกันเป็นเทือกยาว กระจายอยู่ทุกอำเภอ ต้นไม้ตามภูเขาสูงต่างๆ ยังคงสภาพป่าไม้ที่สมบูรณ์ ยกเว้นภูเขาเตี้ยๆ ที่ชาวบ้านใช้ปลูกพืชเศรษฐกิจเช่น ลำไย มะม่วง ถั่วลิสง เป็นต้น

จากการที่มีแม่น้ำที่สำคัญๆ ไหลผ่าน 4 สาย ยังมีแม่น้ำสายสั้นๆ อีกหลายสายตลอดจนมีพื้นที่ดินอันอุดมสมบูรณ์ ชาวบ้าน และข้าราชการครูที่ปฏิบัติหน้าที่การสอนอยู่ หรือกลุ่มครูที่เป็นคนท้องถิ่นได้ใช้ปลูกบ้านเป็นที่อาศัย และใช้ในการทำเกษตรกรรม เช่น การปลูกกะหล่ำ ทำสวนลำไย ปลูกหอมกระเทียม ปลูกพืชเศรษฐกิจอื่นๆ ตลอดจนกว้านซื้อที่ดินเพื่อเก็งกำไร เพื่อขายต่อบุคคลทั้งในและนอกพื้นที่

การคมนาคม

1. จังหวัดลำพูนมีถนนสายหลักที่เป็นทางหลวงแผ่นดิน 1 สาย คือ ถนนพหลโยธินสายเชียงใหม่-กรุงเทพฯ หรือที่เรียกว่าถนนซูเปอร์ไฮเวย์สายเอเชีย 1 ถนนทอดยาวผ่านอำเภอต่าง ๆ ในจังหวัดลำพูน ด้านทิศตะวันออกผ่าน 3 อำเภอ คือ อำเภอแม่ทา อำเภอเมือง อำเภอบ้านธิ ด้านทิศตะวันตกผ่าน 2 อำเภอ คืออำเภอแม่ทา และอำเภอเมือง

2. ถนนสายลำพูน-สันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นเส้นทางหลวงจังหวัด เริ่มต้นจากในตัวเมือง คือ สี่แยกวัดมหาวันไปเชื่อมต่อที่อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ ถึงถนนสายเชียงใหม่-ฮอด

3. ถนนสายลำพูน-สารภี จังหวัดเชียงใหม่ เป็นเส้นทางหลวงจังหวัดตัดผ่านในตัวจังหวัดลำพูน ทอดยาวขนานกับถนนซูเปอร์ไฮเวย์ จากลำพูนผ่านอำเภอสารภีเข้าสู่จังหวัดเชียงใหม่

4. ถนนสายลำพูน-ลี้ เป็นเส้นทางหลวงจังหวัด เริ่มจากถนนสายลำพูน-ป่าซาง ทอดยาวผ่านอำเภอ บ้านโฮ้ง อำเภอทุ่งหัวช้าง อำเภอลี้ เข้าสู่เขตอำเภอเถิน จังหวัดลำปาง นอกจากนี้ยังมีทางหลวงอีก 3 สาย ที่ทอดยาวตามลำน้ำปิง คือถนนสายสบทา-ท่าลี่ เชื่อมต่อระหว่างอำเภอป่าซาง-จอมทอง- สันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ อำเภอบ้านโฮ้ง-จอมทอง และอำเภอลี้-ดอยเต่า จังหวัดเชียงใหม่ (ดูแผนภูมิ 2-ภาคผนวก)

การเดินทางจากจังหวัดลำพูนไปจังหวัดเชียงใหม่และไปจังหวัดลำปาง มีการจราจรที่สะดวก รวดเร็ว เพราะมีรถประจำทาง รถสองแถวรับจ้างวิ่งผ่านทุกเส้นทาง และมีรถจักรยานยนต์รับจ้างตลอดคืนอีกด้วย

อีกเส้นทางหนึ่งคือทางรถไฟ ขบวนรถไฟจากกรุงเทพฯ-เชียงใหม่ทุกขบวน จะผ่านและหยุดจอดรับส่งผู้โดยสารที่สถานีรถไฟลำพูน ตามตารางที่กำหนด ดังนั้นนอกจากชาวลำพูนจะเดินทางไปเชียงใหม่ ไปลำปาง ด้วยรถยนต์แล้ว ยังสามารถโดยสารรถไฟทุกขบวนไปยังจุดหมายปลายทางตามที่ต้องการได้อีก

จากลักษณะภูมิศาสตร์ทั่วไปด้านอาณาเขต การคมนาคมจะเห็นได้ว่าเขตติดต่อระหว่างจังหวัดลำพูนกับจังหวัดลำปาง และโดยเฉพาะจังหวัดเชียงใหม่มีหลายเส้นทาง ระยะทางถึงกันประมาณ 20-25 กิโลเมตร ใช้เวลาเดินทางประมาณ 30 นาที-1 ชั่วโมง จึงทำให้การเดินทางไป-กลับ การติดต่อกันระหว่างประชากรของสามจังหวัดสะดวกสบาย ทั้งทางรถประจำทางรถไฟวิ่งเข้า-ออก ตามเวลาที่กำหนด หรือถ้าเป็นช่วงเวลาที่รถประจำทางหมด ก็สามารถเหมารถจักรยานยนต์รับจ้างได้ตลอดคืน ยิ่งถ้าใครมีรถยนต์ส่วนตัวด้วยแล้ว จะสามารถเดินทางได้ตลอดเวลาทั้งกลางวันกลางคืนตามความต้องการอีกด้วย ซึ่งสภาพดังกล่าวจึงสามารถเอื้อให้ข้าราชการครูบางกลุ่มที่มีค่านิยม และพฤติกรรมชอบดื่ม กิน เที่ยวเตร่ตามสถานบันเทิง ทั้งในจังหวัดลำพูนและเชียงใหม่ ไปเที่ยวได้สะดวก เปิดโอกาสอย่างไม่มีขีดจำกัด トラバドที่มีเงินจ่าย ค่ากิน ค่าเที่ยวแต่ละครั้ง ดังได้กล่าวข้างต้นแล้ว

การประกอบอาชีพ

เนื่องจากจังหวัดลำพูนมีแผ่นดินที่อุดมสมบูรณ์ อาชีพหลักของคนส่วนใหญ่จึงทำอาชีพ เกษตรกรรม เช่น ทำนาข้าว ทำไร่ต่างๆ ได้แก่ ยาสูบ กระเทียม ถั่ว ข้าวโพด พริกใหญ่ ถั่วเขียว หัวหอมเล็ก กะหล่ำปลี ถั่วเหลือง และทำสวนผลไม้ แล้ว ประชากรบางกลุ่มยังประกอบอาชีพอื่นๆ อีก เช่น รับจ้างทั่วไป เป็นคนงานในนิคมอุตสาหกรรม ลำพูน รับจ้าง ถีบสามล้อ ขับรถสองแถวรับจ้าง ค้าขาย ทำอุตสาหกรรมในครัวเรือน โรงงานขนาดเล็ก เช่น การทำโรงงานแกะสลัก และอาชีพต่างๆ เช่น ช่างซ่อมรถ ช่างเสริมสวย รวมทั้งอาชีพรับราชการในหน่วยงานของทางราชการ ที่กระจายอยู่ทุกอำเภอในจังหวัดลำพูน โดยเฉพาะข้าราชการครู ซึ่งเป็นกลุ่มประชากรกรณีศึกษาในงานวิจัยครั้งนี้(รายละเอียดจะได้รายงานในหัวข้อต่อไป)

ศาสนา และขนบธรรมเนียมประเพณี

จังหวัดลำพูนมีประชากรร้อยละ 95 นับถือศาสนาพุทธ และอีกร้อยละ 5 นับถือผี วัฒนธรรมประเพณีของประชาชนชาวลำพูนในบางอำเภอยังมีจารีตประเพณีดั้งเดิม ที่เรียกว่า ฮีตฮอย อยู่มาก มีการนับถือบรรพบุรุษ คือผีปู่ย่าอย่างแน่นแฟ้น นอกจากนี้การที่ประชาชนในพื้นที่จังหวัดลำพูนบางอำเภอมีความสัมพันธ์กับธรรมชาติอยู่ตลอดเวลา ทั้งในด้านการผลิตที่ต้องอาศัยน้ำ อาศัยป่า พื้นดินเพื่อทำเกษตรกรรม ความเชื่อและการปฏิบัติเช่นนี้ เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ทำให้เกิดการถกทอร้อยรัดเป็นกลุ่มชนที่มีความรัก มีความเป็นเครือญาติ สานต่อแนวคิด ค่านิยม และปฏิบัติกิจกรรมต่างๆร่วมกัน

ส่วนการนับถือศาสนาพุทธ เป็นความเชื่อในหลักของธรรมะ และกฎแห่งกรรม โดยผ่านพระสงฆ์ โดยเฉพาะพระในท้องถิ่นที่มีชื่อเสียง ที่มีศีลบริบูรณ์และสัจจะบริบูรณ์ เป็นแบบอย่างและแนวทางในการปฏิบัติ นอกจากนั้นความเชื่อ ตั้งแต่ ครอบาสรีวิชัย ครอบาสขาวปี จนถึงครอบาสขาวพัฒนา (ครอบาสวงศ์) ในปัจจุบัน

ในด้านประเพณี วัฒนธรรมหลายอย่างของชาวลำพูน เกิดจากความเชื่อของคนตั้งแต่อดีตกาล แล้วปฏิบัติสืบทอดกันมาจนถึงอนุชนรุ่นหลัง มาจนถึงปัจจุบัน เช่น ประเพณีสงกรานต์ รดน้ำ คำหัวผู้ใหญ่ พิธีสืบชะตา ประเพณีจัดงานศพ งานแต่งงาน งานบวช งานขึ้นบ้านใหม่ งานปอยหลวง (งานทำบุญสิ่งก่อสร้างของวัด) รวมไปถึงความเชื่อทางไสยศาสตร์ เช่น ผีบ้าน ผีเรือน การบนบานศาลกล่าว การตั้งเสื่อบ้าน

อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าความเชื่อ ค่านิยม จะเปลี่ยนแปลงไปตามการเปลี่ยนแปลงของสังคม ความเจริญทางด้านวัตถุที่ไหลทะลักมาจากตะวันตก ก่อให้เกิดการปฏิบัติที่เปลี่ยนไปจากเดิมทั้งในระดับแคบ และระดับกว้าง แต่การปฏิบัติสืบทอดประเพณีดั้งเดิมก็ยังคงปรากฏให้เห็นอยู่โดยทั่วไป เช่น

การจัดพิธีงานศพ

การจัดงานศพในจังหวัดลำพูนส่วนใหญ่จะเหมือนกัน กล่าวคือ มีทั้งพิธีทางศาสนา และพิธีทางสังคม เจ้าภาพต้องใช้จ่ายกับการจัดพิธีทางศาสนา และด้านสังคม ทั้งญาติพี่น้องในท้องถิ่น ในต่างจังหวัด ผู้บังคับบัญชา (กรณีที่ทำงานในองค์กร หรือบริษัทห้างร้าน) ตลอดจนนักการเมืองท้องถิ่น ซึ่งจะต้องให้จ่ายเงินเป็นจำนวนมาก ทั้งอาหารทั่วไปที่เลี้ยงในแต่ละมื้อ เหล้า เบียร์ ของที่ระลึก ดอกไม้ประดับศพ ปราสาทที่ใช้ครอบบนหลังศพ ซึ่งมีราคาแพง ไม่ต่ำกว่า 3,000-30,000 บาท ขึ้นอยู่กับฐานะทางการเงินของเจ้าภาพ ถ้าเจ้าภาพฐานะดีเป็นคนมีหน้ามีตากว้างขวางในสังคมก็จะใช้ปราสาทที่สวยงามราคาแพง เพื่อหน้าตาของตัวเองในสังคม ถ้าเจ้าภาพฐานะไม่ดีนัก ก็จะใช้ปราสาทแบบธรรมดาราคาไม่แพง แต่ทั้งนี้ ไม่ว่าจะถูกหรือแพง งานศพทุกงานก็จะมีปราสาทครอบอยู่ให้เห็นทุกศพ ไม่ว่าจะเป็นข้าราชการ ทหาร ตำรวจ หรือแม้แต่ชาวบ้านทั่วไป เพราะเป็นความเชื่อ เป็นวัฒนธรรม เป็นประเพณีที่ปฏิบัติสืบทอดกันมา โดยให้เหตุผลว่า คนตายจะได้ขึ้นสวรรค์ และมีปราสาทอาศัยอยู่บนสวรรค์แต่เมื่อสอบถามกลุ่มคนที่มีการศึกษา โดยเฉพาะกลุ่มข้าราชการจึงได้ทราบว่า การปฏิบัติเช่นนั้นเป็นการกระทำตาม ๆ กันมา ถ้าไม่ทำเกรงว่าจะถูกตำหนิ ถูกนินทาจากคนในสังคม อีกอย่างการกระทำเพื่อให้เกียรติแก่ผู้ล่วงลับไปแล้ว โดยเฉพาะคนที่เป็บบิดา-มารดา เท่ากับเป็นการทดแทนบุญคุณ อีกทางหนึ่ง

จากที่กล่าวข้างต้น จึงเป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ข้าราชการครุจำนวนไม่น้อยต้องกู้เงินมาจัดงานศพอย่างยิ่งใหญ่ให้กับบิดา-มารดาหรือญาติผู้ใหญ่ ซึ่งบางรายยังอยู่ในระหว่างผ่อนหนี้เงินกู้ (สำหรับรายละเอียดจะกล่าวต่อไปในตอน ที่ 2 ค่านิยมของข้าราชการครุที่มีหนี้สิน)

การจัดงานขึ้นบ้านใหม่และงานแต่งงาน

ในกลุ่มข้าราชการครุที่เป็นหนี้หลายราย ต้องสะสมเงินจากเงินเดือนไว้เป็นรายเดือนตามแต่ละสามารถเก็บได้ บางคนมีเงินเดือนทั้งสามี และภรรยา ก็พอจะมีเก็บบ้าง แต่บางคนสามี หรือภรรยาไม่มีรายได้เป็นเงินเดือน ก็ต้องขวนขวาย หารายได้พิเศษ และต้องกู้เงินมาเพื่อสร้างบ้าน พอสร้างเสร็จบางคนก็จะเชิญญาติพี่น้องมาร่วมทำบุญในกลุ่มญาติ เพื่อนสนิท

เท่านั้น แต่บางคนจะจัดงานฉลองบ้านใหม่ อย่างใหญ่โต เชิญแขกร่วมงานเป็นพันๆ คน มีการแสดงดนตรีให้ฟัง และ บางรายปลูกบ้านเสร็จแต่งงานพร้อม ๆ กับฉลองขึ้นบ้านใหม่ควบคู่ไปเลยก็มี แต่ไม่ว่าจะเป็นข้าราชการครูหรือชาวบ้านทั่วไป รูปแบบการฉลองขึ้นบ้านใหม่ และการจัดงานแต่งงานจะคล้ายคลึงกัน คือมีพิธีทางศาสนา และพิธีเลี้ยงทางสังคม โดยเฉพาะงานเลี้ยงทางสังคมที่มีค่าใช้จ่ายทั้งค่าอาหาร เครื่องดื่ม(เหล้า เบียร์ ฯลฯ) ของที่ระลึก ข้าวของเครื่องใช้ิปาละ ยิ่งถ้าเป็นคนที่มิฐานะตำแหน่งทางสังคมเป็นที่ยอมรับ เคารพนับถือ มีคนรู้จัก นับหน้าถือตาอย่างกว้างขวาง งานก็จะจัดอย่างยิ่งใหญ่ ค่าใช้จ่ายต่างๆก็ยิ่งมากตามไปด้วย (รายละเอียดจะนำเสนอในตอนที 2 ค่านิยมของข้าราชการครูที่มีหนี้สิน)

สรุปได้ว่า ค่านิยม ความเชื่อ ที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาจนกลายเป็นประเพณีดังกล่าวแล้ว ข้าราชการครูที่สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดลำพูนส่วนใหญ่ยังมีการรวมกลุ่ม เพื่อบริหาร บริการ ในกลุ่มทั้งที่เป็นไปตามโครงสร้างของการบริหาร และโดยกลุ่มของครูที่จัดตั้งขึ้นเอง เช่น การตั้งชมรมครู สมาคมวิชาชีพครู การจัดตั้งสหกรณ์ออมทรัพย์ครู โดยมีวัตถุประสงค์ต่าง ๆ กันนั้น ก็เพื่อให้ตนเองได้รับประโยชน์ การยอมรับในสังคม สามารถดำรงตน ดำรงชีวิตให้เป็นปกติเหมือนคนอื่น ๆ ถึงแม้ว่าบางคนอาจจะไม่เกิดความเชื่อ แต่เมื่อเป็นค่านิยมของสังคมก็จำเป็นต้องปฏิบัติตามกัน เพื่อให้ตนเองไม่รู้สึกว่ามี ความแปลกแยกแตกต่างไปจากคนอื่น และเพื่อการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ในยามที่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งต้องการความช่วยเหลือ อีกด้านหนึ่งก็แสดงถึงพลังของการอยู่ร่วมกัน เป็นความสามัคคี เป็นการเกาะเกี่ยวกันโดยมีวัฒนธรรมความเชื่อ เป็นตัวเชื่อม อาจกล่าวได้ว่าชุมชนมีศักยภาพ มีความเข้มแข็งด้วยการรวมกลุ่มกันทางสังคม ทางวัฒนธรรมอย่างเหนียวแน่น แม้ว่าความเข้มแข็งที่ได้มาต้องแลกกับความเหน็ดเหนื่อย กับความยากลำบาก และแลกกับการเป็นหนี้สินก็ตาม

2. ข้าราชการครูในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดลำพูน

สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดลำพูน เป็นหน่วยงานจัดการศึกษาระดับจังหวัด ในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติกระทรวงศึกษาธิการ

รับภาระในการจัดการศึกษา โดยมีโรงเรียนในสังกัดที่ทำการสอน 2 ระดับ คือ ระดับก่อนประถมศึกษา(อนุบาล)-ประถมศึกษาปีที่ 1-6 ส่วนหนึ่ง และโรงเรียนขยายโอกาส เปิดทำการสอนตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 และมัธยมศึกษาปีที่ 1—3 อีกส่วนหนึ่ง โรงเรียนในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดลำพูน มีกระจายอยู่ทุกอำเภอและกิ่งอำเภอ แต่ละอำเภอ/กิ่งอำเภอยังมีสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเป็นหน่วยงานต้นสังกัดที่มีหน้าที่ควบคุม กำกับ ดูแล ส่งเสริมและสนับสนุน โรงเรียนทุกโรงเรียนในแต่ละอำเภอ

จากการสำรวจข้อมูลข้าราชการครูในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดลำพูน เมื่อปี พ.ศ. 2544 โดยแยกเป็นข้าราชการครูชาย—หญิง มีดังนี้

ข้าราชการครูชาย	จำนวน	786	คน
ข้าราชการครูหญิง	จำนวน	1,478	คน
รวม		2,264	คน

แบ่งตามระดับวุฒิการศึกษา มีดังนี้

วุฒิระดับปริญญาเอก	จำนวน	2	คน
วุฒิระดับปริญญาโท	จำนวน	90	คน
วุฒิระดับปริญญาตรี	จำนวน	1,872	คน
วุฒิต่ำกว่าระดับปริญญาตรี	จำนวน	300	คน

3. การดำเนินงานของสหกรณ์ออมทรัพย์ครูลำพูน จำกัด

จังหวัดลำพูนมีหน่วยงานที่จัดตั้งขึ้นเมื่อเป็นสวัสดิการให้แก่ข้าราชการครูคือ “สหกรณ์ออมทรัพย์ครูจังหวัดลำพูน จำกัด” มีฐานะเป็นนิติบุคคล เพื่อให้ข้าราชการทุกหน่วยงานในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการสมัครเป็นสมาชิกโดยมีเงื่อนไขว่า ผู้ที่สมัครเป็นสมาชิกต้องชำระค่าหุ้นรายเดือนหุ้นละ 100 บาท ส่วนสมาชิกคนใดจะส่งค่าหุ้นมากน้อยเพียงใดก็ได้แต่ต้องไม่ต่ำกว่า 100 บาท

จากการสำรวจพบว่า มีข้าราชการในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการทุกหน่วยงาน สมัครเป็นสมาชิก อาทิเช่น สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดลำพูน สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชน สังกัดกรมสามัญศึกษา สังกัดกรมการศึกษานอกโรงเรียน สังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ (ข้าราชการในสำนักงานศึกษาธิการจังหวัด/อำเภอ) สังกัดกรมศิลปากร สำรวจเมื่อวันที่ 13 ธันวาคม พ.ศ. 2544 มีจำนวนสมาชิกทั้งสิ้น 4,308 คน เป็นข้าราชการครูในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดลำพูน จำนวน 2,170 คน ที่เป็นหนี้กับสหกรณ์ ฯ ซึ่งเป็นจำนวนมากที่สุดกว่าสังกัดอื่นที่กระจายออกไป

จากการดำเนินงานของสหกรณ์ออมทรัพย์ครูลำพูนจำกัด ในรอบปี 2544 สหกรณ์ออมทรัพย์ครูลำพูนจำกัด ได้บริหารงานและดำเนินงานให้ทราบต่อไป

1. สถานภาพสมาชิก

จำนวนสมาชิก ณ วันที่ 1 มกราคม 2544	4,331 คน
<u>บวก</u> สมาชิกเข้าใหม่ระหว่างปี	130 คน
<u>หัก</u> สมาชิกลาออกระหว่างปี	153 คน
คงเหลือสมาชิกเมื่อ วันที่ 31 ธันวาคม 2544	<u>4,308 คน</u>

รายละเอียดที่ลาออกระหว่างปี 2544 แยกเป็น

1. ถึงแก่กรรม	18 คน
2. โอนไป	27 คน
3. ลาออก	108 คน
รวม	<u>153 คน</u>

สมาชิกที่เป็นหนี้ต่อสหกรณ์ 3,473 คน คิดเป็นร้อยละ 80.62 ของสมาชิก
ทั้งหมด

สมาชิกที่ไม่เป็นหนี้ต่อสหกรณ์ 835 คน คิดเป็นร้อยละ 19.38 ของสมาชิก
ทั้งหมด

2. ผลการดำเนินงาน

ที่	รายการ	ปี 2543	ปี 2544	+ เพิ่ม ลด
1.	จำนวนสมาชิก	4,331คน	4,308 คน	(23 คน)
2.	ทุนเรือนหุ้นที่ชำระแล้ว	606,223,480.00	646,851,900.00	40,648,420.00
3.	เงินรับฝาก 3 ประเภท	337,824,330.62	340,945,172.28	3,120,841.66
4.	เงินกู้คงเหลืออยู่ที่สมาชิก	1,025,235,654.14	1,101,713,263.78	76,477,609.64
5.	เงินสำรองและเงินทุนสะสมตามข้อบังคับ	88,100,047.00	101,720,546.91	13,620,499.91
6.	มีทุนดำเนินการทั้งสิ้น	1,116,113,215.26	1,167,316,671.10	51,203,455.84
7.	รายได้	102,605,211.56	94,855,828.91	(7,749,382.65)
8.	รายจ่าย	21,714,897.90	20,151,704.72	(1,563,193.18)
9.	กำไรสุทธิ	80,890,313.66	74,704,124.19	(6,186,189.47)

ทุนเรือนหุ้น

สหกรณ์ออมทรัพย์ครูลำพูน จำกัด ส่งเสริมให้สมาชิกลงทุนในการถือหุ้นได้ 3 ทาง

- สะสมค่าหุ้นตามระเบียบ โดยสมาชิกยินยอมให้สหกรณ์หักเงินค่าหุ้นจากเงินได้รายเดือน ณ ที่จ่ายได้ทุกเดือน

- ซื้อหุ้นเพิ่มได้บางโอกาส เช่น สมาชิกกู้สามัญมีหุ้นไม่ถึงตามระเบียบว่าด้วยการให้เงินกู้ที่กำหนดไว้ สามารถซื้อหุ้นเพิ่มได้

- สะสมค่าหุ้นเกินกว่าที่ระเบียบว่าด้วยหุ้น กำหนดโดยสมาชิก ขึ้นความจำนองต่อสหกรณ์

ทุนเรือนหุ้น เมื่อ 31 ธันวาคม 2543 606,223,480.00 บาท

ทุนเรือนหุ้น เมื่อ 31 ธันวาคม 2544 646,851,900.00 บาท

ทุนเรือนหุ้น เพิ่มขึ้น 40,628,420.00 บาท

เพิ่มขึ้น 60.70 %

ทุนเรือนหุ้น เฉลี่ย คนละ 150,151.32 บาท

สมาชิกทุกคนจะต้องส่งเงินค่าหุ้นเป็นรายเดือน ตั้งแต่เดือนแรกที่เข้าเป็นสมาชิกติดต่อกันไม่น้อยกว่า 120 งวด ตามอัตราส่วนเงินรายได้ของตน ดังต่อไปนี้

เงินได้รายเดือน (บาท)			จำนวนหุ้นที่ต้องถือ (บาท)
4,100	-	4,899	100
4,900	-	6,019	200
6,020	-	7,379	300
7,380	-	9,039	400
9,040	-	11,119	500
11,120	-	13,679	600
13,680	-	16,799	700
16,800	-	20,639	800
20,640	-	25,369	900
25,370	-	ขึ้นไป	1,000

วัตถุประสงค์ของการจัดตั้งสหกรณ์ออมทรัพย์ครูลำพูน จำกัด เพื่อส่งเสริมผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจและสังคมของบรรดาสมาชิก โดยวิธีช่วยเหลือตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกันตามหลักสหกรณ์ เช่น การออมเงิน การฝากเงิน การสวัสดิการ การสงเคราะห์ การลงทุนเพื่อประกอบอาชีพอื่น และดำเนินการให้สมาชิกมี ที่ดิน บ้าน ยานพาหนะ เป็นของตนเอง และรวมไปถึงการถือกรรมสิทธิ์ หรือทรัพย์สินครอบครอง ซื้อ แลกเปลี่ยน เช่า หรือให้เช่า จำนำ หรือรับจำนำ ขายหรือจำหน่ายซึ่งทรัพย์สิน ตลอดจนดำเนินการอื่น บรรดาที่เกี่ยวข้องกับการจัดให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ (ดูรายละเอียดภาคผนวก ก.)

ข้าราชการครูสังกัด สปจ.ลำพูน เป็นสมาชิก กู้ยืมเงินด้วยเหตุผลที่แตกต่างกัน บางคนกู้ไปเพื่อนำไปทำตามทีระบู้วัตถุประสงค์ของการกู้ บางคนระบู้วัตถุประสงค์อย่างหนึ่งแต่นำเงินไปใช้อีกอย่างหนึ่ง เช่น นำไปเพื่อทำอาชีพเสริม นำไปใช้หนี้เก่า หรือนำไปปล่อยกู้ให้ออกดอกอีกทอดหนึ่ง ซึ่งก็ไม่ผิดกติกาอะไร เพราะเป็นสิทธิของผู้ที่จะนำเงินของตนเองไปใช้อะไรก็ได้ อีกอย่าง สหกรณ์ ฯ มีอำนาจหักเงินเดือนเพื่อชำระเงินกู้ไว้ ณ ที่จ่าย การกู้ของสมาชิกทุกคน และทุกครั้งจึงค่อนข้างสะดวก รวดเร็วกว่าสถาบันการเงินอื่น ๆ แต่ก็ต้องยอมรับว่าดอกเบี้ยเงินกู้ที่ทางสหกรณ์ ฯ ตั้งไว้ก็แพงกว่าที่อื่น ๆ เช่นกัน เพราะว่า สหกรณ์ ฯ ต้องปันผลดอกเบี้ยค่าหุ้นและเฉลี่ยคืนดอกเบี้ยเงินกู้ให้สมาชิกทุกสิ้นปี ดังนั้น แม้ว่าจะต้องจ่ายดอกเบี้ยสูงกว่าที่อื่น ๆ แต่ก็จะได้คืนในภายหลัง

และจุดนี้คือ จุดเริ่มต้นของการเป็นหนี้ของข้าราชการครูจำนวนมาก เป็นหนี้ก้อนโต เป็นหนี้ผูกพันระยะยาว บางคนลาออก หรือเกษียณอายุ ก็ยังผ่อนชำระเงินกู้ สหกรณ์ออมทรัพย์ครูไม่หมด กลายเป็นปัญหาเรื้อรังจนถึงทุกวันนี้ ถึงแม้ว่ารัฐบาลพยายามจะหาหนทางเพื่อบรรเทาหรือปลดปล่อยหนี้สินครู แต่ดูเหมือนว่า กลายเป็นปัญหาหนักที่ รัฐบาลไม่สามารถแก้ปัญหามาให้หมดไป หรือคลี่คลายให้น้อยลงได้

สาเหตุที่ครูเป็นหนี้มากมาย นับเป็นจำนวนเงินเกือบแสนล้านบาท มีสาเหตุ นานัปการ หลากหลายแตกต่างกันไป ตามค่านิยมและพฤติกรรมตลอดจนความเชื่อ ความโลภ รวมไปถึงความต้องการขั้นพื้นฐานของปัจจัย 4 ประการ ก็ยังเป็นสาเหตุของการเป็นหนี้ด้วย

การศึกษาครั้งนี้ได้ทำการศึกษาข้าราชการครูที่เป็นหนี้จำนวนมากกว่า 50 ราย จากจำนวนทั้งสิ้น 2,497 ราย (สำรวจเมื่อวันที่ 26 ธันวาคม 2544 รายละเอียดภาคผนวก) บางคน บางกลุ่มมีค่านิยม พฤติกรรมที่คล้ายคลึงกันหรือเหมือนกัน ได้จัดไว้เป็นกลุ่มเดียวกัน เพื่อง่ายต่อการศึกษาเปรียบเทียบ โดยแบ่งศึกษาออกเป็น 3 ด้านใหญ่ ๆ คือ (1) ด้านค่านิยม (2) ด้านระบบคุณค่า และ(3) ด้านพฤติกรรม ซึ่งจะกล่าวรายละเอียดในหัวข้อต่อไป

เมื่อจัดกลุ่มแล้ว จึงได้สุ่มกรณีตัวอย่างจากที่ศึกษาไว้กว่า 50 คน ได้นำมาเป็นกรณีตัวอย่างจำนวน 12 รายการ ดังนี้

กรณีที่ 1 อาจารย์บังเอิญ (นามสมมติ)

ประวัติส่วนตัว

- เกิดที่จังหวัดเชียงใหม่ บิดา-มารดา มีอาชีพทำนา มีพี่น้องร่วมบิดามารดา รวม 4 คน เป็นพี่สาว 2 คน น้องชาย 1 คน
- ที่อยู่ปัจจุบัน ปลูกบ้านพักอาศัยในเขตอำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน
- สถานภาพ สมรส ภรรยาประกอบอาชีพรับราชการครู มีบุตร 2 คน

ประวัติการรับราชการ

- บรรจุเป็นข้าราชการครู 1 ระดับ 1 โรงเรียนในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอลำพูน จังหวัดลำพูน เมื่อปี พ.ศ. 2521
- ปัจจุบันดำรงตำแหน่งผู้บริหารโรงเรียน ระดับ 7 ขึ้นเงินเดือน 16,020 บาท สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน

ประวัติการศึกษา

- ระดับประถมศึกษา 1-4 ที่โรงเรียนในหมู่บ้าน (บ้านเกิด) ที่จังหวัดเชียงใหม่
- บวชเป็นสามเณรศึกษาพระปริยัติธรรม จบนักธรรมชั้นเอก (พ.ศ. 2519)
- ระหว่างบวชได้ศึกษาปริยัติธรรมสายสามัญจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 (พ.ศ.2519) ที่จังหวัดเชียงใหม่ และลาสิกขาบทในปีเดียวกัน
- จบระดับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาชั้นต้น (ป.กศ.ต้น) ที่วิทยาลัยครูเชียงใหม่ เมื่อ พ.ศ. 2521 และสอบบรรจุเป็นข้าราชการครู 1 ระดับ 1 ในปีเดียวกัน

จุดเริ่มต้น/ที่มาของการเป็นหนี้

ในปีแรกที่เข้าทำงาน(พ.ศ.2521) เป็นครูได้รับเงินเดือน 1,080 บาท ยังเป็นโสด ไม่มีภาระที่ต้องรับผิดชอบมากนัก จึงสามารถแบ่งส่งให้บิดา-มารดา ใช้ที่จังหวัดเชียงใหม่ เดือนละ 500 บาท ค่าใช้จ่ายส่วนตัวเดือนละประมาณ 500 บาท บางเดือนมีพอเหลือเก็บบ้างเล็กน้อย ในช่วงนี้ทำการสอนเพียงอย่างเดียว ไม่ประกอบอาชีพเสริมอื่น ๆ เลย

หลังจากรับราชการได้ 1 ปี จึงได้สมัครเป็นสมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์ครูจังหวัดลำพูน โดยส่งค่าหุ้นเดือนละ 50 บาท เมื่อครบ 6 เดือน จึงกู้เงินของสหกรณ์ฯ จำนวน 15,000 บาท (หนึ่งหมื่นห้าพันบาท) เพื่อนำเงินมาซื้อรถจักรยานยนต์ไว้ใช้ขับจี้และทำธุระอื่น ๆ จนถึงปี พ.ศ. 2524 ได้ย้ายไปสอนอีกโรงเรียนหนึ่งภายในเขตอำเภอฝางเช่นเดิม แต่ไกลกว่าโรงเรียนที่สอนอยู่ครั้งแรก ซึ่งนักเรียนและชาวบ้านที่โรงเรียนตั้งอยู่เป็นชาวเขาทั้งหมด เขาจึงไปรับการสอนนอกโรงเรียนที่จังหวัดลำปาง เพื่อมาสอนชาวบ้านที่ไม่จบระดับประถมศึกษาตอนต้น โดยทำการสอนในวันหยุดเสาร์-อาทิตย์ และช่วงเวลากลางคืน ทำให้มีรายได้พิเศษเพิ่มขึ้นเดือนละ 2,500 บาท (สองพันห้าร้อยบาท)

ปี พ.ศ. 2525 มารดาล้มป่วยหนัก เขาต้องซื้อรถจักรยานยนต์ไปเยี่ยม เพื่อดูอาการป่วยอย่างใกล้ชิด การเดินทางด้วยรถจักรยานยนต์เป็นไปด้วยความยากลำบาก จึงตัดสินใจขายรถจักรยานยนต์ในราคา 10,000 บาท (หนึ่งหมื่นบาท) เพื่อนำมาซื้อรถยนต์กระบะมือสอง แต่เงินจำนวนนี้เป็นเพียงค่าวางมัดจำหรือเป็นเงินค่างวดเท่านั้น ส่วนที่ค้างผ่อนชำระเป็นงวดๆ ละ 1,600 บาท (หนึ่งพันหกร้อยบาท) ระยะเวลา 3 ปี การเดินทางไปเยี่ยมอาการป่วยของมารดาจึงสะดวกสบายขึ้น และไปเยี่ยมได้บ่อยครั้งขึ้น แต่การตัดสินใจซื้อรถยนต์ครั้งนี้ได้ประสบปัญหาเงินเดือนที่ได้รับในแต่ละเดือนไม่พอใช้จ่าย และไม่พอค่าผ่อนส่งรถ จึงต้องใช้รถยนต์ออกค่าขาย ไซ้ไก่ ไซ้เป็ด และฟืน ในวันเสาร์-อาทิตย์ และตอนเย็นหลังเลิกสอนประจำวัน

ปี พ.ศ. 2526 ได้ย้ายไปสอนโรงเรียนในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน โดยได้พักอยู่ที่บ้านของตนเองที่จังหวัดเชียงใหม่ เดินทางไปกลับทุกวัน แต่การขับรถยนต์ไปทำงานทุกวัน ต้องสิ้นเปลืองค่าน้ำมันเชื้อเพลิงมาก ค่าใช้จ่ายมากขึ้น จึงเปลี่ยนมาใช้รถจักรยานยนต์เก่าๆ ของบิดามารดา เพื่อลดค่าใช้จ่าย ส่วนรถยนต์จอดเก็บไว้ที่บ้าน เพื่อให้ทางบ้านได้ใช้ในยามฉุกเฉิน ต่อมาปี พ.ศ. 2527 ได้ตัดสินใจเรียนวิชาดนตรีที่โรงเรียนดนตรีสยามกลการ จังหวัดเชียงใหม่ โดยบอกว่าจะใช้วิชาความรู้ทางดนตรีหารายได้พิเศษ

หลังจากจบวิชาดนตรีแล้ว ได้ยื่นกู้เงินจากสหกรณ์ออมทรัพย์ครูลำพูน ในวงเงิน 20,000 บาท (สองหมื่นบาท) เพื่อซื้อเครื่องดนตรีอิเล็กทรอนิกส์มือสอง นำไปปรับจูนเล่นตามห้องอาหาร โดยมีรายได้คืนละ 50 บาท และได้ค่าเช่าเครื่องดนตรีอีกคืนละ 80 บาท ถ้าคืนไหนได้เล่นและร้องด้วยจะมีรายได้คืนละ 150 บาท นอกจากนั้นยังรับจ้างเล่นดนตรีตามงานต่างๆ เช่น งานแต่งงาน งานขึ้นบ้านใหม่ งานบันเทิงตามหมู่บ้านต่างๆ ในจังหวัดลำพูน

ระยะนั้นเขามีรายได้มากขึ้นจึงได้ขายรถยนต์คันเก่า เพื่อมาวางมัดจำซื้อรถยนต์คันใหม่ซึ่งเป็นรถยนต์มือสอง และผ่อนชำระ 24 งวดละ 2,500 บาท พร้อมกับศึกษาต่อในระดับปริญญาตรีที่มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช ใช้เวลาศึกษา 3 ปี จึงเรียนจบ และหลังจากจบการศึกษา ได้หาอาชีพเสริมทำ คือ ทำธุรกิจขายตรงสินค้าหลายอย่าง ได้แก่ ที่นอนแม่เหล็ก และเป็นตัวแทนขายประกันชีวิต เพื่อนำเงินมาผ่อนชำระค่ารถยนต์ในแต่ละเดือน

ปี พ.ศ. 2534 เขาเล่าว่า ได้ทำธุรกิจค้าขายที่ดิน ด้วยการซื้อมา-ขายไป เป็นอาชีพเสริมที่มีรายได้ดี เพราะซื้อมาในราคาถูกแต่ขายได้ราคาสูงหลายเท่าตัว มีอยู่ครั้งหนึ่งได้ซื้อที่ดินจำนวน 8 ไร่ ราคา 20,000 บาท (สองหมื่นบาท) แล้วขายต่อในราคา 400,000 บาท (สี่แสนบาท) เมื่อเห็นว่าเป็นธุรกิจที่ทำรายได้ดี จึงกู้เงินจากสถาบันการเงินต่าง ๆ ได้แก่ ธนาคารออมสิน ธนาคารเพื่อการเกษตร(ธกส.) ธนาคารอาคารสงเคราะห์ รวมยอดเงินกู้ยืมในหลักล้าน แล้วนำเงินไปกว้านซื้อที่ดินมาอีกจนได้เป็นจำนวนมาก เพื่อขายต่อ การกู้เงินครั้งนี้ เขาประสบปัญหาเงินเดือนไม่พอใช้ เงินเดือนบางเดือนไม่เหลือแม้แต่บาทเดียว และบางเดือนติดลบอยู่บ่อยๆ

หลังจากนั้นอีกสองปีเป็นช่วงเวลาเศรษฐกิจฟองสบู่แตก เศรษฐกิจของประเทศตกต่ำได้กระทบต่อธุรกิจขายที่ดินของเขา และไม่สามารถขายที่ดินที่ซื้อักักจนไว้ได้โดยแม้แต่แปลงเดียว ผนวกกับเงินเดือนในแต่ละเดือนนอกจากจะไม่เหลือแล้ว ยังติดลบอีก เขาจึงได้กู้ยืมเงินจากญาติพี่น้องมาแก้ปัญหาได้บ้าง แต่ไม่มากนัก

อาจารย์บังเอิญเล่าว่าเขาเครียดหนักและคิดมาก จึงเริ่มดื่มเหล้า เบียร์ สูบบุหรี่ เพื่อหวังพึ่งให้หายเครียด อีกทั้งเริ่มเข้าบ่อนเล่นการพนัน ได้เล่นไพ่ ไฮโล พนันบอล พนันมวย จนสุดท้ายพนันทุกอย่างที่มีการจัดพนันขึ้นต่อ โดยคาดหวังว่าถ้าโชคดีเล่นพนันชนะ จะได้เงินค่าพนันสูงเป็นจำนวนหลักหมื่น หรือหลักแสน ในทางตรงกันข้ามเขากลับต้องสูญเสียเงินแต่ละครั้งไม่ต่ำกว่าหนึ่งหมื่นถึงห้าหมื่นบาท ส่งผลให้มีหนี้สินเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว อีกทั้งประสบภาวะเจ้าหนี้รบกวนระบบที่เขาไปกู้ยืมมาตามทวงหนี้อย่างกระชั้นชิด

ต่อมาเมื่อปี พ.ศ.2538 เขาได้ยื่นกู้เงินสหกรณ์ออมทรัพย์ครูลำพูน ในวงเงิน 400,000 บาท เพื่อผ่อนชำระหนี้ในระบบ แต่ไม่ได้รับเติมจำนวนเพราะถูกหักหนี้เก่า บางส่วนนำไปใช้หนี้ในระบบ ส่วนที่เหลือได้นำไปลงทุนทำสวนลำไยในที่ดินที่ซื้อไว้แต่ขายไม่ออก โดยได้ปลูกลำไยจำนวน 200 ต้น

อาจารย์บังเอิญบอกว่า “ผมหมดตัวเพราะลงทุนไปมาก และคิดไม่ถึงว่าเศรษฐกิจของประเทศจะตกต่ำเร็วขนาดนี้ แต่ยังโชคดียังมีที่ดินเหลือเก็บไว้ใช้ทำประโยชน์”

ปัจจุบัน (พ.ศ. 2544) เขาได้หยุดเล่นการพนัน ปรับปรุงสวนลำไยซึ่งเริ่มให้ผลผลิตพอเพียงแก่ครอบครัวนี้ ส่วนเงินเดือนถูกหักใช้หนี้เงินกู้สหกรณ์ออมทรัพย์ครู เป็นเวลา 8 ปี นับจากปีที่กู้ คือ พ.ศ. 2538 เป็นต้นไป

จากข้อมูลข้างต้นวิเคราะห์ได้ว่า พฤติกรรมของอาจารย์บังเอิญ เกี่ยวกับการดำรงชีวิตและการมีหนี้สินนั้น เริ่มจากค่านิยม ความปรารถนาที่จะต้องการสร้างงาน สร้างรายได้ เพื่อสร้างตัวสร้างฐานะ พร้อม ๆ กับพัฒนาตนเองด้วยการศึกษาต่อ แต่เมื่อได้สอบถามเพื่อนสนิทของเขาจึงได้ทราบว่า เขาเป็นคนที่จริงจังกับชีวิตมาก มีความรู้ลึกฝังใจหลายเรื่อง คือครอบครัวทางบ้านค่อนข้างยากจน พ่อเขาไม่รู้หนังสือและถูกคุกคาม การทำทนายและถูกสบประมาทหลายเรื่อง ดังนั้น เมื่อมีโอกาสได้ศึกษาเล่าเรียน เขาจึงเรียนเพื่อให้จบชั้นสูงๆ จนสอบเข้าศึกษาต่อที่วิทยาลัยครูเชียงใหม่ และในขณะที่กำลังศึกษาอยู่นั้น ได้ทำกิจกรรมต่าง ๆ เช่น เป็นคณะกรรมการองค์การนักศึกษาของวิทยาลัยครู เป็นสมาชิกชมรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ได้ร่วมกับเพื่อนนักศึกษาเคลื่อนไหวทางการเมือง จนถูกตำรวจจับไปสอบสวนที่สถานีตำรวจภูธร จังหวัดเชียงใหม่ พอจบการศึกษาได้รับราชการเป็นครู จึงได้ใช้เวลาว่างศึกษาต่อ ทำอาชีพเสริมโดยการทำธุรกิจหลาย ๆ อย่าง แต่เพราะขาดประสบการณ์ ประกอบกับภาวะเศรษฐกิจของประเทศตกต่ำ การลงทุนหยุดชะงัก จึงต้องประสบกับความล้มเหลวในธุรกิจ มีภาระหนี้สินเพิ่มขึ้นและเป็นหนี้สินผูกพันในระยะยาวไปจนถึงอนาคตข้างหน้า

กรณีที่ 2 อาจารย์สาธิต (นามสมมติ)

ประวัติส่วนตัว

- เกิดที่จังหวัดลำพูน บิดามารดา มีอาชีพเกษตรกร (ทำนา-ทำสวน) มีพี่น้องร่วมบิดามารดา 4 คน พี่สาว 2 คน น้องชาย 1 คน
- ที่อยู่ปัจจุบัน อยู่ในเขตอำเภอป่าซาง สถานภาพสมรส ภรรยาอาชีพแม่บ้าน มีบุตร 1 คน

ประวัติการรับราชการ

- บรรจุเป็นข้าราชการครู 1 ระดับ 1 เมื่อปี พ.ศ. 2518 ขึ้นเงินเดือน 1,080 บาท ที่สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ
- ปัจจุบันเป็นครูปฏิบัติการสอน ตำแหน่งอาจารย์ 2 ระดับ 7 โรงเรียนในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอป่าซาง

ประวัติการศึกษา

- ระดับประถมศึกษาปีที่ 1-7 โรงเรียนในหมู่บ้านในจังหวัดลำพูน เมื่อ พ.ศ. 2510
- ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนประจำจังหวัดชาย จังหวัดลำพูน เมื่อ พ.ศ. 2513
- ระดับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาชั้นต้น (ป.กศ. ต้น) วิทยาลัยครูเชียงใหม่
- ระดับประกาศนียบัตรพิเศษมัธยม (พ.ม.) ศึกษาด้วยตนเอง

จุดเริ่มต้น/ที่มาของการเป็นหนี้

เริ่มบรรจุเป็นข้าราชการครู 1 ระดับ 1 ขึ้นเงินเดือน 1,080 บาท ที่โรงเรียนในสังกัดอำเภอฝาง จังหวัดลำพูน ต่อมาในปี พ.ศ. 2523 ได้ย้ายมาสอนที่โรงเรียนในเขตอำเภอป่าซาง สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอป่าซาง ลำพูน และได้สมรสกับสาวชาวบ้านในเวลาไล่เลี่ยกัน

เมื่อเข้ามาสอนในอำเภอป่าซางได้พักที่บ้านเดิม โดยเดินทางไป-กลับทุกวัน ส่วนภรรยาจับจ้างเย็บผ้าสำเร็จรูปอยู่ที่บ้าน มีรายได้ที่ไม่แน่นอน บางเดือนได้มาก บางเดือนก็น้อย ดังนั้นเขาจึงได้หาอาชีพเสริมทำในวันหยุดเสาร์-อาทิตย์ คือรับไม้แกะสลักจากโรงงานที่อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูนเพื่อนำไปขายส่งตามร้านที่หมู่บ้านถวาย อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ เขาเล่าว่าครั้งแรกขายไม่กี่ชิ้น ต่อมาถูกค้ำมากจึงได้ขายสินค้ามากขึ้น จนมีเงินพอที่จะซื้อรถยนต์กระบะบรรทุกใหม่จากร้านได้

ต่อมา ปี พ.ศ. 2530 กิจการการค้าไม้แกะสลักดีขึ้น มีรายได้เฉลี่ย 30,000-50,000 บาท ได้กู้เงินจากสหกรณ์ออมทรัพย์ครูลำพูน จำนวน 200,000 บาท (สองแสนบาท) และทำโครงการสร้างโรงงานแกะสลัก โดยให้ภรรยากู้เงินจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ (ธกส.) อีก 800,000 บาท ซื้อที่ดินจำนวน 3 ไร่ ราคา 500,000 บาท (ห้าแสนบาท) พร้อมกับซื้อบ้านไม้สักเก่า 1 หลัง ราคา 250,000 บาท (สองแสนห้าหมื่นบาท) เพื่อนำมาสร้างบ้านหลังใหม่ ทำให้เงินที่ซื้อที่ดินและบ้าน มีจำนวนสูงถึง 750,000 บาท (เจ็ดแสนห้าหมื่นบาท) ส่วนที่เหลือได้ซื้ออุปกรณ์สำหรับแกะสลัก และได้สร้างโรงงานขึ้นภายในบริเวณบ้านของตนเอง

อาจารย์สาธิตเล่าว่าเขาทำอาชีพแกะสลัก 5 ปี สามารถใช้หนี้จากสหกรณ์ออมทรัพย์ครูลำพูน และธนาคารเพื่อการเกษตรจนหมดสิ้น พร้อมทั้งได้นำเงินที่เก็บสะสมไว้ซื้อที่ดินจำนวน 5 ไร่เศษ เพื่อทำสวนลำไยและปลูกพืชขึ้นต้นใกล้ๆ กับโรงเรียนที่สอนอยู่ และยังบอกอีกว่าหลังจากเลิกเรียนแล้ว เขาจะต้องไปดูแลสวน ให้น้ำลำไย ถางหญ้าให้ปุย ตลอดจนตัดแต่งกิ่งทุกครั้งก่อนกลับบ้าน

ต่อมาในปี พ.ศ. 2535 ช่วงเวลาภาวะเศรษฐกิจของประเทศตกต่ำ และเศรษฐกิจของประชาชนก็ตกต่ำตามไปด้วยนั้น ได้ส่งผลกระทบมาถึงธุรกิจค้าไม้แกะสลักของเขาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ กล่าวคือ ส่งไม้แกะสลักไปขายที่ร้านในจังหวัดเชียงใหม่ ทางร้านขายไม่ออก จึงไม่มีเงินมาจ่ายเป็นค่าไม้ที่นำมาแกะสลัก และค่าแรงคนงาน ประมาณ 20 คน ที่ทำงานอยู่ในโรงงานแกะสลัก พร้อมกับตัดสินใจขายรถยนต์และเครื่องมือแกะสลักในโรงงานไปส่วนหนึ่ง เพื่อนำเงินมาจ่ายเป็นค่าจ้างคนงาน

ถึงแม้ว่าอาจารย์สาธร จะประสบความล้มเหลวบ้างจากการทำอาชีพเสริม แต่ก็มียาได้จากเงินเดือนประจำ จากการขายลำไยส่วนหนึ่ง ประกอบทางภรรยาช่วยดูแลงานแกะสลักได้ จึงทำให้สามารถประคองประกอบโรงงานให้อยู่ต่อไปได้ จากการสอบถามเพื่อนสนิทของเขาได้ความว่า เขาเป็นคนที่ชอบค้าขาย เช่น เมื่อปี พ.ศ. 2536 เขาได้ร่วมลงทุนกับเพื่อนครุคนละ 50,000 บาท (ห้าหมื่นบาท) ไปซื้อวิทยุเทป เครื่องดูดฝุ่น และเครื่องใช้ไฟฟ้าต่างๆ จากอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย โดยข้ามไปซื้อถึงเขตประเทศพม่า แล้วนำมาขายให้ครูในกลุ่มโรงเรียนเป็นเงินผ่อน โดยเก็บเป็นรายเดือน ซึ่งตอนแรกๆ ก็มีกำไรดี ต่อมาได้ลงทุนเพิ่มมากขึ้น และได้นำไปขายให้ชาวบ้านทั่วไปผ่อนชำระเป็นรายเดือนเช่นเดียวกัน ปรากฏว่าเงินเก็บไม่ได้ตามระยะเวลา ทำให้ต้องหยุดค้าขายในปีต่อมา

นอกจากเป็นคนที่ชอบค้าขายแล้ว เขายังชอบดื่ม ชอบเที่ยว ชอบฟังเพลงตามร้านอาหาร ห้องอาหาร ที่มีดนตรี มีนักร้อง และมักจะเรียกนักร้องหญิงมานั่งคุยด้วยเสมอ เมื่อดื่มมาก เมามาก ก็ให้เงินนักร้องสาวที่ร้องเพลงถูกใจ โดยจ่ายครั้งละ 200-500 บาท ต่อครั้งต่อ 1 คน มีอยู่ครั้งหนึ่งเขาเล่าว่า “ผมกวักเงินให้ทิปน้องตุ๋ 2 ใบโดยเข้าใจว่าเป็นแบงค์ใบละยี่สิบบาท ที่ไหนได้พอตื่นขึ้นมาตอนเช้าจึงได้รู้ว่าเป็นแบงค์ใบละพันบาท ทำเอาเกือบหน้ามืดจะเป็นลม”

เพื่อนสนิทคนหนึ่งของเขาบอกว่า นอกจากอาจารย์สาธรจะชอบความบันเทิง ชอบดื่ม ชอบเที่ยวแล้ว เขายังชอบซื้อหวยมาก ทั้งหวยรัฐบาล (สลากกินแบ่ง) หวยเถื่อน (หวยใต้ดิน) ค่าเล่นหวย เดือนหนึ่ง ๆ ประมาณ 3,000-5,000 บาท และแต่ละเดือน หวยจะออกถึง 4 งวด หวยของรัฐบาลออกเดือนละ 2 งวด คือวันที่ 1 และวันที่ 16 ของเดือน หวยออมสิน และ หวย รทส. อีกเดือนละ 2 งวด คือวันที่ 10 และ วันที่ 20 ของเดือน บางงวดก็ซื้อด้วยเงินสด บางงวดมีเงินไม่พอก็ติดค้ำไว้ โดยจ่ายแบบงวดชนงวด หลาย ๆ งวดเข้าก็เป็นหนี้กับเจ้ามือหวยเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จากจำนวนหลักพันถึงหลักหมื่น และจากการสอบถามคุณน้อย(นามสมมติ) โปยหวยเถื่อน (คนที่รับแทงหวยจากบุคคลทั่วไปแล้วนำไปส่งให้เจ้ามือใหญ่อีกทอดหนึ่ง โดยได้รับเปอร์เซ็นต์จากยอดขายตามที่ตกลงกัน) จากการสอบถาม ทราบว่าวันหวยออกก่อนไป

โรงเรียนตอนเช้าเขาจะแวะมาแทงหอยก่อนเสมอ พร้อมทั้งเลขที่เพื่อนครูในโรงเรียนฝากมาแทงด้วย งวดหนึ่ง ๆ อย่างน้อย ประมาณ 8,000-10,000 บาท

ต่อมา ปี พ.ศ. 2537 ญาติของเขาได้กู้เงินจากสถาบันการเงินหลายแห่ง โดยให้เขาเป็นผู้ค้ำประกันเงินกู้ทุกครั้ง เมื่อรวมแล้วยอดเงินที่ญาติเขากู้มาเป็นเงิน 2,000,000 บาท (สองล้านบาท) ซึ่งเป็นจำนวนที่สูงมากสำหรับชาวบ้านธรรมดา ในที่สุดไม่สามารถชำระเงินกู้ได้ตามกำหนด ดอกเบี้ยเพิ่มมากขึ้นตามระยะเวลา เมื่อรวมกันทั้งเงินต้นและดอกเบี้ยสูงถึงเกือบ 8,000,000 บาท (แปดล้านบาท) ทางสถาบันการเงินได้เร่งรัดทวงหนี้สิน อยู่เนื่อง ๆ เป็นระยะ ๆ ญาติเขาให้คำตอบกับสถาบันการเงินที่กู้มาว่า “ไม่มีเงินชำระหนี้” สถาบันการเงินจึงได้มาเร่งรัดทวงหนี้กับเขาในฐานะ “ลูกหนี้ร่วม” ด้วยการแจ้งว่าจะยึดทรัพย์สินของเขาขายทอดตลาดเพื่อชำระหนี้แทนญาติ

ปี พ.ศ. 2544 เขาได้ตัดสินใจ เข้าโครงการเปลี่ยนเส้นทางชีวิต (เกษียณก่อนกำหนด) ในรุ่นที่ 3 อายุราชการครบ 25 ปีพอดี เพื่อต้องการเงินประเภทต่าง ๆ เช่น เงินบำนาญ เงินจากสมาชิก กบข. และเงินขวัญถุงจากโครงการ ฯ มาใช้หนี้ในระบบ (เจ้ามือหอยเถื่อนและที่อื่น ๆ) และใช้หนี้สหกรณ์ออมทรัพย์ครูให้หมด การตัดสินใจรับเงินบำนาญ เพราะเป็นเงินก้อนใหญ่พอที่จะปลดเปลื้องหนี้สินได้ แต่ถ้าวางเงินบำนาญซึ่งเหลือเพียงน้อยนิด เมื่อหักเงินกู้สหกรณ์ออมทรัพย์ครูแล้ว จะไม่พอใช้หนี้ที่ก่อไว้อย่างมากมาย ปัจจุบันเขายังยึดอาชีพแกะสลักเป็นอาชีพเสริม รายได้ส่วนหนึ่งใช้จ่ายในครอบครัวอีกส่วนหนึ่งใช้ส่งลูกเรียน และที่เหลือค่อย ๆ ผ่อนชำระสถาบันการเงินแทนญาติ เพื่อให้หลุดพ้นจากการยึดทรัพย์สินของเขาไปขายทอดตลาด

จากข้อมูลข้างต้นวิเคราะห์ได้ว่า การก่อหนี้สินเริ่มจากพฤติกรรมและค่านิยมฟุ่มเฟือย มีการใช้จ่ายที่เกินตัว เกินกำลัง กล่าวคือ สร้างบ้านราคาเกือบล้านบาท โดยกู้เงินมาปลูกสร้าง อุปนิสัยส่วนตัวที่ชอบดื่ม ชอบเที่ยว ใช้จ่ายฟุ่มเฟือย ด้วยการให้เงินนักร้องครั้งละมาก ๆ ความเชื่อในเรื่องโชคลาง ด้วยการซื้อหอยเถื่อน เป็นคนใจดี ใจกว้าง และให้ความไว้วางใจกับคนรอบข้าง ด้วยการเป็นผู้ค้ำประกันเงินกู้ให้กับผู้อื่น ในที่สุดตนเองต้องแบกรับภาระหนี้สิน ทั้งที่ตนเองเป็นผู้ก่อและหนี้สินที่ตนเองไม่ได้เป็นผู้ก่อ สุดท้ายต้องลาออกจากราชการอย่างเด็ดขาด สิ้นเชิง

กรณีที่ 3 อาจารย์ประไพศรี (นามสมมติ) อายุ 45 ปี

ประวัติส่วนตัว

- เกิดที่อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน บิดารับราชการปัจจุบันเสียชีวิตแล้ว มารดา อยู่เฉย เพราะอายุมากแล้ว มีพี่น้องร่วมบิดา มารดาจำนวน 8 คน เป็นชาย 5 คน หญิง 3 คน เขาเป็นลูกอันดับที่ 3

- ที่อยู่ปัจจุบัน อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน สถานภาพ สมรส สามีรับราชการครู อาจารย์ 2 ระดับ 7 มีบุตรชาย 2 คน คนแรกเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 คนที่ 2 กำลังเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

ประวัติการศึกษา

- ระดับประถมศึกษาปีที่ 1-7 โรงเรียนในเขตอำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน
- ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1-5 โรงเรียนสวนบุญโญปถัมภ์ลำพูน จังหวัดลำพูน
- ระดับประกาศนียบัตรการศึกษาชั้นต้น (ป.กศ.ต้น) และ ป.กศ. สูง ที่วิทยาลัยครูลำปาง

ประวัติการรับราชการ

- บรรจุเป็นข้าราชการครู 2 ระดับ 2 ขึ้นเงินเดือน 1,250 บาท ที่จังหวัดเชียงราย ปี พ.ศ. 2521
- บรรจุเป็นข้าราชการครู 2 ระดับ 2 ขึ้นเงินเดือน 1,250 บาท ที่อำเภอเถิน จังหวัดลำพูน ปี พ.ศ. 2522
- ปัจจุบันดำรงตำแหน่ง อาจารย์ 2 ระดับ 7 ขึ้นเงินเดือน 17,190 บาท ฝ่าฝืนปฏิบัติการสอน โรงเรียนในสังกัดสำนักงานการศึกษาแก้อำเภอเวียงหนองล่อง

จุดเริ่มต้น/ที่มาของการเป็นหนี้

ปี พ.ศ. 2521 บรรจุเป็นครูได้เงินเดือนขั้นแรก 1,250 บาท ต้องรอเงินเดือนเบิก 3 เดือน จึงได้รับเงินเดือน และส่งให้บิดามารดาเกือบหมด ได้แบ่งเก็บไว้ใช้จ่ายส่วนตัวเพียง 500 บาท เพื่อใช้ตัดชุดข้าราชการ ชุดทำงานที่จำเป็น ส่วนอาหารหาซื้อได้ตามตลาดในหมู่บ้าน ตามรั้วโรงเรียน และเก็บของป่าที่อยู่ใกล้โรงเรียนที่จังหวัดเชียงราย มีค่าใช้จ่ายเป็นค่าอาหารประมาณเดือนละ 100-200 บาทเท่านั้น

หลังจากเป็นครูที่เชียงรายได้ 2 ปี ได้มาบรรจุเป็นครูที่จังหวัดลำพูน โดยการสอบบรรจุใหม่ เธอเล่าว่า การดำเนินชีวิตไม่แตกต่างไปจากจังหวัดเชียงรายนัก เพราะที่อำเภอลี้มีของป่าให้เก็บกินทุกฤดู แต่เนื่องจากบิดามารดามีลูกมาก ลูกทุกคนอยู่ในวัยกำลังกินกำลังศึกษาเล่าเรียน ฐานะทางบ้านจึงค่อนข้างขัดสน ถึงแม้บิดาจะเป็นข้าราชการแต่รายได้ไม่พอกับรายจ่าย จึงได้กู้เงินสหกรณ์ออมทรัพย์ครูลำพูนในวงเงิน 50,000 บาท (ห้าหมื่นบาท) และยกเงินจำนวนนี้ให้พ่อแม่ทั้งหมด เพื่อไว้ใช้จ่ายในบ้าน ส่งน้อง ๆ เรียน ส่วนที่เหลือเก็บไว้ซ่อมแซม และต่อเติมบ้าน

การกู้เงินครั้งแรกได้รับผลกระทบบ้างแต่ไม่มากนัก เพราะเมื่อหักเงินกู้แล้วยังพอมีเหลือแบ่งส่งให้พ่อและแม่ส่วนหนึ่ง เก็บไว้ใช้จ่ายส่วนตัวส่วนหนึ่ง แต่ไม่ค่อยพอใช้ จึงหารายได้เสริมด้วยการ ซักกล้วย ฝักทอง ถ่านหุงข้าวจากชาวบ้านใกล้ ๆ โรงเรียน ในเขตอำเภอลี้ บรรทุกใส่รถประจำทางมาขายในวันหยุดเสาร์-อาทิตย์ ที่ตลาดในเขตอำเภอป่าซาง

และต่อมา พ.ศ. 2528 ได้ยื่นกู้เงินสหกรณ์ออมทรัพย์ครูลำพูนอีกครั้งหนึ่งในวงเงิน 50,000 บาท (ห้าหมื่นบาท) เพื่อใช้จัดงานพิธีสมรสระหว่างเธอกับครูชายในโรงเรียนเดียวกัน หลังจากอยู่กับสามีได้เพียง 2 ปี สามีขอย้ายจากอำเภอลี้มาสอนโรงเรียนในเขตอำเภอป่าซาง ด้วยเหตุผลต้องกลับไปดูแลมารดาที่ป่วยเป็นอัมพาต ที่อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งมีเขตติดต่อกับอำเภอป่าซาง เธอได้ทำเรื่องของย้ายตามบ้างแต่ไม่ได้ย้ายเพราะไม่เข้าเกณฑ์ ดังนั้น ครอบครัวจึงตกอยู่ในสภาพแยกกันอยู่ วันเสาร์-อาทิตย์จึงได้มาอยู่ร่วมกัน บางครั้งนานเป็นเดือนจึงจะได้พบกันครั้งหนึ่ง

เธอเล่าว่า เมื่อแยกเป็น 2 ครอบครัว ค่าใช้จ่ายก็เพิ่มขึ้นตามไปด้วย เงินเดือนเมื่อถูกหักเงินกู้เหลือเพียงเล็กน้อยยิ่งทำให้ไม่พอใช้จ่าย สามีจึงหาอาชีพเสริมคือ รับจ้างเล่นดนตรี ร้องเพลงตามร้านอาหาร เธอรู้สึกเป็นห่วงสามีทั้งอุบัติเหตุจากการขับขีรถยนต์ขณะไปร้องเพลง และเกรงว่าจะนอกใจไปมีผู้หญิงอื่น จึงพยายามเดินทางไปมาหาสามีบ่อยครั้งขึ้น ส่งผลให้ค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น เงินเดือนไม่พอใช้ จึงทำเรื่องกู้เงินสวัสดิการโรงเรียน เงินสวัสดิการกลุ่มโรงเรียน เพื่อเก็บไว้ใช้ยามฉุกเฉิน ต่อมาปี พ.ศ. 2532 ได้ย้ายมาอยู่ถึงอำเภอเวียงหนองล่อง ซึ่งมีเขตติดต่อกับอำเภอป่าซาง ทำให้ได้มาอยู่ร่วมกัน อีกครั้งหนึ่ง ปี พ.ศ. 2533 คลอดลูกชายคนแรก ค่าใช้จ่ายก็เพิ่มขึ้น จึงต้องหาอาชีพเสริมคือ ขายไข่ไก่ ไข่เป็ด และทำกล้วยแขกขายที่ตลาดในหมู่บ้าน รายได้วันละ 70-80 บาท นอกจากนี้ยังมีรายได้จากการขายตุ๋นในเทศกาลวันสงกรานต์ ตุ๋น คือ (ทรงรูปสามเหลี่ยมที่ทำจากกระดาษอ่อน ส่วนมากจะปักเป็นรูปปราศรัย 12 ราศี) ให้กับชาวบ้านเพื่อนำไปปักบูชาเจดีย์ทรายและประดับประดับบ้าน รายได้ดีแต่มีเพียงปีละครั้งเท่านั้น

ปี พ.ศ. 2535 เมื่อลูกโตขึ้นสามารถส่งไปโรงเรียนที่โรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัดได้ จึงจัดหาอาชีพเสริมที่คิดว่ามั่นคง และรายได้ดีกว่าขายไข่เป็ด ไข่ไก่ จึงสมัครเป็นสมาชิกขายตรงของบริษัทแอมเวย์ มีรายได้เฉลี่ยเดือนละประมาณ 7,000-8,000 บาท แต่ค่าใช้จ่ายในการติดต่อหาลูกค้าก็มากพอๆกับเงินที่ได้รับมาเงินจึงไม่เหลือ ต่อมาสินค้าขายดีขึ้นเรื่อย ๆ จึงตัดสินใจซื้อสินค้าของแอมเวย์มากักตุนไว้ครั้งละมาก ๆ ซึ่งต้องใช้เงินทุนมาก จึงยืมกู้เงินสหกรณ์ออมทรัพย์ครู พร้อม ๆ กับสามีในวงเงินคนละ 450,000 บาท แต่ได้ไม่เต็มทั้ง 2 คน เพราะถูกหักหนี้ที่กู้ครั้งก่อน จากยอดกู้ 2 คน 900,000 บาท (เก้าแสนบาท) ได้รับประมาณ 500,000 บาท (ห้าแสนบาท)

อาจารย์ประไพศรีเล่าว่า การขายแอมเวย์ ดูผิวเผินเหมือนกับไม่ได้ลงทุนอะไรมากนัก ทั้งนี้เพราะสินค้าต่าง ๆ ที่นำมาขายก็ไม่ได้ผลิตเอง ซื้อตามที่ถูกค้าหรือสมาชิกส่งเท่านั้น แต่ต้องซื้อด้วยเงินสดและต้องไปซื้อที่คลังสินค้าเท่านั้น คลังสินค้าซึ่งตั้งอยู่ที่ในเมืองเชียงใหม่ การไปซื้อแต่ละครั้งทำให้เสียเวลามาก ดังนั้น เมื่อต้องไปซื้อสินค้าแต่ละครั้งต้องซื้อทีละมากๆ เพราะจะได้เปอร์เซ็นต์ส่วนลดเพิ่มมากขึ้นด้วย อีกประการหนึ่งต้องลงทุนเพื่อพัฒนาตนเอง ได้แก่การสร้างทีมงาน พัฒนาองค์กร ให้เรียนรู้ถึงระบบแผนการขายการตลาด ตลอดจนศึกษาตัวสินค้าเพื่อนำเสนอต่อลูกค้าทั่วไป “ใช้ดี แล้วบอกต่อ” ซึ่งทุกขั้นตอนต้องใช้เงินทั้งสิ้น

เพื่อนคนหนึ่งเล่าว่า ท่าทีของอาจารย์ประไพศรี ดูเหมือนเป็นคนเรียบง่าย ไม่ฟุ้งเฟ้อ เยือกเย็นพอสมควรเพื่อสร้างฐานะครอบครัวให้มั่นคง แต่เมื่อเข้าสู่ธุรกิจขายตรงกลับเปลี่ยนไปเป็นคนละคน แต่งตัวเก่งเสื้อผ้าแต่ละชุดราคาแพงๆ ทั้งนั้น พูดก็เก่ง เธอเล่าต่ออีกว่า เธอได้รับการชักชวนจากอาจารย์ว่าการทำธุรกิจแอมเวย์ เราเป็นเจ้าของธุรกิจเอง สายงานที่สร้างขึ้นเป็นของเราทั้งหมด “ทำมากได้มาก” แผนการขายการตลาดเอื้ออำนวยแก่ผู้ที่ทำเท่านั้น ซึ่งมีความยุติธรรมมาก เพราะฉะนั้นจะต้องทำเป็นตัวอย่างให้สมาชิกในองค์กร ได้แก่ การซื้อสินค้าใช้การแต่งตัว โดยเฉพาะการแต่งตัวเธอพูดว่า “ฉันต้องทำตัวให้ดี ให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ต้องสวย ต้องดูดี เพราะทั้งหมดในตัวเราคือการการนำเสนอสินค้า เรียกว่า “ปากเปิดธุรกิจเปิด”

ปัจจุบัน (พ.ศ.2544) เธอยังปฏิบัติการสอนอยู่ที่โรงเรียนเดิม ธุรกิจแอมเวย์ไม่เติบโตเท่าที่ควร เนื่องจากไม่ได้ไปขยายสายงานเพิ่ม กอปรกับเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศที่ซบเซา ส่งผลถึงการธุรกิจที่ทำอยู่อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

จากข้อมูลเบื้องต้น วิเคราะห์ได้ว่า การเป็นหนี้เกิดจากความจำเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตประจำวัน คือ อาหาร ที่อยู่อาศัย เกิดจากความรับผิดชอบต่อบุพการีและความเอื้อเพื่อต่อญาติพี่น้อง เช่น การส่งเงินให้พ่อแม่ใช้และส่งเสียน้องศึกษาเล่าเรียน นอกจากนี้ยัง

นำมาเพื่อใช้ในการลงทุนในอาชีพเสริม จากการมองอนาคตข้างหน้าของตนเอง ครอบครัว และลูกๆ แต่จากการสอบถามเพื่อนสนิทที่สอนในโรงเรียนเดียวกันทราบว่า เธอไปขาย แอมเวย์กลับดึกคืนๆ และขับรถชนเสาไฟฟ้าที่ในตัวเมืองลำพูน ได้รับความเสียหายที่ต้องซ่อมรถของตนเองและชดใช้ค่าเสาไฟฟ้าพร้อมอุปกรณ์ ประมาณ 150,000 บาท (หนึ่งแสนห้าหมื่นบาท) จึงต้องกู้เงินเพื่อใช้หนี้ก้อนหนึ่ง

กรณีที่ 4 อาจารย์สุกัญญา (นามสมมติ) อายุ 48 ปี

ประวัติส่วนตัว

- เกิดที่กรุงเทพมหานคร ปัจจุบัน อายุ 48 ปี
- บิดาชื่อ นาย กราบ ชุมศรี อาชีพ เสียชีวิตแล้ว
- มารดาชื่อ นางบุญมา ชุมศรี อาชีพ เสียชีวิตแล้ว
- มีพี่น้องร่วมบิดามารดา 11 คน เป็นชาย 5 คน หญิง 6 คน
- สถานภาพ สมรส แล้ว มีบุตร 4 คน เป็นชายทั้งหมด

ประวัติการศึกษา

- ระดับประถมศึกษาปีที่ 1-7 โรงเรียนเทศบาลวัดลาดบัวขาว กรุงเทพมหานคร (พ.ศ. 2504-2510)
- ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 โรงเรียนยานนาวา กรุงเทพมหานคร (พ.ศ. 2511-2513)
- ระดับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาชั้นต้น (ป.กศ.ต้น) วิทยาลัยครูธนบุรี กรุงเทพมหานคร
- ระดับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาชั้นสูง (ป.กศ.สูง แต่ไม่จบ) ที่วิทยาลัยครูสวนสุนันทา กรุงเทพมหานคร (พ.ศ. 2516-2518)
- ระดับปริญญาตรี (กศ.บ.) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒน์ประสานมิตร กรุงเทพมหานคร (พ.ศ. 2524-2526)
- ระดับปริญญาโท (ศษ.ม.) มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (พ.ศ. 2542)

ประวัติการรับราชการ

- พ.ศ. 2521 บรรจุเป็นข้าราชการครู 1 ระดับ 1 อำเภอไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี
- พ.ศ. 2527 อาจารย์ 2 ระดับ 5 โรงเรียนวัดบ้านเรือน สปอ. ป่าซาง จังหวัดลำพูน

พ.ศ. 2542 อาจารย์ 2 ระดับ 7 โรงเรียนวัดจักรคำกิมข และโรงเรียนบ้านจำขี้มด
จังหวัดลำพูน

พ.ศ. 2544 ตำแหน่งผู้ช่วยหัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอบ้านธิ จ.ลำพูน

ประสบการณ์การทำงาน

พ.ศ. 2517 เป็นครูสอนโรงเรียนพิพัฒนวิทยา (ร.ร.สอนภาษาจีน) กรุงเทพฯ

พ.ศ. 2518 เป็นพนักงานต้อนรับของห้างเซ็นทรัล สาขาชิดลม กรุงเทพฯ

พ.ศ. 2519 เป็นพนักงานแนะนำความงาม (B-A) ของบริษัทเครื่องสำอาง
AVON กรุงเทพฯ

พ.ศ. 2533 ช่วยราชการสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดลำพูน

พ.ศ. 2535 เป็นคณะกรรมการโครงการยกระดับความรู้พื้นฐาน
ผู้นำบ้าน และผู้นำท้องถิ่น จ.ลำพูน

พ.ศ. 2536-2541 เป็นอาจารย์ประจำกลุ่มในโครงการยกระดับความรู้พื้นฐาน
ผู้นำ ผู้นำบ้าน และผู้นำท้องถิ่น จ.ลำพูน

พ.ศ. 2541-2543 -เป็นอาจารย์พิเศษมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยวิทยาเขต
ล้านนา จ.เชียงใหม่

-เป็นอาจารย์พิเศษมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขต จ.ลำพูน

-เป็นอาจารย์พิเศษสืบทอดมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย จ.ลำพูน

-เป็นวิทยากรบรรยายนิเทศสถาบันราชภัฏเชียงใหม่

ความสำเร็จในหน้าที่การงาน

พ.ศ. 2536-2537 - ได้รับเหรียญทองรางวัลนอร์มา ขององค์การ UNESCO

- ได้รับเกียรติบัตรสาขาพัฒนาการศึกษาจากระบบจาก
ผู้ว่าราชการจังหวัดลำพูน

สถานะทางเศรษฐกิจ

รายได้

- ได้รับเงินเดือนขั้น 14,840 บาท (เงินเดือนประจำ)
- เป็นอาจารย์พิเศษรายได้เดือนละประมาณ 3,000 บาท
- รายได้จากการขายผลกำไรปีละ ประมาณ 10,000 – 20,000 บาท

รายจ่าย

1. รายจ่ายส่วนตัว

- ค่าอาหารวันละ 50 บาท เดือนละ 1,500 บาท
 - ค่าน้ำมันเชื้อเพลิงวันละ 100 บาท เดือนละ 3,000 บาท
 - ค่าใช้จ่ายส่วนตัวอื่น ๆ เดือนละประมาณ 3,000 บาท
- รวม 7,500 บาท

2. ค่าใช้จ่ายภายในครอบครัว

- ค่าน้ำประปาเฉลี่ยเดือนละประมาณ 600-1,000 บาท
 - ค่าไฟฟ้าเฉลี่ยเดือนละประมาณ 2,000 – 3,000 บาท
 - ค่าโทรศัพท์เฉลี่ยเดือนละประมาณ 3,000 – 15,000 บาท
 - ค่าเช่าบ้านเดือนละ 2,700 บาท
 - ค่าลูกไปโรงเรียนคนละ 150 บาท 2 คน 300 บาท เดือนละ 9,000 บาท
 - ค่าใช้จ่ายค่าอุปกรณ์การเรียนเดือนละ 1,000 บาท
 - ค่าอาหาร 2 มื้อ เข้า-เย็น เดือนละประมาณ 6,000 บาท
- รวม 15,300 บาท

3. ทรัพย์สินที่มี

- ห้องแถวแบบทาวน์เฮ้าส์ราคาประเมิน 300,000 บาท
- บ้านในสวนลำไยราคาประมาณ 800,000 บาท
- ที่ดินทำนา 2 แปลง รวม 6 ไร่
- ที่ดินทำสวนลำไย 5 ไร่
- ที่ดินปลูกพืชเศรษฐกิจอื่น ๆ 5 ไร่
- รถยนต์ 1 คัน รถจักรยานยนต์ 3 คัน รถจักรยาน 2 คัน
- เครื่องคอมพิวเตอร์ 3 เครื่อง
- โทรศัพท์ 5 เครื่อง
- ทองคำรูปพรรณน้ำหนักรวม 5 บาท

4. หนี้สินที่มี

- เป็นหนี้สหกรณ์ออมทรัพย์ครูประมาณ 450,000 บาท
- หนี้บัตรเครดิต 100,000 บาท

5. สถานะทางสังคม

- เป็นภรรยาของข้าราชการครู
- เป็นมารดาของลูก 4 คน
- เป็นบุตรคนที่ 4 ในจำนวน 11 คน
- เป็นวิทยากรบรรยายการฝึกอบรมของทางราชการ ชุมชน หมู่บ้าน
- ได้รับการยอมรับให้เป็นพี่ปรึกษา แก่ปัญหาของคนในชุมชน
- เป็นครูสอนในระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น มัธยมศึกษาตอนปลาย (ของศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน) และสอนในระดับอุดมศึกษาของมหาวิทยาลัยสงฆ์
- เป็นผู้นำชุมชนตามธรรมชาติ (ไม่เป็นทางการ)

6. บทบาททางการเมือง

- ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นผู้อำนวยการหน่วยเลือกตั้งที่ 2 เขตการเลือกตั้งที่ 1 จังหวัดลำพูน
- เป็นผู้นำชุมชนในการรวมตัวชาวบ้านในการอนุรักษ์ป่าไม้ สัตว์ป่าต่าง ๆ
- เป็นวิทยากรให้ความรู้แก่ชุมชนเกี่ยวกับการเลือกตั้ง
- สมัคคีตเลือกคณะกรรมการการเลือกตั้งระดับจังหวัด (ก.ก.ต. จังหวัดลำพูน)
- สมัคคีตเลือกเป็นผู้อำนวยการเขตและคณะกรรมการเขตเลือกตั้งที่ 2 จ.ลำพูน

7. พฤติกรรมการดำรงชีวิต

เป็นคนใช้ชีวิตแบบเรียบง่าย ไม่แสวงหาทรัพย์สินเงินทอง แต่ชอบที่จะศึกษาเรียนรู้เรื่องที่สนใจ เป็นคนประหยัดมากจนเกือบเป็นตระหนี่ คือ ไม่ใช้จ่ายซื้อหาสิ่งของฟุ่มเฟือย เช่น เสื้อผ้า รองเท้า กระเป๋า เครื่องสำอาง หรือเครื่องประดับ ของใช้ส่วนใหญ่ญาติพี่น้องซื้อหามาฝาก เงินรายได้จึงใช้จ่ายในครอบครัวเป็นหลัก

อาจารย์สุกัญญาเล่าว่า การกู้เงินสหกรณ์ออมทรัพย์ครูลำพูนทุกครั้ง เป็นการกู้ยืมมีเป้าหมาย เพื่อการใช้จ่ายอย่างชัดเจน เช่น เป็นค่าใช้จ่ายศึกษาเล่าเรียนของตนเองและบุตร ซื้อที่ดินเพื่อทำกิน ปลูกและซ่อมแซมบ้าน ซ่อมแซมข้าวของเครื่องใช้ภายในบ้าน เช่น

ซ่อมโทรทัศน์ ตู้เย็น รถยนต์ ไฟฟ้า น้ำประปา เพื่อให้ของใช้มีอายุใช้งานให้นานที่สุด
 คู้มค่ากับเงินที่ซื้อมา โดยนิยส่วนตัวชอบเก็บตัวอยู่กับบ้าน รับรู้ข้อมูลข่าวสารทางสื่อต่าง ๆ
 เช่น อ่านหนังสือพิมพ์ การเสนอข่าวทางทีวี ฟังวิทยุ พบปะสังสรรค์ทางสังคมกับญาติ หรือ
 เพื่อน ๆ บ้าง แต่ไม่ค่อยครั้ง เล่นการพนันบ้างเป็นครั้งคราว เช่น ซื้อห่วย เล่นไพ่ เธอบอกอีก
 ว่า “พีใช้เวลาที่หมดไปทั้งชีวิต แบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ ครอบครัว การศึกษา และหน้าที่
 การงาน” ส่วนเรื่องของความสัมพันธ์ที่มีต่อบุคคลทั่วไป เธอบอกว่า สามารถคบและเข้าได้กับ
 คนทุกระดับ ทุกสถานการณ์ และทุกสภาวะการณ์

สำหรับการเลี้ยงโชค เธอบอกว่า ไม่ค่อยสนใจนัก เช่น การ ซื้อห่วย นาน ๆ ครั้ง
 ประมาณ 4-5 เดือน จะซื้อที คือ ซื้อห่วยรัฐบาลหรือห่วยใต้ดิน ส่วนการเล่นไพ่ ถ้าไม่มีใคร
 ขวนจะไม่เล่น แต่ถ้ามีคนชวนจะไปทุกครั้ง เพราะเป็นคนขี้เกรงใจคน และปฏิเสธคนไม่เป็น

จุดเริ่มต้น/ที่มาของการเป็นหนี้

ปี พ.ศ. 2539 ภายหลังจากบิดาของสามีเสียชีวิต ได้ยกทรัพย์สินบางส่วนให้ คือ
 สวนลำไย และที่นา ในเขตอำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน มีความจำเป็นต้องไปดูแลรักษาสวน
 และที่นา จึงกู้เงิน สหกรณ์-ออมทรัพย์ครูลำพูน ในวงเงิน 100,000 (หนึ่งแสนบาท) เพื่อปลูก
 บ้านหลังเล็ก ๆ ไว้พักอาศัยเมื่อยามไปดูแลสวนและนา และนี่คือการเริ่มรู้จักการกู้เงิน เป็นจุด
 เริ่มต้นของการเป็นหนี้ครั้งแรกในชีวิต

ในปีเดียวกัน ได้สอบคัดเลือกศึกษาต่อระดับปริญญาโท ที่มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ได้
 จึงได้ยื่นกู้ใหม่ในวงเงิน 200,000 บาท (สองแสนบาท) เพื่อใช้เป็นทุนการศึกษา และใช้จ่าย
 ระหว่างการศึกษาส่วนหนึ่ง อีกส่วนหนึ่งเป็นค่าเล่าเรียนบุตร 3 คน ที่กำลังศึกษาอยู่สถาบัน
 ราชภัฏสวนดุสิต กรุงเทพมหานคร สถาบันราชภัฏเชียงใหม่ และระดับประถมศึกษาที่
 จังหวัดลำพูน ในวงเงินกู้ดังกล่าว ไม่ได้รับเต็ม เพราะถูกหักเงินกู้เดิม 100,000 บาท จึง
 เหลือรับจริง 100,000 บาท (หนึ่งแสนบาท)

เธอเล่าว่า เมื่อ ปี พ.ศ. 2540 ประสบอุบัติเหตุขับรถชนกับรถบรรทุกเล็ก (รถปิ๊กอัพ)
 ที่ถนนชูปเปอร์ไฮเวย์ สายเชียงใหม่-ลำปาง รถเสียหายมากประเมินราคาซ่อม 30,000 –
 40,000 บาท แต่มีเงินไม่พอ จึงยื่นกู้อีกครั้งหนึ่งในวงเงิน 300,000 บาท (สามแสนบาท) ได้
 ไม่เต็มจำนวนอีกเช่นกัน เพราะถูกหักเงินกู้เดิมจำนวน 200,000 บาท เหลือรับจริง 100,000
 บาท (หนึ่งแสนบาท) เงินส่วนที่เหลือได้ใช้จ่ายหมดไปกับการทำวิจัยเพื่อวิทยานิพนธ์ ใน
 ความจริงแล้ว เงินที่มีอยู่ไม่พอกับการทำวิจัยดังกล่าว จึงให้สามี ซึ่งเป็นข้าราชการครู และ
 เป็นสมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์ครูลำพูน ยื่นกู้ในวงเงิน 400,000 บาท (สี่แสนบาท) แต่ได้

ไม่เต็มเพราะถูกหักเงินกู้เดิม ได้รับจริงประมาณ 60,000 บาท (หกหมื่นบาท) จึงสามารถทำวิจัยเพื่อวิทยานิพนธ์สำเร็จเป็นรูปเล่มจำนวน 15 เล่ม

และในช่วงเวลานี้ เธอมีรายได้พิเศษจากการเป็นอาจารย์พิเศษในสถาบันต่าง ๆ จึงสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ด้วยค่าจ้างรับเงินเดือน ๆ ละ 6,000- 7,000 บาท หลังจากถูกหักเงินกู้สหกรณ์ออมทรัพย์ครูแล้ว ในขณะที่รายจ่ายภายในครอบครัวสูงถึง 20,000 - 25,000 บาท

ต่อมา ปี พ.ศ. 2543 บ้านที่ปลูกไว้ในสวน ปลูกแบบกระต๊อบผสมก่ออิฐถือปูนบางส่วนพื้นบ้านด้วยไม้ไผ่ทำเป็นไม้แฝก มุงหลังคาด้วยหญ้าคา ฝาบ้านใช้ไม้ไผ่อัด บ้านได้เริ่มชำรุดทรุดโทรมอย่างรวดเร็ว มอดกินไม้จนผุพัง หลังคาหญ้าคารั่วทั้งหลัง จนพักอาศัยไม่ได้ จึงได้กู้ยืมเงินสหกรณ์ออมทรัพย์ครูในวงเงิน 450,000 บาท (สี่แสนห้าหมื่นบาท) แต่ได้เงินไม่เต็มจำนวนถูกหักเงินกู้เดิม เหลือรับจริงประมาณ 180,000 บาท (หนึ่งแสนแปดหมื่นบาท) เพื่อใช้ในการทុบบ้านเก่าทั้งหมด และปลูกใหม่หมดในที่เดิม เป็นตึกหลังใหญ่โตสวยงาม พอสมกับฐานะของข้าราชการครู และขณะนี้อยู่ในระหว่างผ่อนหนี้สหกรณ์ออมทรัพย์ครูลำพูน ถูกหัก ณ ที่จ่ายเดือนละประมาณ 10,000 บาท (หนึ่งหมื่นบาท) เหลือรับสุทธิเดือนละประมาณ 5,500 บาท (ห้าพันห้าร้อยบาท)

ปี พ.ศ. 2544 เธอได้สอบเลื่อนตำแหน่งข้าราชการครู 2 ระดับ 7 มาเป็นผู้บริหารในตำแหน่ง ผู้ช่วยหัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอป่านธิ ตลอดระยะเวลาที่รับตำแหน่งตั้งแต่วันที่ 10 สิงหาคม พ.ศ. 2544 เป็นต้นมา จนถึงปัจจุบัน เป็นระยะเวลา 6 เดือน เธอเล่าว่าการเป็นผู้บริหารที่ต้องมีภาวะผู้นำในตัวนั้น ถูกเรียกเก็บเงินเป็นค่าภาษีสังคมบ่อยครั้ง และทุกครั้ง จะถูกเรียกเก็บเป็นจำนวนเงินที่สูงกว่าข้าราชการระดับที่ต่ำกว่า อาทิเช่น ข้าราชการทั่วไปถูกเรียกเก็บ 100 บาท เธอจะถูกเรียกเก็บถึง 300 บาท หรือถ้าคนอื่นถูกเรียกเก็บ 300 บาท ก็ต้องจ่ายสูงกว่า ตั้งแต่ 500-1,000 บาท เมื่อถูกเรียกเก็บงานสังคมบ่อยครั้งเข้า กอปรกับเงินเดือนเหลือรับเพียงน้อยนิด จึงจำต้องโกหกบ้างว่าติดธุระจำเป็นจริงๆ ไม่สามารถเข้าร่วมงานนั้นๆ ได้ เธอยังบอกอีกว่า “ทุกวันนี้ก็ต้องนำทองคำรูปพรรณที่มีอยู่ออกขายบ้าง จำนำบ้าง จากที่เคยมีอยู่น้ำหนัก 5 บาท ขณะนี้เหลือสร้อยคอ 1 เส้น น้ำหนัก 1 บาทเท่านั้น”

นอกจากนี้ เธอยังเล่าต่ออีกว่า บางวัน ต้องขอยืมเงินเพื่อนครูบ้านใกล้กัน มาใช้จ่ายในบ้าน เป็นค่าน้ำมันรถ ค่ากินระหว่างไปทำงาน และจ่ายให้ลูกๆ ไปโรงเรียนทุกวัน หลายครั้งที่ถูกเรียกเก็บเงินงานเลี้ยงต้อนรับ เลี้ยงส่ง งานฉลองต่าง ๆ ต้องโกหกกับผู้จัดการว่า “วันนี้ไม่ได้เอาเงินมา พรุ่งนี้จะเอามาให้” แต่จนแล้วจนรอดก็ยังไม่ให้ จนบางครั้งต้องรอถึงสิ้นเดือน จึงได้จ่ายค่าภาษีสังคมต่าง ๆ ดังกล่าว และที่ต้องโกหกเช่นนั้นเพราะอายุที่อยู่ในฐานะผู้บริหารแต่กลับไม่มีเงิน

ในขณะที่สัมภาษณ์อาจารย์สุกัญญา อยู่ นั้น ได้เล่าว่า กำลังรอรับเงินปันผล สหกรณ์ ออมทรัพย์ครูลำพูน เป็นเงิน 10,000 บาท (หนึ่งหมื่นบาท) ซึ่งเป็นจำนวนน้อยนิด เมื่อเทียบกับดอกเบี้ยเงินกู้ที่จ่ายไปแล้ว 1 ปี เป็นเงิน เกือบ 50,000 บาท (ห้าหมื่นบาท) เพื่อนำเงินนั้นมาจ่ายทองที่จำนำไว้ ใช้นี้เพื่อนบ้าน และชำระค่ากินเลี้ยงที่ค้างไว้ถึง 4 งาน ที่เหลือจะไปจ่ายค่าน้ำ ค่าไฟ ค่าโทรศัพท์ ประมาณเดือน 10,000 บาท ซึ่งในจำนวนนี้ได้รับการช่วยเหลือจากสามีที่ได้รับเงินปันผลสหกรณ์ออมทรัพย์ครูในจำนวนที่ใกล้เคียงกัน ในส่วนของสามีเมื่อนำเงินปันผลมาเปรียบเทียบกับดอกเบี้ยที่จ่ายไปประมาณ 100,000 บาท (หนึ่งแสนบาท) ก็เป็นวงเงินที่น้อยนิดเช่นกัน

จากข้อมูลดังกล่าว วิเคราะห์ได้ว่า การกู้ยืมเงินแต่ละครั้งมีเป้าหมายที่ชัดเจน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการใช้จ่ายกับปัจจัยพื้นฐานที่จำเป็นเช่น อาหาร ที่อยู่อาศัย ในส่วนที่ไม่จำเป็น เช่น การซ่อมรถยนต์ที่ประสบอุบัติเหตุ นอกจากนี้ยังกู้มาเพื่อใช้ในการศึกษาเล่าเรียนของตนเอง เพื่อพัฒนาตนเอง และเพื่อการศึกษาเล่าเรียนของลูกจนจบระดับปริญญาตรี 3 คน นอกนั้นเป็นการจ่ายให้กับภาษีสังคมที่หลีกเลี่ยงไม่ได้อีก แต่จากการสอบถามเพื่อนสนิท ชื่อหนึ่ง (นามสมมติ) เล่าว่า เกือบทุกวันเสาร์- อาทิตย์ เธอจะไปค้างคืนที่บ้านอีกหลังหนึ่งที่สร้างไว้บนคอยที่อำเภอแม่ทา มีการเล่นไฟ (ป๊อكدัง) ได้เสียงดังหลาย ๆ พันบาท โดยที่ให้ลูก ๆ อยู่ที่บ้านในอำเภอเมืองโดยลำพัง

ในส่วนของสามีเธอ ที่กู้เงินมาใช้จ่ายเพื่อเสริมปัญญาลูกๆ ด้วยการซื้อเครื่องคอมพิวเตอร์และรถจักรยานยนต์เพื่อขับไปโรงเรียน ไปตลาดหรือไปธุระอื่น ๆ รวมทั้งจ้างแรงงานมาดูแลรักษาสวนลำไย ซึ่งในแต่ละปีเป็นจำนวนเงินสูงถึง 30,000 – 50,000 บาท (ห้าหมื่นบาท) โดยให้เหตุผลว่าสร้างไว้ให้ลูกในอนาคต เมื่อยามพี่แก่เฒ่าหรือตายไป ลูก ๆ จะได้ไม่ลำบาก

กรณีที่ 5 อาจารย์เสถียร (นามสมมติ)

ประวัติส่วนตัว

อาจารย์เสถียร อาจารย์ 2 ระดับ 7 อายุ 44 ปี ปฏิบัติหน้าที่ฝ่ายการสอน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอแม่ทา สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดลำพูน เงินเดือน 16,800 บาท จบการศึกษาระดับปริญญาตรี สถานภาพสมรส ภรรยาข้าราชการครู ตำแหน่งอาจารย์ 2 ระดับ 7 เงินเดือน 16,800 บาท ปฏิบัติการสอนในโรงเรียนเดียว มีบุตร 2 คน เป็นชายทั้งคู่ ปัจจุบัน คนโตกำลังศึกษาอยู่ที่ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ส่วนคนน้องกำลังศึกษาอยู่ที่สถาบันราชภัฏจังหวัดเชียงใหม่

ประวัติการศึกษา

ระดับประถมศึกษาปีที่ 1-7 โรงเรียนในเขตอำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน
ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1-5 (ม.ศ.1-5) โรงเรียนจักรคำคณาทร จังหวัดลำพูน
ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพการศึกษาระดับสูง (ปก.ศ.สูง) วิทยาลัยครูลำปาง
ระดับปริญญาตรี วิทยาลัยครูเชียงใหม่

ประวัติการรับราชการ

บรรจุเป็นข้าราชการครู 2 ระดับ 2 เงินเดือน 1,200 บาท ที่อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน
เมื่อ ปีพ.ศ. 2522 ปัจจุบัน อาจารย์ 2 ระดับ 7 เงินเดือน 16,800 บาท

จุดเริ่มต้น/ที่มาของการเป็นหนี้

อาจารย์เสถียร เป็นคนจังหวัดลำพูนโดยกำเนิด พ่อ-แม่ มีอาชีพเป็นชาวนา มีพี่น้อง
รวม 6 คน เป็นชาย 4 คน หญิง 2 คน ทุกคนมีครอบครัวแล้ว แต่ละคนประกอบอาชีพส่วนตัว
คือ ทำการค้าขาย ทำสวน เป็นต้น

หลังจากจบการศึกษาระดับปริญญาตรี (ปีการศึกษา 2522) ได้สอบบรรจุเป็น
ข้าราชการครูที่จังหวัดลำพูน พ่อของเขาได้ซื้อรถจักรยานยนต์ให้ 1 คัน เพื่อใช้เป็นพาหนะ
สำหรับไปสอนหนังสือและทำธุระอื่นๆ

ต่อมา พ.ศ. 2527 ได้ยื่นกู้เงินจากสหกรณ์ออมทรัพย์ครูลำพูน ในวงเงิน 150,000 บาท
เพื่อไปซื้อรถยนต์กระบะบรรทุก ยี่ห้อมิซูบิชิ (รุ่นเงินหลง) เป็นรถมือสอง ในราคา 110,000
บาท และในปีเดียวกันนั้นภรรยาได้รับคำสั่งย้ายมาสอนในโรงเรียนเดียวกัน อีกทั้งลูกชายคน
แรกก็เริ่มจะเข้าเรียนอนุบาลด้วย อาจารย์เสถียร เล่าว่า หลังจากที่ย้ายมาสอนที่โรงเรียน
เดียวกัน ทำให้ค่าใช้จ่ายลดลงไปมาก เช่น ค่าเที่ยว ค่าเหล้า ทั้งนี้เพราะต้องรอกลับโรงเรียน
พร้อมกัน มีเป็นบางครั้งที่กิจกรรมในโรงเรียนจัดไม่ตรงกัน เช่นการเข้าค่าย ยุว- ลูกเสือ
หรือการอบรมวิชาเกี่ยวกับพลศึกษา ที่ต้องแยกกันทำกิจกรรม แต่ก็ไม่บ่อยนัก เพราะฉะนั้น
การใช้ชีวิตครอบครัวจึงเป็นไปอย่างเรียบง่าย เขาเล่าอีกว่าชีวิตส่วนใหญ่จะวุ่นวายกับสิ่งสามสิ่ง
คือ บ้าน โรงเรียน ตลาด หรือ ตลาด โรงเรียน บ้าน เท่านั้น

ต่อมาปี พ.ศ. 2534 ช่วงนั้นเศรษฐกิจของประเทศกำลังดี ที่ดินมีราคาแพง การจับจ่าย
ซื้อขายสินค้าทั่วไปคึกคัก มีเพื่อนครูภายในกลุ่มโรงเรียน ร่ำรวยกันหลายคน จากการเป็น
นายหน้าขายที่ดิน ซื้อขายที่ดิน หรือขายสินค้าประเภทขายตรง และขายประกันชีวิต ฯลฯ
สภาพที่เศรษฐกิจเฟื่องดังกล่าว ได้มีคนในหมู่บ้านมาขอซื้อรถที่เขาใช้อยู่ โดยให้กำไรถึง

20,000 บาท จึงตัดสินใจขายทันที และนำเงินจากการขายรถทั้งเงินทุน และกำไรไปซื้อรถมือสองอีกคัน โดยเล่าว่าซื้อไว้ใช้แต่ถ้ามีคนกำไรก็จะขาย (ซื้อใช้ด้วย-ขายด้วย) ปรากฏว่าเขาสามารถขายรถได้เดือนละ 2-3 คัน มีกำไรอย่างน้อยคันละ 5,000-6,000 บาท จึงเกิดความคิดว่าการซื้อขายรถมีกำไรเป็นกอบเป็นกำ น่าจะลงทุนทำเป็นธุรกิจ ดังนั้น จึงได้ปรึกษากับพี่ชายคนโตซึ่งเป็นผู้ใหญ่บ้านซึ่งพอมีทุน ได้เช่าที่ดินติดถนนสายลำพูน-ลี แล้วเปิดเดินที่ขายรถยนต์มือสอง โดยเสียค่าเช่าเดือนละ 2,500 บาท

กิจการขายรถยนต์มือสองประสบความสำเร็จเป็นที่น่าพอใจ เฉลี่ยขายได้ประมาณเดือนละ 5-10 คัน มีกำไรต่อเดือนก็เกือบแสนบาท หักค่าใช้จ่าย เช่น ค่าอาหาร ค่าน้ำ ค่าไฟฟ้า และค่าเช่าที่แล้ว มีกำไรเกือบ 40,000 บาท ต่อคน ดังนั้นจึงได้ยื่นกู้เงินสหกรณ์ออมทรัพย์ครูลำพูนเพิ่ม และได้นำที่สวนลำไยจำนวน 8 ไร่เศษ ไปกู้เงินกับธนาคารกสิกรไทย สาขาป่าซางอีก 600,000 บาท เพื่อซื้อรถเข้าเดินที่ให้มากขึ้น อาจารย์เสถียรเล่าว่า การขายรถมือสองต้องใช้เงินทุนเป็นจำนวนมาก เพราะบางครั้งต้องซื้อรถที่มีราคาสูง บางคันราคาเกือบ 400,000 บาท อีกอย่างต้องมีรถเกือบทุกราคา ทุกยี่ห้อ ไว้ขายในเดินที่ ทั้งนี้เวลาลูกค้าเข้าร้านจะมีตัวเลือกและตัดสินใจซื้อตามต้องการ

การค้าขาย มีได้ มีเสีย มีปัญหามากมาย อาจารย์เสถียรเล่าอีกว่า หลังจากที่เปิดเดินที่รถได้สองปี ก็มีพวกพ่อค้าเปิดเดินที่ในบริเวณข้างเคียงขึ้นอีก มีการแข่งขันกันรุนแรง บางครั้งมีการแย่งลูกค้าในลักษณะ “เผากัน” ก็มี การเผา หมายถึงการให้ร้ายแก่กัน เช่น รถที่อยู่ในเดินที่ ยี่ห้อ นั้น คันนั้น เคยชนคนตายมาหลายศพ หรือรถหมายเลขทะเบียนนั้นเครื่องหลวมเป็นรถย้อมแมว หรือเป็นรถมิด (รถที่ถูกขโมยมาแล้วสวมทะเบียนใหม่) ซึ่งการกระทำดังกล่าวเป็นวิธีการที่มักจะพบอยู่เสมอ ประกอบกับตัวเขาเองก็ไม่ได้ดูแลเดินที่รถตลอดวัน เพราะต้องไปไปสอนหนังสือ หลังเลิกโรงเรียนจึงได้มาดู หรือไม่เช่นนั้น ก็เป็นวันหยุดเสาร์-อาทิตย์ ถ้าพี่ชาย บางครั้งต้องไปประชุม มีงานชุมชน บางครั้งก็ต้องให้น้องชายคนเล็กที่ไม่ค่อยสนใจ และรู้เรื่องรถมาคอยดูแล อย่างไรก็ตามการขายรถยนต์มือสองได้กำไรค่อนข้างดีเมื่อเปรียบเทียบกับการทำอาชีพเสริมอื่น

เรื่องการพักผ่อนหย่อนใจหลังจากเสร็จสิ้นการสอนประจำ และการขายรถ อาจารย์เสถียรเล่าว่าเป็นการพักผ่อนในลักษณะธุรกิจพาไป เช่น ช่วงวันหยุด วันเสาร์-อาทิตย์ หรือปิดภาคเรียนติดต่อกันหลายวัน ก็จะเดินทางไปซื้อรถต่างจังหวัด เช่น จังหวัดเชียงราย ลำปาง แพร่ น่าน หรือ กรุงเทพฯ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับนายหน้าแจ้งข้อมูลรถให้ทราบในแต่ละช่วง แต่ละเวลา ซึ่งการไปซื้อรถต่างจังหวัดบางครั้งก็ได้รถ บางครั้งก็ไม่ได้ ถือโอกาสดังกล่าวเป็นการท่องเที่ยวและพักผ่อนไปในตัว แต่ที่บ่อยและผ่อนคลายอารมณ์ ส่วนมาก เป็นร้านอาหารในเขตอำเภอ

ป่าซาง เพราะบริเวณใกล้ๆ เต้นท์จะมีร้านอาหารและคาราโอเกะหลายแห่งที่เปิดบริการตลอด 24 ชั่วโมง การไปใช้บริการร้านอาหารส่วนใหญ่มักจะเริ่มต้นดื่มจากเต้นท์ ที่เป็นเช่นนี้เพราะถ้าขายรถได้ก็จะเลี้ยงพระภูมิเจ้าที่ทุกครั้ง เป็นความเชื่ออย่างหนึ่งว่าถ้าเลี้ยงบ่อยมากเท่าไร ก็จะขายรถได้มากเท่านั้น อาหาร เครื่องดื่ม ที่เลี้ยง (เช่น) เจ้าที่เจ้าทางส่วนใหญ่จะเป็นหัวหมู เหล้าแม่โขง ถ้ารถคันไหนขายได้กำไรมากก็จะเลี้ยงหมูทั้งตัว เครื่องดื่มจะเปลี่ยนเป็นเบียร์ หรือเหล้านอกราคาแพง หลังจากนั้นก็ไปนั่งดื่มต่อที่ร้านอาหาร ร้านคาราโอเกะ ซึ่งเกือบจะเป็นธรรมเนียมด้วยซ้ำ

อีกอย่างหนึ่งเรื่องการทำธุรกิจเต้นท์รถ มักจะมีความเชื่อเรื่องการพนันและการเลี้ยงโชคอยู่ด้วยเสมอ มีหลายคนที่เปิดเต้นท์และมักจะมีการเล่นการพนันในเต้นท์ เช่น ไพ่ ไฮโล เพราะมีเวลาว่าง และได้เงินง่าย แต่เต้นท์ของอาจารย์เสถียรไม่ยอมให้มีเด็ดขาด ทั้งนี้เพราะเป็นข้าราชการ ถ้าเกิดมีปัญหาจะทำให้เสื่อมเสียไปถึงสถานภาพที่เป็นอยู่ ประกอบกับความคิดพื้นฐานเรื่องการพนันไม่ค่อยชอบ แต่ถ้าเป็นเรื่องหวย หรือสลากกินแบ่งรัฐบาลก็จะซื้อบ้าง เป็นครั้งคราว งวดหนึ่งๆ ประมาณ 500-600 บาท เลขที่ซื้อส่วนมาก จะซื้อเลขป้ายทะเบียนรถในเต้นท์ทุกคัน ถ้าจะซื้อมากหน่อยก็เป็นเลขรถที่ซื้อเข้าเต้นท์ หรือขาย หรือนำออกจากอุ้มทำลี ในวันหวยออกเท่านั้น ทั้งนี้เพราะเชื่อว่ารถยนต์ดังกล่าว มักจะให้โชคสองต่อ หรือบางทีอาจจะได้รถฟรี ได้ค่าทำสีฟรี เมื่อถูกเลขท้ายที่หนึ่ง จากป้ายทะเบียนนั้น

ปัจจุบันอาจารย์เสถียรยังปฏิบัติการสอนอยู่ที่เดิม ได้แยกตัวจากพี่ชายมาเช่าอยู่ที่ใหม่ ใกล้ๆ ที่เดิม โดยได้จ้างลูกจ้างเฝ้าหน้าเต้นท์คอยช่วยเหลือน้องชายอีกคนหนึ่งคน จากการสอบถามพ่อค้ารถยนต์มือสองเต้นท์ ข้างเคียง เล่าว่า อาจารย์เสถียรมักแต่งชุดสีทากี้ มาดูรถที่เต้นท์ เป็นประจำ ทั้งที่ยังไม่ถึงเวลา 4 โมงเย็น (16.00 น) และมักมีเรื่องโต้เถียงกับน้องชายอยู่เสมอ พวกเขาเล่าว่า เมื่อขายรถได้กำไรคันละเป็นหมื่นจะแบ่งให้น้องชายไม่กี่ร้อยบาทเท่านั้น

กรณีที่ 6 อาจารย์วีระ (นามสมมติ)

ประวัติส่วนตัว

เกิดที่อำเภอป่าซาง อายุ 51 ปี บิดา-มารดา มีอาชีพทำสวน (ปัจจุบันทั้งสองท่านเสียชีวิตแล้ว) มีพี่น้องรวม 4 คน เป็นชาย 2 คน หญิง 2 คน

สถานภาพ สมรส ภรรยาประกอบอาชีพขายของชำ และค้าขายทั่วไป(ผลิตผลทางการเกษตรในแต่ละฤดู) มีบุตร 2 คน เป็นหญิง 1 คน ชาย 1 คน คนแรกจบการศึกษา ระดับปริญญาตรีจากมหาวิทยาลัยพายัพเชียงใหม่ ปัจจุบันประกอบธุรกิจขายเสื้อผ้าของเด็กในเมืองเชียงใหม่ ส่วนน้องชายกำลังศึกษาที่มหาวิทยาลัยรามคำแหงปีที่ 1

ประวัติการศึกษา

ระดับประถมศึกษาปีที่ 1-7 โรงเรียนในเขตอำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน

ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1-5 โรงเรียนจักรคำคณาทร จังหวัดหัวด้าพูน

ระดับประกาศนียบัตรการวิชาการศึกษาชั้นสูง (ปก.ศ สูง) วิทยาลัยครูเชียงใหม่

ระดับปริญญาตรี วิทยาลัยครูเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่

ประวัติการรับราชการ

บรรจุเป็นข้าราชการครู 2 ระดับ 2 เงินเดือน 1,200 บาท ที่อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน เมื่อปี พ.ศ. 2514

ปัจจุบันดำรงตำแหน่ง อาจารย์ 2 ระดับ 7 เงินเดือน 21,550 บาทปฏิบัติการสอนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอป่าซาง สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดลำพูน

จุดเริ่มต้น/ที่มาของการเป็นหนี้

หลังจากจบการศึกษาเมื่อปี พ.ศ.2514 ได้สอบบรรจุเป็นข้าราชการครูทันทีที่โรงเรียนในเขตอำเภอป่าซาง โดยพักอาศัยที่บ้านพ่อแม่ เขามักจะถีบจักรยานจากบ้านไปสอนหนังสือทุกวัน ระยะทางระหว่างโรงเรียนและบ้านห่างกันประมาณ 5 กิโลเมตร ถนนเป็นลูกรังทั้งสาย ค่าใช้จ่ายจึงไม่ค่อยสิ้นเปลืองมาก โดยนำอาหารไปกินที่โรงเรียนตอนกลางวัน นอกนั้นจะมีค่าใช้จ่ายเป็นค่าเหล้าบ้าง เพราะเขาเป็นคนชอบดื่มเหล้ามาก ประกอบกับที่ต้องคลุกคลีอยู่กับชาวบ้าน เมื่อในหมู่บ้านมีงานต่างๆ เช่น งานศพ งานขึ้นบ้านใหม่ หรืองานแต่งงาน เขาได้เข้าร่วมเกือบทุกครั้ง ชาวบ้านมักจะเชิญเขาเป็นพิธีกรในงานต่างๆ นอกจากนั้นยังทำหน้าที่เขียนป้ายเชิญชวน ป้ายงานเทศกาลต่างๆ เนื่องจากเป็นคนมีฝีมือในการเขียนตัวหนังสือสวย เขาจึงเป็นที่เคารพนับถือและรักใคร่ของชาวบ้าน

อาจารย์วีระ เล่าว่า ได้แต่งงานกับสาวชาวบ้าน (พ.ศ. 2519) โดยกู้ยืมเงินจากญาติพี่น้อง และกู้ยืมเงินจากเงินสวัสดิการกลุ่มโรงเรียน รวมได้ประมาณ 15,000 บาท เป็นค่าใช้จ่ายในงานแต่งงาน แต่ค่าใช้จ่าย ในงานนี้ เป็นเงินสูงถึง 50,000 บาท และได้รับเงิน คืน (เงินหอม) จากแขกที่มาร่วมงานประมาณ 10,000 บาทกว่า เท่านั้น เขาจึงได้กู้เงินนอกระบบมาอีกจำนวนหนึ่งซึ่งต้องเสียดอกเบี้ยสูงถึงร้อยละ 10 เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในงานแต่งงานดังกล่าว

ในด้านความเชื่อและการเสี่ยงโชค อาจารย์วีระจะซื้อหวยเถื่อน และหวยของรัฐบาลทุกงวด ทั้งนี้เพราะชอบ บางงวดก็เป็นผู้รับแทงหวยจากเพื่อนครูในโรงเรียน แล้วนำไปส่งเจ้ามือหวยเถื่อน โดยได้ค่าตอบแทนหรือส่วนลด ประมาณ 10-15 เปอร์เซ็นต์ หมายความว่าถ้า

เก็บเงินจากลูกค้า 100 บาท จะต้องส่งเงินให้เจ้ามือ 85-90 บาท ถ้าลูกค้าหรือผู้ซื้อ ถูกรางวัล ก็จะได้เงินพิเศษจากเจ้ามือห่วยอีก ร้อยละ 20 ตัวอย่าง เช่น ถ้าถูกเลขท้าย 3 ตัวรางวัลที่ 1 เจ้ามือจ่ายให้ 70 บาท ต่อราคาถูก 1 บาท (1 บาท ต่อ 70) ซึ่งโพลก็จะนำไปจ่ายเพียง 50 บาท ถ้าลูกค้ายังแทงมาก ก็ยังได้เงินส่วนลดเพิ่มมากขึ้น แต่เขาก็ไม่มีเงินเก็บ เพราะเงินที่ได้มาจาก ส่วนลดก็จะนำไปซื้อห่วยจนหมด ซึ่งก็มีหลายงวดที่เขาจะถูกรางวัล เช่นเมื่อประมาณ พ.ศ.2540 เขาถูกรางวัลเลขท้าย 3 ตัวของรางวัลที่หนึ่ง(ห่วยเถื่อน) ได้เงินถึง 160,000 บาท พร้อมกับเล่าว่า “ช่วงปีนั้นพีคมาก เพราะถูกห่วยบ่อย รู้สึกว่าช่วงนั้นจะมีการล็อกเลขกัน บ่อยด้วย” อาจารย์วีระบอกว่า เลขล็อกที่ซื้อ เพื่อน ๆ ในวงการที่เล่นห่วยจะโทรศัพท์มาบอก บางงวดโทรมาก่อนที่ห่วยจะออกเพียง 2-3 ชั่วโมงเท่านั้น

ในส่วนของการพนันที่เขาชอบเล่นมากที่สุด คือ ไฮโล การเล่นไฮโล ทุกครั้งที่ผ่านมา จะเสียมากกว่าได้ แต่ก็ยังเล่นอยู่เรื่อยๆ เมื่อประมาณปี พ.ศ. 2527 เขาทำหน้าที่การเงินของ โรงเรียน มีหน้าที่ไปเบิกเงินเดือนทุกสิ้นเดือนให้กับคณะครูในโรงเรียน มีครั้งหนึ่งเขาเล่าว่า เขาไปเบิกเงินเดือนให้คณะครูในโรงเรียน เป็นเงินประมาณ 30,000 บาท วันนั้นเป็นวันศุกร์ และเงินเดือนออกช้ากว่าปกติ ไม่สามารถนำเงินมาจ่ายให้คณะครูก่อนโรงเรียนเลิกได้ จึงเก็บเงินไว้เพื่อจ่ายในวันจันทร์ถัดไป ปรากฏว่าคืนวันเสาร์เขานำเงินเดือนของเพื่อนครูไปแทง ไฮโลงานศพในหมู่บ้านจนหมดและได้ไปยืมเงินจากญาติพี่น้อง เพื่อนสนิท มาจ่ายให้คณะครู

ต่อคำถามที่ต้องเสียเงินจากการเล่นการพนัน โดยเฉพาะไฮโล ที่เล่นได้เสียทีละหลายๆ ว่า “เมื่อไหร่ถึงจะหยุดเล่นหรือเลิกเล่น” อาจารย์วีระ บอกว่า “อันที่จริงอยากจะเลิกเล่น เหมือนกัน แต่ที่ผ่านมามาหมดเงินไปเป็นจำนวนมาก อยากได้คืนบ้าง บาดแผลมันลึกเกินไปแล้ว” และยังได้เล่าต่ออีกว่า ระยะหลังนี้เขาจะเป็นเจ้ามือไฮโลเสียเอง ซึ่งมักจะได้กำไรอยู่เสมอ แต่จะเป็นเจ้ามือตอนที่เล่นกับเพื่อนครูเท่านั้น คนนอกวงการครูไม่ให้แทง เพราะส่วนใหญ่เป็นพวกมืออาชีพที่เก่งๆทั้งสิ้น

เมื่อปี พ.ศ.2543 เขาได้เข้าโครงการลาออกราชการก่อนเกษียณ เพื่อมาช่วยภรรยาทำสวนลำไย และรับซื้อลำไยสด มาอบแห้งที่บ้าน เพื่อนำเงินมาผ่อนชำระหนี้สินที่มีอยู่ประมาณ 900,000 บาท (เก้าแสนบาท)

จากกรณีวิเคราะห์ได้ว่า การก่อหนี้ เกิดจากค่านิยมในการดำรงชีวิตประจำวัน ที่นิยมการดื่มกินและการใช้จ่ายที่ต้องสัมพันธ์กับชุมชน ซึ่งต้องทำตัวให้กลมกลืนเข้ากับชาวบ้านทุกรูปแบบ เช่น การเป็นโฆษกในงานต่างๆ กินอยู่กับชาวบ้าน เมื่อมีงานศพในหมู่บ้านก็จะช่วยเหลือตั้งแต่เริ่มจนเสร็จงาน อีกทั้งยังเป็นคนที่มีความใจนักเลง ใจกว้าง กล้าได้กล้าเสีย และชอบเสี่ยงโชคด้วย ซึ่งจากการสอบถามเพื่อนครูที่สอนโรงเรียนเดียวกัน เล่าให้ฟังว่า อาจารย์

วีระ เป็นคนใจกว้าง ชอบเล่นการพนันทุกรูปแบบ เล่นได้เสียครั้งละเป็นหมื่น มีอยู่ครั้งหนึ่งเขานำเงินเดือนของเพื่อนครูในโรงเรียนไปเล่นไฮโลจนหมดสิ้น กว่าจะหาเงินมาใช้คืนต้องรอถึง 3 วัน และอีกครั้งหนึ่ง เมื่อปี พ.ศ. 2543 เขาเล่นไฮโลในค่ายลูกเสือ ได้กำไรถึง 30,000 บาท พอถึงวันออกค่าย เขารับออกเงินค่าอาหารแทนผู้บังคับบัญชาลูกเสือทั้งหมด เป็นเงินเกือบ 6,000 บาท

กรณีที่ 7 อาจารย์ชล (นามสมมติ)

ประวัติส่วนตัว

เกิดที่อำเภอสี จังหวัดลำพูน บิดา มารดา มีอาชีพทำสวน มีพี่น้องรวมกัน 3 คน เป็นชาย 2 คน หญิง 1 คน เขาเป็นลูกชายคนโตที่อยู่ปัจจุบัน อยู่ในเขตอำเภอสี จังหวัดลำพูน

สถานภาพ สมรส ภรรยาข้าราชการครู ตำแหน่ง อาจารย์ 2 ระดับ 7 สอนในโรงเรียนเดียวกัน มีบุตร 2 คน เป็นชายทั้งคู่ คนโตเรียนอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนเวียงเจดีย์วิทยา ส่วนคนน้องเรียนอยู่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนในเขตอำเภอสี

ประวัติการรับราชการ

บรรจุเป็นข้าราชการครู ตำแหน่ง ครู 1 ระดับ 1 เงินเดือน 1,080 บาท เมื่อ พ.ศ.2521 สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอสี

ปัจจุบันเป็นครูปฏิบัติการสอน ตำแหน่ง อาจารย์ 2 ระดับ 7 เงินเดือน 17,190 บาท สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอสี สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดลำพูน

ประวัติการศึกษา

ระดับประถมศึกษาปีที่ 7 โรงเรียนในอำเภอสี จังหวัดลำพูน

ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ม.ศ. 3) โรงเรียนเวียงเจดีย์วิทยา อำเภอสี จังหวัดลำพูน

ระดับประกาศนียบัตร (ป.กศ.) วิทยาลัยครูลำปาง จังหวัดลำปาง

ระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

จุดเริ่มต้น/ที่มาของการเป็นหนี้

หลังจากจบการศึกษาระดับประกาศนียบัตร (ป.ก.ศ. ต้น) เมื่อ พ.ศ. 2521 ได้สอบบรรจุเป็นครูในปีเดียวกันและทำการสอนในโรงเรียนที่บ้านเกิด ได้พักอยู่กับบิดามารดา การเดินทางไปโรงเรียนจึงไม่มีปัญหา เพราะบางวันก็เดินไปพร้อมกับเด็กนักเรียน แต่เนื่องจากเป็นพี่ชาย

คนโต มีงานทำทำก่อนใครในครอบครัว จึงต้องรับภาระหน้าที่ส่งน้องๆ เรียนหนังสือไปจากพ่อแม่ โดยในปีแรกที่บรรจุกู ได้กู้เงิน สวัสดิการกลุ่มโรงเรียน จำนวน 10,000 บาท เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายเป็นค่าเล่าเรียนสำหรับน้องสาวและน้องชาย ต่อมาในปี 2523 ได้ยื่นกู้เงินสหกรณ์ออมทรัพย์ครูลำพูน จำนวน 15,000 บาท ซื้อรถจักรยานยนต์ ประเภทกึ่งวิบากใหม่ 1 คัน ในราคาสด เป็นเงิน 18,000 บาท เพื่อใช้ขับขี่ไปติดต่อราชการ ทำธุระส่วนตัวและท่องเที่ยวในช่วงวันหยุด

ต่อมา พ.ศ. 2525 ได้กู้เงินสหกรณ์ออมทรัพย์ครูลำพูน จำนวน 20,000 บาท เพื่อใช้สำหรับงานแต่งงานกับข้าราชการครูที่สอนในโรงเรียนเดียวกัน พร้อมกันนั้นได้ย้ายครอบครัวมาอาศัยบ้านพักของโรงเรียน ทั้งนี้เพราะต้องการความเป็นส่วนตัว และบ้านเดิมของตนก็คับแคบ

อาจารย์ชลเล่าว่า ในปีพ.ศ. 2534 ได้ยื่นกู้เงินสหกรณ์ออมทรัพย์ครูลำพูนอีก จำนวน 150,000 บาท (หนึ่งแสนห้าหมื่นบาท) ซื้อที่ดินจำนวน 200 ตารางวา ในเขตเทศบาลอำเภอถ้ำ โดยมีความคิดว่าจะสร้างบ้านเพื่อเป็นที่อยู่อาศัยของตน และเพื่อความสะดวกเกี่ยวกับการเรียนของลูกที่จะเรียนต่อในระดับมัธยมศึกษาต่อไป

อีกหนึ่งปีต่อมา(พ.ศ.2535) จึงให้ภรรยาขอยืมเงินพ่อตา แม่ยาย จำนวน 100,000 บาท และให้เธอยื่นกู้เงินสหกรณ์ออมทรัพย์ครูอีก 150,000 บาท เพื่อสร้างบ้านที่อำเภอถ้ำ โดยได้สร้างบ้านแบบครึ่งตึกครึ่งไม้ สิ้นค่าก่อสร้างทั้งหมด 320,000 บาท และต่อมาในปี พ.ศ. 2536 ได้นำบ้านพร้อมที่ดินไปจำนองเพื่อขอกู้เงินจากธนาคารอาคารสงเคราะห์ สาขาเชียงใหม่ เป็นเงิน จำนวน 500,000 บาท นำไปซื้อที่ดินข้างเคียง ในเนื้อที่ 120 ตารางวา เป็นเงิน 120,000 บาท และสร้างบ้านไม้ชั้นเดียวจำนวน 2 หลัง ให้ข้าราชการและบุคคลทั่วไปในอำเภอถ้ำเช่าพักอาศัย โดยได้รับค่าเช่าหลังละ 2,000 บาท ต่อเดือน

ในเรื่องของการเสี่ยงโชค การเล่นเกมพนัน อาจารย์ชลบอกว่า ไม่ชอบ แต่ก็เล่นเป็นครั้งคราว ส่วนการซื้อสลากกินแบ่งรัฐบาล และหวยเถื่อน ซื้อเป็นครั้งคราว งวดหนึ่งไม่ถึงร้อยบาท เป็นการซื้อตามเพื่อนครูในโรงเรียน เขาบอกว่ามันเป็นการเสี่ยงเกินไป และยังไม่เคยเห็นใครร่ำรวยจากการเล่นเกมพนันแม้แต่คนเดียว เพราะฉะนั้นเมื่อมีกิจกรรมเข้าค่ายลูกเสือ เพื่อนครูหรือผู้บังคับบัญชาลูกเสือจะจับกลุ่มเล่นไพ่ เล่นไฮโล เขาจะหลบไปนั่งกับกลุ่มเพื่อนเพื่อดื่มเหล้าและร้องเพลงเท่านั้น

ในส่วนของการท่องเที่ยว เขาเล่าว่า “ชอบมาก และถือเป็นหน้าที่เลยทีเดียว คือปีหนึ่งๆช่วงปิดภาคการศึกษาประจำปี ก็จะพาภรรยาและลูก ๆ ไปท่องเที่ยวต่างจังหวัดทุกปี โดยเดินทางด้วยรถเก๋งส่วนตัว เช่น ไปชมทะเลที่จังหวัดทางภาคตะวันออก หรือไม่ก็ไปทาง

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ การไปท่องเที่ยวครั้งหนึ่งใช้เวลาประมาณ 5-10 วัน โดยให้หยุดทำงานมาตั้ง 365 วันควรแบ่งเวลาให้กับตัวเองและครอบครัวบ้าง เป็นการคืนให้กับชีวิต สร้างประสบการณ์ให้กับลูกๆ ซึ่งค่าใช้จ่ายสำหรับการท่องเที่ยวปีหนึ่งๆก็ไม่ถึงหมื่นบาท”

จากข้อมูลข้างต้นวิเคราะห์ว่า การก่อหนี้สิน เกิดจากการทดแทนบุญคุณบุพการี โดยทำหน้าที่ส่งเสียน้องๆ เรียนหนังสือให้สูงขึ้น อีกประการหนึ่งการสร้างบ้านให้เข้าพัก เป็นการลงทุนเพื่อสร้างความมั่นคงให้กับครอบครัวในอนาคต เป็นการกู้เงินลงทุนที่แฝงคุณค่าที่มีต่อตนเอง ครอบครัวและสังคม

จากการสอบถามอาจารย์ตุลย์ ซึ่งเป็นเพื่อนสนิทของเขา เล่าว่า อาจารย์ตุลย์ เป็นคนประหยัด พุดจาไฟเพราะมีคนชื่นชม แต่งกายสุภาพเรียบร้อย แต่พอพูดถึงภรรยาที่บ้านไม่เหมือนกับการพูดกับบุคคลทั่วไป และยังบอกอีกว่าเขามีหนี้สินทั้งหมดประมาณ 900,000 บาท แต่มีทรัพย์สินที่เป็นสวนมะม่วง จำนวน 4 ไร่ มีรถเก๋งยี่ห้อโตโยต้าหนึ่งคัน กระบะปิ๊กอัพหนึ่งคัน และบ้านพร้อมที่ดินจำนวน สามหลัง ซึ่งมีมูลค่ามากกว่าหนี้สินที่มีอยู่ทั้งหมด

กรณีที่ 8 อาจารย์พิสิทธิ์ (นามสมมติ)

ประวัติส่วนตัว

เกิดที่จังหวัดลำพูน อายุ 45 ปี บิดาเป็นตำรวจชั้นผู้น้อย มารดาเป็นชาวสวนได้เสียชีวิตตั้งแต่ลูกคนสุดท้องได้ 1 ขวบ มีพี่น้องรวม 3 คน เป็นชาย 2 คน หญิง 1 คน (เขาเป็นลูกคนแรก)

ที่อยู่ปัจจุบัน อยู่ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

สถานภาพ สมรส ภรรยาเป็นลูกจ้างประจำในโรงพยาบาลแห่งในเขตจังหวัดลำพูน มีบุตรชาย 2 คน คนที่ 1 กำลังศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ของโรงเรียนแห่งหนึ่งในเขตจังหวัดลำพูน และคนที่ 2 เรียนอยู่ในโรงเรียนประถมศึกษาแห่งหนึ่ง ในเขตจังหวัดลำพูน เช่นกัน

ประวัติการศึกษา

ระดับประถมศึกษาปีที่ 1-7 โรงเรียนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1-5 โรงเรียนจักรคำคณาทร จังหวัดลำพูน

ระดับประกาศนียบัตร(ปก.ศ สูง) วิทยาลัยครูลำปาง

ระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

ประวัติการรับราชการ

บรรจุเป็นข้าราชการครู ตำแหน่ง ครู 2 ระดับ 2 ขึ้นเงินเดือน 1,200 บาท ที่โรงเรียนในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย เมื่อปี พ.ศ.2521

ปัจจุบันดำรงตำแหน่ง อาจารย์ 2 ระดับ 7 ขึ้นเงินเดือน 16,800 บาท สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอป่าซาง สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดลำพูน

จุดเริ่มต้น/ที่มาของการเป็นหนี้

หลังจบการศึกษาที่วิทยาลัยครูลำปาง เมื่อ พ.ศ. 2521 ได้บรรจุเป็นข้าราชการครูที่โรงเรียนในเขตอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย ได้พักที่บ้านพักในโรงเรียนกับเพื่อนครูที่บรรจุพร้อมกัน ขณะที่ทำการสอนในจังหวัดเชียงรายไม่มีค่าใช้จ่ายมาก ทั้งนี้เพราะโรงเรียนที่ทำการสอน เป็นโรงเรียนที่อยู่ในเขตรอบนอก การคมนาคมไม่ค่อยสะดวก การออกมาหาความสำราญในตัวเมืองลำปางมาก เพราะไม่ค่อยมีรถโดยสารผ่านโรงเรียน มีค่าใช้จ่ายที่จำเป็นเฉพาะอาหาร เสื้อผ้า และชุดปฏิบัติงาน (ชุดข้าราชการ) เพราะฉะนั้นเดือนๆ จึงมีเงินเหลือเก็บและยังส่งให้พ่อพ่อที่ลำพูน สำหรับเป็นค่าเล่าเรียนแก่น้อง ๆ

ต่อมา ปี พ.ศ. 2524 ได้ย้ายมาสอนที่โรงเรียนในเขตอำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน และพักบ้านพักครูในโรงเรียน สาเหตุที่ไม่ไปพักกับพ่อ แม่ เพราะบ้านที่ลำพูนคับแคบ และน้องสาวคนรองพึ่งคลอดบุตร

อาจารย์พิสิทธิ์ เล่าว่า เคยเป็นนักกีฬาฟุตบอลระดับจังหวัด เขาเล่นฟุตบอลให้ทีมข้าราชการครูในอำเภอป่าซาง (พ.ศ. 2526) ได้รับอุบัติเหตุขณะที่เล่น จนทำให้ขาซ้ายหัก และต้องเข้ารับการผ่าตัดที่โรงพยาบาลและรักษาตัวเป็นเวลานาน และในปีต่อมาจึงได้แต่งงานกับลูกจ้างประจำที่ทำงานในโรงพยาบาลแห่งนั้น พร้อมกันนั้นได้กู้เงินสหกรณ์ออมทรัพย์ครูลำพูน จำนวน 250,000 บาท(สองแสนห้าหมื่นบาท) เพื่อซื้อบ้านพร้อมที่ดินในตัวเมืองลำพูน

ต่อมาในปี พ.ศ. 2540 เขาได้กู้เงินสหกรณ์ออมทรัพย์ครูลำพูน อีก 400,000 บาท (สี่แสนบาทถ้วน) ได้รับเงินไม่เต็มจำนวน เพราะถูกหักเงินกู้เดิม เพื่อซื้อรถยนต์สำหรับใช้เป็นพาหนะ และทำธุระอื่นๆ โดยซื้อเป็นเงินสดจำนวน 120,000 บาท ผ่อนชำระ 42 งวด ๆ ละ 4,500 บาท

ในเรื่องของการเสี่ยงโชค การพนัน เขาไม่ค่อยชอบ แต่ก็เล่นเป็นบางครั้งบางคราวเพื่อความสนุกสนานและเอาใจเพื่อนๆ เท่านั้น เขาเป็นคนที่ชอบดื่ม ชอบเที่ยว เวลาดื่มเหล้าจนเมาแล้วจะครองสติไม่ได้ ดื่มมาก ๆ มักจะ “ติดลม” ติดลม หมายถึงดื่มแล้วไม่รู้จักพอ จะดื่มกินต่อเรื่อยๆ มีอยู่ครั้งหนึ่งประมาณปลายปี 2543 เขาเล่าว่า หลังจากเลิกสอนนักเรียน

แล้ว ได้ไปดื่มเบียร์ ที่ร้านในหมู่บ้าน จนเมาพอสมควร จึงได้ไปดื่มกินต่อที่ร้านคาราโอเกะ ในเมืองลำพูน โดยไม่กลับบ้าน ประจวบเหมาะได้พบเพื่อนครูซึ่งนั่งดื่มในร้านก่อนแล้ว จึงได้นั่งดื่มร่วมวงจนใกล้รุ่ง พอถึงเวลาคิดเงิน (เช็คบิลล์) ค่าเบียร์ ค่าอาหาร และค่าร้องเพลง (ทางร้านคิดค่าบริการที่แถมร้องเพลง ๆ ละ 5 บาท) หยอดเงินทั้งสิ้น 3,500 บาท ปรากฏว่าเงินมีอยู่ไม่พอจ่าย จึงได้ให้รถยนต์ไว้ประกันเงินกับทางร้าน พร้อมกลับไปเอาเงินที่บ้านมาไถ่รถคืน ในสภาพที่ยังมีเมาและมีรอยฟกช้ำที่บริเวณแขนทั้งสองข้างเพราะถูกภรรยาถัก

ต่อมา ในต้นปี พ.ศ.2544 ขณะขับรถยนต์กลับบ้าน หลังจากเสร็จสิ้นการเข้าค่ายพักแรมลูกเสือ เกิดอุบัติเหตุรถพุ่งชนเกาะกลางถนนในเมืองลำพูน เขาได้รับบาดเจ็บเล็กน้อย แต่รถพังยับเยิน ซึ่งต้องใช้เงินซ่อมรถและชดเชยค่าเสียหายให้เทศบาล เป็นเงินรวมทั้งสิ้น 30,000 บาท (สามหมื่นบาท) จึงได้กู้เงินสหกรณ์ออมทรัพย์ครูลำพูน อีกครั้ง จำนวน 450,000 บาท แต่ได้ไม่เต็มจำนวน

จากข้อมูลข้างต้นวิเคราะห์ ว่าสาเหตุของการเป็นหนี้ เกิดจากความจำเป็นพื้นฐาน ที่ต้องการมีบ้านที่อยู่อาศัยเป็นของตนเอง และต้องส่งน้องๆ ให้ได้เรียนหนังสือที่สูงขึ้น อีกทั้งความนิยมและมีพฤติกรรมที่ชอบกิน ชอบเที่ยวเตร่ จนขาดสติ จนได้รับอุบัติเหตุทำให้ต้องเป็นหนี้ แต่จากการสอบถามเพื่อนครูที่สอนอยู่โรงเรียนเดียวกันแล้วว่า สาเหตุที่ต้องมาออกจากบ้านมาพักบ้านพักครู และสร้างบ้านของตนเองนั้น เพราะเขาเป็นคนใจร้อน เมาเหล้าแล้วพูดไม่รู้เรื่อง และเป็นคนคิดเล็กคิดน้อย มีอยู่ครั้งหนึ่ง เมื่อปี พ.ศ. 2543 แม่ภรรยาขายที่ดินได้เงิน 300,000 บาทเศษ เขาได้นำเงินดังกล่าวฝากบัญชีชื่อของตนเองทั้งหมด ทั้ง ๆ ที่แม่ภรรยามีลูกตั้ง 3 คน

กรณีที่ 9 อาจารย์สุทธิพร (นามสมมติ)

ประวัติส่วนตัว

เกิดที่จังหวัดลำพูน อายุ 48 ปี บิดา มารดา เป็นชาวสวน มีพี่น้องรวม 3 คน เป็นชาย 2 คน หญิง 1 คน

ที่อยู่ปัจจุบัน อยู่ในเขตอำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน

สถานภาพ สมรส (ครั้งที่สอง) ภรรยาข้าราชการครู ตำแหน่ง อาจารย์ 2 ระดับ 7 สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอลี่ สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดลำพูน มีบุตรสาว 1 คน กำลังศึกษาระดับปริญญาตรี ที่มหาวิทยาลัยพายัพ จังหวัดเชียงใหม่

ประวัติการศึกษา

ระดับประถมศึกษาปีที่ 1-7 โรงเรียนในเขตอำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน

ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 โรงเรียนจักรคำคณาทร จังหวัดลำพูน

ระดับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาตอนต้น (ปก.ศ.) วิทยาลัยครูเชียงใหม่

ระดับปริญญาตรี วิทยาลัยครูเชียงใหม่

ประวัติการรับราชการ

บรรจุเป็นข้าราชการครู ตำแหน่ง ครู 1 ระดับ 1 เงินเดือน 1,080 บาท ที่โรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน เมื่อปี พ.ศ. 2519

ปัจจุบันดำรงตำแหน่งผู้บริหารโรงเรียน ระดับ 7 ขึ้นเงินเดือน 18,990 บาท สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเถิน จังหวัดลำพูน

จุดเริ่มต้น/ที่มาของการเป็นหนี้

หลังจากจบการศึกษาเมื่อปี พ.ศ. 2519 ได้สอบบรรจุเป็นข้าราชการครูที่โรงเรียนในเขตอำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน ได้พักที่บ้านพักของโรงเรียน พออีก 6 เดือนหลังจากพ้นทดลองปฏิบัติราชการ ได้กลับมาพักบ้านเดิมที่อำเภอป่าซาง เพื่อช่วยพ่อ แม่ ทำสวนในวันหยุดเสาร์-อาทิตย์ ดังนั้น จึงได้กู้เงินสวัสดิการกลุ่มโรงเรียน จำนวน 8,000 บาท และยืมเงินของพ่อ แม่ อีก 7,000 บาท รวมเป็นเงิน 15,000 บาท (หนึ่งหมื่นห้าพันบาท) ซื้อรถจักรยานยนต์คันใหม่ออกจากบ้าน เพื่อใช้ขับเป็นพาหนะไปสอนหนังสือที่โรงเรียน และใช้ขับไปทำธุระอื่นๆ

ปี พ.ศ. 2521 ได้แต่งงานกับแฟนซึ่งรับราชการสังกัดกระทรวงสาธารณสุขในอำเภอเดียวกัน พร้อมทั้งได้กู้เงินจากสหกรณ์ออมทรัพย์ครูลำพูนจำนวน 15,000 บาท เพื่อใช้กันแต่งงาน หลังจากแต่งงานได้ 2 ปี มีลูกคนแรก และได้ย้ายไปสอนโรงเรียนในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอป่าซาง ได้พักบ้านพักของโรงเรียนที่ทำการสอนใหม่

การปฏิบัติราชการสอนที่โรงเรียนในอำเภอป่าซางซึ่งห่างจากบ้านพ่อ แม่ เพียง 10 กิโลเมตร ดังนั้นในวันหยุดเสาร์-อาทิตย์ จึงได้ไปทำสวนกระเทียมในเนื้อที่ 5 ไร่ ในการทำสวนกระเทียมครั้งนั้นขายได้ราคาดีมาก เขาขาดทุนเกือบ 20,000 บาท และหลังจากนั้นจึงไม่ได้ทำอาชีพเสริมอะไรอีก

อาจารย์สุทธิพร เล่าว่า ปี พ.ศ. 2533 เป็นปีที่เศรษฐกิจของประเทศกำลังดี เพื่อนครูหลายคนซื้อรถยนต์ใหม่ออกจากบ้าน บางคนร่ำรวยจากการเป็นนายหน้าขายที่ดิน บางคนค้า

ขายที่ดิน ซึ่งภาวะเศรษฐกิจขาขึ้นดังกล่าว ได้มีเพื่อนครูขายชวนไปซื้อรถบรรทุกดิน เพื่อรับจ้างขนดินทั่วไป หรือรับเหมาก่อสร้าง ดังนั้นเขาจึงนำที่ดินจำนวน 5 ไร่ของพ่อไปขอกู้เงินจำนวน 150,000 บาท จากธนาคารเพื่อการเกษตร และสหกรณ์ (ธกส) สาขาอำเภอป่าซาง เพื่อซื้อรถบรรทุกดิน(รถดั้ม)มือสอง เป็นเงินสดจำนวน 150,000 บาท (หนึ่งแสนห้าหมื่นบาท) และต้องผ่อนชำระอีก 36 งวดๆละ 11,000 บาท (หนึ่งหมื่นหนึ่งพันบาท)

การทำอาชีพเสริมจากการรับจ้างถมที่ ขนดินขาย ระยะเริ่มแรกรายได้ดี มีเงินเหลือเก็บวันละ 1,000 บาท ถึง 2,000 บาท แต่ก็มีปัญหาให้แก้ไขมาก เช่น ปัญหาเครื่องยนต์ของรถขัดข้อง ปัญหาเรื่องเงินค่าถมดินที่ผู้จ้างติดค้าง ปัญหาคนขับรถ ทั้งนี้เพราะต้องจ้างคนขับประจำ บางวันต้องขนดินด่วน แต่คนขับรถติดธุระมาขับไม่ได้ หรือไม่สบาย หรือมีงานเทศกาลต่าง ๆ ที่ต้องไป ทำให้ขาดรายได้ มีบางวันที่เขาต้องลาโรงเรียนมาขับรถเอง หรือหนีโรงเรียนเป็นบางช่วงเวลาไปขับรถ

ต่อมา ปี พ.ศ.2536 เศรษฐกิจของประเทศเกิดวิกฤต การจ้างงาน การค้าขายโดยทั่วไปเกือบหยุดชะงัก ทำให้งานถมดินไม่มี ค่าแรงรถไม่ได้ส่งเป็นเวลาหลายเดือน บริษัทได้มายึดรถไปพร้อมทั้งฟ้องร้องเรียกค่าเสียหาย เป็นเงินจำนวนอีก 250,000 บาท (สองแสนห้าหมื่นบาท) เขาไม่มีเงินจ่าย จึงได้มีการประนีประนอมหนี้กับทางบริษัท(ไฟแนนซ์) โดยไปทำการขอมความที่ศาลจังหวัดลำพูน (ปี พ.ศ. 2538) หลังจากนั้นได้กู้เงินสหกรณ์ออมทรัพย์ครูลำพูนเป็นเงิน 300,000 บาท (สามแสนบาท) แต่ได้ไม่เต็มจำนวนเพราะถูกหักเงินกู้เดิม และได้นำไปแบ่งเป็นสองส่วน ส่วนหนึ่งใช้เป็นชำระเงินกู้ ธกส.ที่กู้มาครั้งก่อนหน้านี้ อีกส่วนใช้เป็นค่างวดรถบรรทุกที่ติดค้าง โดยไม่เหลือไว้ใช้ในครอบครัวเลย

อาจารย์สุทธิพรเป็นคนที่มั่นใจ ใจกว้าง แม้ว่าจะไม่ร่ำรวยก็ตาม มีเพื่อนของเขาหมักพุดถึงอยู่เสมอว่า เวลากินเหล้า กินอาหารด้วยกัน เขาจะเป็นคนจ่ายเงินทุกครั้ง ถึงแม้ว่าเพื่อนๆ จะช่วยออกบ้างก็ไม่ยอม เขามักจะพูดในวงเหล้าเสมอว่า “กินเมื่อใจยัง กินเมื่อคงอยาก” ซึ่งหมายถึง กินเมื่อยังมีลมหายใจ และจุกยังได้กลิ่นหอมของอาหาร ถ้าตายไปเสียแล้วก็หมดโอกาสได้กิน ดังนั้นการดื่ม การกิน เขาจึงอาสาจ่ายเงินแต่เพียงผู้เดียว

ในเรื่องของการเสี่ยงโชค การพนัน อาจารย์สุทธิพร จะเล่นเป็นประจำ เช่น ไพ่ ห่วยเถื่อน ห่วยรัฐบาล และไฮโล การเล่นแต่ละอย่างเขาเล่นด้วยเงินจำนวนมาก เขาเล่าว่าเล่นอะไร เล่นให้รวยไปเลย ให้พอใช้หนี้ ดังนั้น เมื่อเล่นไฮโลที่เพื่อนครูเป็นเจ้ามือ จะถูกกำหนดเพดานเงินแทงด้วย เพราะกลัวเขาจะ “ติดเค้า” ติดเค้า หมายถึง การแทงที่เดียวตามเงินทุนที่เจ้ามือมีอยู่ เช่น เจ้ามือมีเงินทุน 5,000 บาท เขาจะแทงครั้งเดียว 5,000 บาท ตามที่เจ้ามือมีเงินอยู่ ถ้าแทงถูก เจ้ามือก็หมดทุน(หมดเค้า) ถ้าไม่ถูกคนแทงก็มีสิทธิ์เล่นต่อไปได้

นอกจากความเป็นคนใจกล้า ใจกว้างแล้ว เขายังเป็นคนที่แต่งตัวเท่ๆ เสื้อ กางเกง ล้วนแต่ยี่ห้อดีๆ มีราคาแพงทั้งนั้น ประกอบการที่เป็นผู้บริหารด้วย เขาจึงพิถีพิถันในเรื่องนี้เป็นพิเศษ

ปัจจุบัน(2544) อาจารย์สุทธิพร ยังปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่งผู้บริหารโรงเรียน และ กำลังศึกษาต่อระดับปริญญาโท ที่มหาวิทยาลัยเปิดในจังหวัดเชียงใหม่ ในขณะที่ยังมีหนี้สินทั้งในระบบและนอกระบบ รวมประมาณ 1,300,000 บาท (หนึ่งล้านสามแสนบาท) และกำลังสมัครเข้าโครงการพัฒนาอาชีพครู ของธนาคารออมสินเพื่อรวมหนี้ทั้งหมดไว้ชำระเพียงแห่งเดียว

จากข้อมูลข้างต้น วิเคราะห์ได้ว่า หนี้สินเกิดจากค่านิยมเรื่อง การลงทุนเพื่อทำอาชีพเสริม มีพฤติกรรมการใช้จ่ายที่เกินฐานะ เกินความจำเป็น โดยพื้นฐานของความเป็นคนใจกว้าง และสถานภาพที่ดำรงอยู่ คือ เป็นผู้บริหารโรงเรียนและการเป็นนักศึกษา ที่ต้องการพัฒนาตนเอง

อย่างไรก็ตาม จากการสอบถามเพื่อนสนิท เล่าว่า เขาเป็นคนกล้าลงทุนทุกอย่างและชอบเล่นไฮโลมาก เจ้ามือไฮโลรู้จักเขาดีเพราะเขาเป็นคนแทงหนัก และมักจะเสียเป็นส่วนใหญ่ มีเพื่อนผู้บริหารสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาด้วยกันเล่าว่า จะเป็นเรื่องผิดปกติและปาฏิหาริย์มากหากอาจารย์สุทธิพร เล่นไฮโลแล้วได้เงิน

กรณีที่ 10 อาจารย์ป๊อก (นามสมมติ)

ประวัติส่วนตัว

เกิดที่จังหวัดลำพูน บิดา มารดา มีอาชีพค้าขาย มีพี่น้องรวม 4 คน เป็นชาย 2 คน หญิง 2 คน ทุกคนประกอบอาชีพค้าขาย

ที่อยู่ปัจจุบัน อยู่เขตอำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน

สถานภาพ สมรส ภรรยาข้าราชการครู ตำแหน่ง อาจารย์ 2 ระดับ 7 สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอป่าซาง มีบุตรสาว 1 คนที่เกิดกับภรรยาคนแรก จบการศึกษาระดับปวส. ทำงานเกี่ยวกับการท่องเที่ยวที่จังหวัดชลบุรี ส่วนภรรยาคนปัจจุบันไม่มีลูกด้วยกัน

ประวัติการศึกษา

ระดับประถมศึกษาปีที่ 1-7 โรงเรียนเทศบาลเมืองลำพูน

ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 โรงเรียนจักรคำคณาทร จังหวัดลำพูน

ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) วิทยาลัยเทคนิคลำพูน

ระดับปริญญาตรี วิทยาลัยครูเชียงใหม่

ประวัติการรับราชการ

บรรจุเป็นข้าราชการครู ตำแหน่ง ครู 1 ระดับ 1 เงินเดือน 1,080 บาท เมื่อ พ.ศ. 2522
สังกัดสำนักงานการประถมศึกษากิ่งอำเภอทุ่งหัวช้าง สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดลำพูน

ปัจจุบันเป็นครูปฏิบัติการสอน ตำแหน่ง อาจารย์ 2 ระดับ 7 เงินเดือน 16,800 บาท
สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอป่าซาง

จุดเริ่มต้นของการเป็นหนี้

หลังจากจบการศึกษาระดับ ปวช. (พ.ศ.2516) ได้ไปเป็นลูกจ้างชั่วคราวกับสำนักงาน
เร่งรัดพัฒนาชนบท (ร.พ.ช.) ที่จังหวัดเชียงใหม่ ทั้งนี้เพราะจบมาสายอาชีพ ได้ตระเวนสำรวจ
การสร้างถนนทั่วจังหวัดเชียงใหม่ จนกระทั่งปี พ.ศ. 2517 ได้แต่งงานกับแฟนสาว ซึ่งเป็นคน
อำเภอป่าซาง มีอาชีพค้าขายเสื้อผ้าตามตลาดนัด และได้ลาออกจากงานที่ทำมาช่วยภรรยา
ค้าขาย

เมื่อปี พ.ศ. 2521 ได้สมัครสอบครูที่จังหวัดลำพูน และถูกเรียกตัวเข้าเป็นครู เมื่อ
พ.ศ. 2522 ไปทำการสอนที่กิ่งอำเภอทุ่งหัวช้าง โดยใช้วุฒิ ปวช. และพักอาศัยบ้านพักครูกับ
เพื่อนครูที่บรรจุกันเดียวกัน

เขาเล่าว่า เมื่อ พ.ศ.2525 ได้กู้เงินจากสหกรณ์ออมทรัพย์ครูลำพูน จำนวน 80,000
บาท ซื้อรถยนต์กระบะบรรทุก ยี่ห้อ ดัสตัน เป็นเงินดาวน์ และผ่อนชำระอีก 36 งวด ๆ ละ
2,500 บาท เพื่อใช้เป็นพาหนะในการค้าขาย เพราะที่ผ่านมาได้อาศัยรถยนต์ของญาติภรรยาไป
ค้าขาย ช่วงวันเสาร์-อาทิตย์ จะกลับมาเยี่ยมลูก และช่วยภรรยาขายของทุกครั้ง

ในปี พ.ศ.2527 ได้ย้ายมาสอนโรงเรียนสังกัด สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ
ป่าซาง และในปีต่อมา (2528) ได้แยกทางกับภรรยาด้วยปัญหาเศรษฐกิจ และความไม่เข้าใจ
ซึ่งกันและกัน หลังจากที่ย้ายมาสอนจากภรรยา ได้มาอยู่บ้านพักของโรงเรียน พร้อมทั้งกู้
เงินสวัสดิการโรงเรียน สวัสดิการ กลุ่มโรงเรียนรวมทั้งสิ้น 20,000 บาท ซื้อจักรยานยนต์
มือสองหนึ่งคัน ทั้งนี้เพราะรถยนต์คันที่ยังผ่อนชำระอยู่ ยกให้ภรรยาชำระค่ารายเดือนต่อ และ

ยกลูกสาวคนเดียวให้แฟนเป็นผู้ดูแล โดยได้ตกลงจ่ายค่าเลี้ยงดูลูก เดือนละ 500 บาท (ห้าร้อย บาท)

ต่อมา ปี พ.ศ. 2537 ได้แต่งงานใหม่กับข้าราชการครูในอำเภอเดียวกัน และได้กู้เงิน สหกรณ์ออมทรัพย์ครูอีกครั้งหนึ่ง จำนวน 350,000 บาท (สามแสนห้าหมื่นบาท) เพื่อสร้างบ้าน ใหม่ และในระหว่างที่สร้างบ้านซึ่งยังไม่เสร็จ ได้คำประกันเงินกู้ให้เพื่อนครู จำนวน 350,000 บาท (สามแสนห้าหมื่นบาทถ้วน) กับสหกรณ์ออมทรัพย์ครูลำพูน

และในปี พ.ศ. 2539 เพื่อนครูที่เขาไปคำประกันเงินกู้ถูกไล่ออกจากราชการ ในคดี ชู้สาว ซึ่งทางสหกรณ์ฯ ยื่นฟ้องตนในฐานะผู้คำประกัน หรือลูกหนี้ร่วม ทำให้ต้องชดใช้หนี้ แทนเพื่อนทั้งเงินต้นและดอกเบี้ย เกือบ 300,000 บาท (สามแสนบาท) โดยถูกหัก ณ ที่จ่าย เดือนละ 3,000 บาท จนกว่าจะหมดตามสัญญา

เพื่อนอาจารย์บอกเล่าว่า เขาเป็นคนร่าเริง ใจดี ชอบกิน ชอบเที่ยว ชอบร้องเพลง สำหรับการแต่งกายมาสอนนักเรียนก็แบบสบายๆ คือ เสื้อเชิ้ต กางเกงยีนส์ ซึ่งมีบ่อยครั้งที่ ผู้บังคับบัญชาเรียกไปเตือนว่าไม่ค่อยสุภาพ แต่หลังจากถูกหักเงินเดือน ณ ที่จ่าย เพราะต้องใช้ หนี้แทนเพื่อนแล้ว เปลี่ยนไปมาก ไม่เที่ยวเตร่ ไม่ร่าเริงเหมือนเดิม แต่งตัวเรียบร้อย เขาบอกว่า ต้องมารับภาระหนี้สินแทนเพื่อนเป็นจำนวนมาก ทั้งที่ไม่ได้ใช้เงินแม้แต่บาทเดียว คิดถึง เรื่องนี้ที่ไร ก็ไม่สบายใจทุกที แต่ก็พยายามปรับความรู้สึก และคิดว่าคงเป็นกรรมชาติก่อน ที่ เราทำกับเพื่อนคนนี้ไว้

ปัจจุบันอาจารย์บอก ยังปฏิบัติการสอนโรงเรียน ในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษา อำเภอป่าซาง พร้อมทั้งทำอาชีพเสริมโดยการทำสวนลำไยในเนื้อที่ 4 ไร่ ซึ่งเป็นที่ดินของ พ่อตา ในขณะที่เงินเดือนที่ถูกหัก ณ ที่จ่ายแล้ว เหลือไม่ถึง 2,000 บาท

จากข้อมูลข้างต้นวิเคราะห์ ว่า การเป็นหนี้เกิดจากพฤติกรรมก้าวร้าว ความขัดแย้ง ภายในครอบครัว จนถึงขั้นหย่าร้างและการไว้น้ำใจเชื่อใจ ความมั่นใจ ความเป็นคนใจดี ที่ไป รับประกันเงินกู้ให้เพื่อน จนต้องรับภาระหนี้สินแทนคนอื่นอีก ไม่ต่ำกว่า 5 ปีต่อจากนี้ไป

อย่างไรก็ตาม จากการสอบถามอดีตผู้บังคับบัญชาชั้นต้น เล่าว่า เขาและภรรยาคน แรกไม่ให้เกียรติซึ่งกันและกัน เวลาพูดคุย จะใช้คำแทนตนเอง (คำสรรพนาม) ด้วยคำว่า มึง กู เสมอ และเวลาเขาจะครองสติไม่ได้ มักจะไปวุ่นวายกับงานพิธีต่าง ๆ เสมอ เช่น พิธีกรวัน ประถม มักจะขึ้นบนเวทีโดยที่ไม่ได้รับเชิญอยู่เอง ๆ

กรณีที่ 11 อาจารย์สุดา (นามสมมติ)

ประวัติส่วนตัว

อาจารย์สุดา อายุ 47 ปี เกิดที่จังหวัดเชียงใหม่ บิดา มารดา เสียชีวิต เมื่อเธอยังเล็ก ๆ เป็นลูกคนเดียว อาศัยอยู่กับยาย และญาติผู้ใหญ่

ที่อยู่ปัจจุบัน อยู่ในเขตอำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน

สถานภาพ หย่าร้าง มีบุตร 2 คน เป็นหญิง 1 คน ชาย 1 คน คนแรกเป็นหญิง จบการศึกษาระดับปริญญาตรี ปัจจุบันทำงานเป็นลูกจ้างเอกชนแห่งหนึ่งในจังหวัดเชียงใหม่ ส่วนคนน้องเสียชีวิตด้วยอุบัติเหตุขณะอายุได้ 15 ปี

ประวัติการศึกษา

ระดับประถมศึกษาปีที่ 1-7 โรงเรียนในเขตอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่

ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 โรงเรียนประจำอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่

ระดับประกาศนียบัตร (ปก.ศ. ต้น) วิทยาลัยครูเชียงใหม่

ระดับปริญญาตรี วิทยาลัยครูเชียงใหม่

ประวัติการรับราชการ

บรรจุเป็นข้าราชการครู ตำแหน่ง ครู 1 ระดับ 1 เงินเดือน 1,080 เมื่อ ปี พ.ศ.2520 สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน

ปัจจุบันเป็นครูปฏิบัติการสอน ตำแหน่ง อาจารย์ 2 ระดับ 7 เงินเดือน 17,195 บาท สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน

จุดเริ่มต้น/ที่มาของการเป็นหนี้

หลังจากจบการศึกษาจากวิทยาลัยครูเชียงใหม่ ระดับประกาศนียบัตร (ปก.ศ.ต้น) ได้สอบบรรจุในปี พ.ศ.2520 ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอป่าซาง สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดลำพูน ได้พักอาศัยที่บ้านพักของโรงเรียน และปีต่อมา พ.ศ. 2521 ได้แต่งงานกับแฟนหนุ่มซึ่งทำงานรัฐวิสาหกิจ และได้ยื่นกู้เงินจากสหกรณ์ออมทรัพย์ครูลำพูนจำนวน 15,000 บาท เพื่อซื้อของใช้ที่จำเป็นสำหรับการมีครอบครัวใหม่ โดยได้ย้ายไปอยู่กับสามีที่ในเมืองจังหวัดลำพูน แต่งงานได้ 1 ปี ก็คลอดลูกคนแรก จึงได้นำที่ดินซึ่งญาติผู้ใหญ่ยกให้จ้างของขี้เงินจำนวน 450,000 บาท จากธนาคารอาคารสงเคราะห์ เพื่อสร้างบ้านที่จังหวัดลำพูน

อาจารย์สุดาเล่าว่า ได้เดินทางไปทำงานพร้อมกับสามี ที่เขตอำเภอป่าซางทุกวัน ระยะทาง ไป-กลับ ประมาณ 38 กิโลเมตร จนกระทั่งปี พ.ศ. 2525 เกิดการทะเลาะกับสามีอย่างรุนแรง เพราะสามีไปมีผู้หญิงอื่น ซึ่งทำงานในที่เดียวกัน และได้หย่าร้างกันในปีต่อมา

ปี พ.ศ. 2527 ได้ย้ายมาอยู่บ้านพักครูที่โรงเรียนในเขตอำเภอป่าซาง แต่ไม่ใช่โรงเรียนที่ทำการสอน เพราะมีข้าราชการครูที่ย้ายมาสอนใหม่พักอาศัยอยู่ จึงไปขอพักโรงเรียนข้างเคียง ส่วนลูก ๆ อยู่กับสามี ทั้งนี้เพื่อความสะดวกในการเรียนของลูกทั้งสองคน ในช่วงวันเสาร์-อาทิตย์ จะไปเยี่ยมอยู่เสมอ ต่อมาปี พ.ศ. 2535 เธอได้ซื้อบ้านพร้อมที่ดินที่อำเภอป่าซาง เป็นบ้านชั้นเดียว เนื้อที่ 100 ตารางวา ในราคา 350,000 บาท (สามแสนห้าหมื่นบาท) และได้ทำจ้างกับธนาคารอาคารสงเคราะห์ สาขาจังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งทางธนาคารหัก ณ ที่จ่าย เดือนละ 3,200 บาท เป็นเวลา 15 ปี

ในเรื่องของการเลี้ยงโชค และการเล่นการพนัน อาจารย์สุดา บอกว่า เป็นคนที่ชอบซื้อหวยเป็นชีวิตจิตใจ มีเพื่อนครูที่สอนในโรงเรียนเดียวกันกับเธอเล่าอีกว่า วันที่หวยออกตอนเช้า อาจารย์สุดาจะนำสมุดหนึ่งเล่มเดินไปหาเพื่อนครูในห้องเรียนเพื่อรับแทงหวย (เธอเป็นโพงหวยที่รับแทงจากผู้ซื้อแล้วนำไปส่งยังเจ้ามือใหญ่อีกต่อหนึ่ง โดยได้รับเปอร์เซ็นต์หรือส่วนลดอีกส่วนหนึ่ง) หรือถ้ายังไม่ถึงเวลาเข้าห้องเรียนเธอก็จะขายหวย(หวยเถื่อน) ในห้องพักครู ซึ่งครูส่วนมากในโรงเรียนก็ชอบแทงหวยกันทั้งนั้น ทั้งนี้เพราะวันที่หวยออกมักจะมีเพื่อนครูนำ “เลขเด็ด” มาบอกอยู่เสมอ “เลขเด็ด” คือเลขที่มีคนฝันแล้วทำนายเป็นตัวเลข หรือเป็นเลขที่ได้มาจากแหล่งอื่น หรือถ้าไม่มีเลขเด็ดจริงๆ ก็จะนำเลขทะเบียนรถของคณะครูมาแทงหวยกัน ถึงอย่างไร ในแต่ละงวดจะมีการแทงหวยกันทุกครั้ง

เพื่อนของอาจารย์สุดาคนเดิมเล่าต่ออีกว่า ปกติอาจารย์สุดาจะเป็นคนเสียดัง หน้าไม่ค่อยยิ้ม และตัวโตด้วย จึงทำให้เด็กนักเรียนในโรงเรียนทั้งหญิง ชาย ต่างก็เกรงกลัวเธอทุกคน แต่ถ้าว้นไหนหวยออก เธอจะยิ้มอยู่ตลอดเวลา เพราะเชื่อว่าถ้าใบหน้าบึ้งตึงจะไม่มีโชค (จะไม่ถูกหวย)

แม้ว่าอาจารย์สุดาจะชอบเล่นหวยมาก ทั้งหวยเถื่อน หวยรัฐบาล แต่ไม่เล่นการพนัน เช่น ไพ่ ไฮโล แต่ชอบดื่มเหล้ามาก พอๆ กับผู้ชายคนหนึ่ง เธอบอกว่า “ไม่ชอบเล่น เสียเวลา เสียเงิน ถ้าจะเล่นไพ่ ไฮโล ละก็ เอาเงินซื้อเหล้ากินดีกว่า”

ทุกวันนี้อาจารย์สุดาอยู่ตัวคนเดียว วันเสาร์-วันอาทิตย์ จะไปเยี่ยมลูกสาวที่เชียงใหม่ หรือไม่ลูกสาวก็จะมาเยี่ยมเธอที่ป่าซาง หรือไม่เช่นนั้น ก็จะไปขายสินค้าขายตรงกับเพื่อนครูที่สอนในโรงเรียนเดียวกัน เพื่อหารายได้พิเศษอีกทางหนึ่ง

กรณีนี้วิเคราะห์ว่า การก่อหนี้เกิดจากความจำเป็นในการสร้างที่อยู่อาศัย เพราะเป็นความจำเป็นขั้นพื้นฐาน ประกอบกับความล้มเหลวในการครองชีวิตคู่ มีค่านิยมในเรื่องการเสี่ยงโชค และเกิดการกระทำที่หอบค้มเหล้า การเล่นหวย ความใจกว้าง และการเที่ยวเตร่

จากการสอบถามเพื่อนครูในโรงเรียน เล่าว่า เธอเป็นคนชอบเล่นหวยเถื่อนมาก และก็ถูกเลขบ่อยมากด้วย แต่ถูกไม่มาก ในส่วนของความประพฤติ และนิสัยส่วนตัว เป็นคนปากร้ายแต่ใจดี ชอบกินชอบเที่ยว และชอบคบคนที่มีตำแหน่ง ฐานะสูง ๆ มีอยู่ครั้งหนึ่งก่อนที่จะกู้เงินซื้อบ้าน ได้ปรึกษากับผู้บังคับบัญชาระดับสูงที่คบกันอยู่ โดยเขาบอกให้เธอว่า อายุขนาดนี้มีหนี้สินสักล้านบาทก็เหมาะสมแล้ว

ปัจจุบันอาจารย์สุคามมีหนี้สิน ประมาณ 700,000 บาท (เจ็ดแสนบาท) โดยเป็นหนี้สหกรณ์ออมทรัพย์ครูลำพูน ธนาคารอาคารสงเคราะห์ เงินสวัสดิการกลุ่มโรงเรียน เงินสวัสดิการโรงเรียน ซึ่งจะต้องผ่อนชำระ อีก 10 กว่าปี

กรณีที่ 12 อาจารย์ตุลย์ (นามสมมติ)

ประวัติส่วนตัว

เกิดที่อำเภอเถิน จังหวัดลำพูน อายุ 45 ปี บิดา-มารดา มีอาชีพทำสวน มีพี่น้องรวมทั้งหมด 5 คน เป็นชาย 2 คน หญิง 3 คน

สถานภาพ สมรส ภรรยาข้าราชการครู ตำแหน่งอาจารย์ 2 ระดับ 7 สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอป่าซาง สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดลำพูน มีบุตร 2 คน ชาย 1 คน หญิง 1 คน คนแรกเป็นชาย กำลังศึกษาอยู่ที่ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ปีที่ 1 ส่วนคนน้องกำลังศึกษาอยู่ชั้นมัธยมปีที่ 2 ที่โรงเรียนสวนบุญโญปถัมภ์ จังหวัดลำพูน

ประวัติการศึกษา

ระดับประถมศึกษาปีที่ 1-7 โรงเรียนในเขตอำเภอเถิน จังหวัดลำพูน

ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 โรงเรียนเวียงเจดีย์วิทยา อำเภอเถิน จังหวัดลำพูน

ระดับประกาศนียบัตรการศึกษาตอนต้น (ปก.ศ ต้น) วิทยาลัยครูเชียงใหม่

ระดับประกาศนียบัตรพิเศษมัธยม (พ.ม) ศึกษาด้วยตนเอง

ระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

ประวัติการรับราชการ

บรรจุเป็นข้าราชการครู 1 ระดับ 1 ขึ้นเงินเดือน 1,080 บาท ที่อำเภอถ้ำ จังหวัดลำพูน เมื่อปีการศึกษา 2520

ปัจจุบันดำรงตำแหน่ง อาจารย์ 2 ระดับ 7 ขึ้นเงินเดือน 17,190 บาท ฝ่ายปฏิบัติการสอน โรงเรียนในสังกัดสำนักงานการศึกษาทั้งอำเภอเวียงหนองล่อง สำนักงานการศึกษาจังหวัดลำพูน

จุดเริ่มต้น/ที่มาของการเป็นหนี้

หลังจากเรียนจบจากวิทยาลัยครูเชียงใหม่และรอการสอบบรรจุ อาจารย์ตุลย์เล่าว่า ได้ร่วมกับเพื่อนๆ เล่นดนตรีที่จังหวัดเชียงใหม่ ไม่สามารถกลับบ้านที่จังหวัดลำพูนได้ ด้วยเหตุที่ถ้าคนใดคนหนึ่งในวงถอนตัวออกไป ก็จะทำให้ต้องยุบวงไปโดยปริยาย เขาเล่นดนตรีกับเพื่อนๆ ได้เพียง 5 เดือน ก็สอบบรรจุเป็นครู ที่อำเภอถ้ำ จังหวัดลำพูน ในปี พ.ศ. 2519

เมื่อบรรจุเป็นครูได้ประมาณ 10 เดือน จึงได้ยื่นกู้เงินสวัสดิการกลุ่มโรงเรียน จำนวน 5,000 บาท นำไปซื้อกล้องชุดมือ 2 เพื่อตั้งคณะรางวัลประจำหมู่บ้าน ได้ร่วมตัวกับเพื่อนๆ ที่มีความชอบและกลุ่มหนุ่มสาวที่สนใจ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อความสนุกสนาน และให้กลุ่มหนุ่มสาว มีรายได้ช่วงฤดูหลังการทอผ้า หลังจากนั้นได้ยื่นกู้เงินสหกรณ์ออมทรัพย์ครูลำพูนในวงเงิน 25,000 บาท เพิ่มขึ้นเพื่อนำมาปรับปรุงคณะรางวัลให้ดีขึ้น ซึ่งเป็นการกู้ครั้งที่ 2 เมื่อถูกหักหนี้เงินกู้ กอปรกับเขาผู้มีมนุษยสัมพันธ์ และชอบช่วยเหลืองานสังคม เงินเดือนแต่ละเดือนจึงเหลือไม่มากนัก

เขาเล่าว่า เมื่อ ปี พ.ศ.2523 ได้สมรสกับข้าราชการครูที่สอนในอำเภอเดียวกัน ชีวิตครอบครัวของเขาก็เหมือนกับครอบครัวของครูชนบททั่วไป ความเป็นอยู่เรียบง่าย การกินการอยู่ก็เหมือนชาวบ้านทั่วไป อาหารการกินก็เป็นไปตามฤดูกาล ค่าใช้จ่ายจึงไม่สูงนัก

ต่อมาในปี ปี พ.ศ. 2526 ภรรยาได้ย้ายกลับภูมิลำเนาเดิมที่อำเภอป่าซาง ทั้งนี้เพราะต้องไปดูแลบิดา มารดา และลูกที่ไปเรียนในโรงเรียนในเมืองลำพูน ในขณะที่อาจารย์ตุลย์ยังสอนอยู่อำเภอถ้ำเหมือนเดิม และในปีเดียวกันเขาได้ขอยืมเงินพ่อตา แม่ยาย จำนวน 80,000 บาท เพื่อไปดาวนัรยนต์กระบะบรรทุกคิเซิลใหม่จากร้าน โดยผ่อนชำระเป็นงวด ๆ ละ 2,800 บาท เป็นเวลา 42 งวด เพื่อใช้เป็นพาหนะเดินทางมาเยี่ยมครอบครัวทุกวันเสาร์ - อาทิตย์

ในระหว่างที่สอนอยู่อำเภอถ้ำ ได้พยายามเก็บเงินเพื่อซื้อไม้สักเก็บสะสมไว้สำหรับสร้างบ้านที่อำเภอป่าซาง ดังนั้นจึงให้ภรรายื่นกู้เงินสหกรณ์ออมทรัพย์ครูลำพูนจำนวน

120,000 บาท เพื่อช่วยกันซื้อไม้เก็บไว้ที่อำเภอลี เขาสามารถซื้อไม้สักได้ในราคาถูก และเป็นไม้คัดคุณภาพดี

อาจารย์ตุลย์เล่าว่า ในวันเสาร์ - อาทิตย์ ที่เขากลับไปเยี่ยมครอบครัวที่อำเภอป่าซาง เขาได้ชนไม้ที่ซื้อไว้ไปด้วย โดยทยอยชนทีละไม้มานัก จึงไม่ถูกตรวจจับจากเจ้าหน้าที่บ้านเมือง ภายหลังสร้างบ้านได้ระยะหนึ่งปรากฏว่าค่าใช้จ่ายสูงกว่าเงินที่มีอยู่ ดังนั้น จึงติดต่อขอกู้เงินจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ (ธกส.) จำนวน 250,000 บาท โดยใช้บ้านและที่ดินค้ำประกันเงินกู้เพื่อสร้างบ้านให้เสร็จ ทั้งนี้เขาได้ให้เหตุผลว่า “ธนาคารเพื่อการเกษตรฯ (ธกส.) ไม่ต้องชำระเงินเป็นรายเดือน หรือถูกหัก ณ ที่จ่ายเหมือนกับการกู้เงินจากสหกรณ์ออมทรัพย์ครู คือชำระเป็นรายปี หรือพอสิ้นปีถ้าเงินยังไม่มีจริงๆ ก็ชำระเฉพาะดอกเบี้ยก็ได้” รวมค่าสร้างบ้าน ค่าช่างรับเหมา ค่าติดตั้งไฟฟ้า ประปา หมดเงินไปทั้งสิ้น 620,000 บาท

เมื่อ ปี พ.ศ. 2529 เขาได้ย้ายมาสอนในโรงเรียนเขตกิ่งอำเภอเวียง - หนองล่อง พร้อมอยู่กับครอบครัวที่อำเภอป่าซาง และเดินทางไปทำการสอนที่โรงเรียนระยะห่างจากบ้าน 18 กิโลเมตร โดยเดินทางไป-กลับทุกวัน

เมื่อมาอยู่บ้านที่อำเภอป่าซาง ได้ทำงานพิเศษด้วยการสอนดนตรีสากล ในวันเสาร์-อาทิตย์ โดยใช้ที่ดินบ้านเป็นห้องเรียน ประเภทดนตรีที่เปิดสอน คือ กีตาร์ กลองและอีเลคโทน ระยะแรกๆ มีเด็กที่เป็นลูกของเพื่อนครูมาเรียน 10-15 คน ค่าเรียนคนละ 250 บาท ต่อเดือน การสอนดนตรีดังกล่าว ไม่ได้ลงทุนเพิ่ม เพราะใช้เครื่องดนตรีเก่าที่เคยเล่นกับคณะรำวงตอนที่สอนอยู่อำเภอลี นอกจากนั้นยังรับงานเล่นดนตรีทั่วไป เช่นงานแต่งงาน งานขึ้นบ้านใหม่ งานวันเกิด ฯลฯ ซึ่งก็เป็นรายได้ไม่มากนัก พอเป็นค่าใช้จ่ายส่วนตัวในแต่ละวัน

ในเรื่องของความเชื่อและการเสี่ยงโชค เขาเพียงแต่ซื้อหวยรัฐบาลเป็นครั้งคราว งวดละ 1-2 ฉบับเท่านั้น ซึ่งก็ไม่เคยถูกหวยเลย อีกทั้งยังมีความเชื่ออีกว่า คนจะร่ำรวย หรือมีฐานะมั่นคงได้ ต้องขยันทำงานเท่านั้น โดยกล่าวว่า “เหงื่อไม่ออกไม่ได้เงิน” หมายความว่า คนเราจะมีเงินมีทอง หรือร่ำรวยนั้น ต้องทำงาน งานที่ทำงานที่ต้องใช้แรงงาน เช่น การทำไร่ ทำสวน เป็นต้น

ส่วนเรื่องการเที่ยวเตร่ตามร้านอาหาร มักจะไปเป็นประจำ เพราะชอบจินตนาการเป็นนิยาย เขาจะชักชวนเพื่อนที่สนิทไปเที่ยวตามสถานบริการ สถานเริงรมย์ ร้านคาราโอเกะ อยู่เนืองๆ

ปัจจุบันอาจารย์ตุลย์ยังปฏิบัติการสอนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานการศึกษา กิ่งอำเภอเวียงหนองล่อง เขาไม่ได้สอนดนตรีแล้ว แต่ไปทำสวนลำไยในพื้นที่ 15 ไร่ (มีลำไยที่เจ้าของเดิมปลูกไว้แล้ว ประมาณ 250 ต้น) ซึ่งที่ดินดังกล่าวมีหลักฐานเอกสารสิทธิ์เป็น สปก-

401 อยู่ในเขตอำเภอป่าซาง โดยซื้อจากชาวบ้านในหมู่บ้านที่ทำการสอนอยู่ เป็นเงินทั้งสิ้น 200,000 บาท (สองแสนบาท) โดยผ่อนชำระเป็นเมื่อรายปี ๆ 100,000 บาท (หนึ่งแสนบาท)

เมื่อกลางปี พ.ศ. 2544 เขาขายลำไยนอกฤดูได้เงินเกือบ 300,000 บาท (สามแสนบาท) และได้ลาออกจากการเป็นสมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์ครูลำพูนแล้ว โดยให้เหตุผลว่า “ถ้าไม่ลาออกก็จะเป็นหนี้ไปเรื่อยๆ เป็นหนี้มตะ เป็นหนี้ที่นินคร ไม่มีที่สิ้นสุด เพราะสหกรณ์ฯ กู้เงินง่าย ไม่มีเงื่อนไขหยุดยั้ง แต่ดอกเบี้ยเงินกู้แพงกว่าสถาบันการเงินอื่นๆ”

เขาเล่าอีกว่า แม้ว่าตนเองจะพยายามปลดหนี้โดยการลาออกจากสหกรณ์ออมทรัพย์ครูลำพูนแล้ว ก็ยังมีหนี้สินที่กู้จากธนาคารออมสินสาขาป่าซาง ธนาคารเพื่อการเกษตรฯ (ธกส) สาขาป่าซาง เงินสวัสดิการกลุ่มโรงเรียน เงินสวัสดิการโรงเรียน และเงินที่ยืมจากพ่อตา แม่ยาย อีกรวมทั้งสิ้นเกือบ 800,000 บาท (แปดแสนบาท)

จากกรณีนี้ วิเคราะห์ได้ ว่าการเป็นหนี้ เกิดจากค่านิยมในการสร้างที่อยู่อาศัย อันเป็นปัจจัยพื้นฐาน 1 ใน 4 ที่มีความจำเป็น การซื้อที่ดินหรือสวนลำไย ซึ่งถือว่าเป็นการลงทุนในรูปแบบหนึ่ง อีกทั้งเกิดจากการประกอบอาชีพ (วิถีทางราชการ) ที่ภรรยา สามี ไม่ได้อยู่ด้วยกัน อันเนื่องมาจากความกตัญญูของฝ่ายภรรยา มีคุณค่าของการมองอนาคตสำหรับการวางแผนชีวิตทั้งในระยะยาวต่อไป ในทางกลับกัน เมื่อสอบถามเพื่อนสนิทของเขาที่สอนหนังสือด้วยกัน บอกว่า เขาเป็นคนเจ้าชู้ เช่น ตอนที่เล่นดนตรี ประมาณ ปี พ.ศ. 2532 เขาแอบมีความสัมพันธ์กับนักร้องหญิงในวง และได้ซื้อรถมอเตอร์ไซด์ใหม่จากร้านให้เธอหนึ่งคัน และปัจจุบันนี้ยังมีการช่วยเหลือทางการเงินมาโดยตลอด

จากกรณีตัวอย่างทั้ง 12 ราย สามารถสรุปได้ดังนี้

1. พื้นฐานเดิมของข้าราชการครูที่เป็นหนี้

กลุ่มข้าราชการครูที่เป็นหนี้เกือบทั้งหมด มาจากครอบครัวเดิมที่มีฐานะในระดับปานกลาง จนถึงค่อนข้างยากจน ในระยะแรกของการบรรจุเข้ารับราชการครู แล้วยังไม่มีทุนเดิมทางเศรษฐกิจเลย ไม่มีบ้านเป็นของตนเอง ไม่มีเงินออมหรือเงินที่ได้มาจากครอบครัวเดิม ส่วนใหญ่อาศัยเพียงรายได้จากเงินเดือนที่ได้รับ เพื่อใช้ในการดำรงชีพของตนเอง และบางคนยังแบ่งเงินส่วนหนึ่ง ส่งให้บิดา มารดา หรือครอบครัวเดิมอีกด้วย

เมื่อเป็นเช่นนี้แล้ว โอกาสที่ข้าราชการครูจะสร้างเนื้อ สร้างตัว สร้างบ้านที่อยู่อาศัยมีรถยนต์ขับไปทำงาน ในระยะเวลาสั้น ๆ ด้วยเงินเดือนของตนเองเพียงอย่างเดียวคงเป็นไปได้ด้วยความยากลำบาก หรืออาจเป็นไปได้ นอกเสียจากการกู้เงินจากแหล่งเงินกู้ เป็นจำนวนสูง

เพียงพอแก่การสร้างบ้านหรือซื้อรถ โดยแลกกับการต้องจ่ายดอกเบี้ยเงินกู้ ใช้เวลาผ่อนส่งเงินกู้ระยะยาว เพื่อให้เงินที่เหลือจากการถูกหัก ณ ที่จ่าย พอกินพอใช้ตลอดเดือน

2. พื้นฐานการศึกษาของข้าราชการครูที่เป็นหนี้

ในระยะเริ่มแรกของการเข้ารับราชการครู จากกรณีตัวอย่างเกือบทั้งหมด จบการศึกษา 2 ระดับ คือ ระดับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาชั้นต้น (ป.กศ.ต้น) ประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาชั้นสูง(ป.กศ.สูง) ต่อมาภายหลังรับราชการได้ระยะหนึ่ง จึงได้ศึกษาต่อเนื่อง จนถึงระดับปริญญาตรี แต่ไม่ใช่ทุกคน มีทั้งศึกษาต่อในระบบ นอกกระบบ หรือการศึกษาทางไกล

จากการศึกษาจึงได้ทราบว่า ที่เป็นเช่นนั้นเพราะว่า ฐานะของบิดา และฐานะของครอบครัวเดิมไม่ดี บางรายต้องไปอาศัยเป็นเด็กวัดเพื่อเรียนหนังสือ หรือบวชพระเพื่อหาทางให้ได้ร่ำเรียน บางคนบางคนต้องไปอาศัยกับญาติที่พอจะสามารถส่งเสียค่าเทอมให้ หรือไม่ก็เป็นผู้คอยรับใช้อาจารย์ในโรงเรียนและวิทยาลัย เพื่อไม่ต้องเสียค่าที่พัก หรือมีพี่น้องหลายคนต้องแบ่งกันเรียน จึงต้องเรียนเพียงเท่านั้น ทั้งนี้เพื่อเปิดโอกาสให้น้องคนต่อ ๆ มา ได้เรียนบ้าง การที่ข้าราชการครูซึ่งมีรายได้น้อยอยู่เดิม ไม่เพียงพอแก่การดำรงชีพแล้ว แต่ต้องมาใช้จ่ายเป็นค่าศึกษาต่อ ในระดับที่สูงขึ้นอีก ทั้งนี้เพราะถ้าไม่เรียนเพิ่มหรือเรียนให้สูงขึ้น ความก้าวหน้าในชีวิตราชการก็จะช้า หรืออาจเพื่อนครูในโรงเรียนเดียวกัน อำเภอเดียวกัน ซึ่งแต่ละคนจะคอยไถ่ถามถึงความก้าวหน้าของแต่ละคนว่าอยู่ชื้ออะไรแล้ว ยิ่งในปัจจุบันที่กระแสการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษา การปฏิรูปการศึกษา ที่บีบบังคับให้ครูที่ไม่จบระดับปริญญาตรีต้องไปศึกษาต่อ อันจะส่งผลถึงรายได้ ตำแหน่ง การเข้าแท่งเงินเดือนใหม่ ก็ยิ่งทำให้ครูต้องหาเงินมาใช้จ่ายเพิ่ม บางคนเงินเดือนที่มีอยู่จะไม่พอใช้จ่ายแบบชักหน้าไม่ถึงหลัง ก็จำเป็นต้องหาวิธีกู้เงินมาอีก ข้าราชการครูกลุ่มนี้ จึงต้องกู้เงินมาเพื่อใช้จ่ายเพราะความจำเป็น และบางครั้งยังต้องกู้เงินในกรณีที่เร่งด่วนหรือเรียกว่าเงินฉุกเฉินด้วย

3. พื้นฐานด้านค่านิยมของครูที่มีหนี้สิน

ค่านิยมหลายอย่าง ที่ข้าราชการครูกลุ่มที่มีหนี้สินรับไว้หรือยอมรับเป็นค่านิยมของตนเอง ได้แก่ ค่านิยมการกิน เช่น การกินอาหารที่แปลก จำพวกเนื้อสัตว์ป่าที่มีราคาแพง เช่น เก้ง หมูป่า ตลอดจนอาหารที่จำหน่ายในร้านขายอาหารใหญ่ ๆ ที่มีชื่อเสียง มีรสชาติอร่อยถูกปากถูกคอ บริการรวดเร็วฉับไว สะดวกสบาย ติดแอร์เย็นฉ่ำ พร้อมทั้งมีเสียงเพลงที่ฟังจากนักร้องประจำ หรือคาราโอเกะที่สามารถร่วมร้องได้อย่างสนุกสนาน สถานที่หรูหรา เพื่อความบันเทิง นอกจากจะมีอาหารแล้ว ยังมีเหล้า เบียร์ไว้คอยบริการอย่างพร้อมสรรพ ทั้งสุราไทยและ

จากต่างประเทศ นอกจากนั้นยังมีค่านิยมในเรื่องของการแต่งกาย ก็ต้องใส่เสื้อผ้ามีเยื่อต่างราคาแพงๆ สวย และทันสมัย

ในเรื่องความเป็นอยู่ก็เช่นกัน ครัวบางกลุ่มที่เป็นหนี้ ชอบมีบ้านหลังใหญ่โต มีเครื่องอำนวยความสะดวกที่พร้อมสรรพ ทั้งที่จำเป็นและไม่จำเป็นเช่น เครื่องทำน้ำอุ่นเตาอบไฟฟ้า เครื่องกรองน้ำเยื่อต่าง เครื่องคอมพิวเตอร์ จนถึงเครื่องปั่นน้ำผลไม้ ที่บางครั้งซื้อมาแล้ว 2 ปียังไม่ได้นำออกมาใช้ หรือใช้ไม่เป็น ซึ่งสิ่งเหล่านี้บางคนไม่มีเงินมากพอ ต้องไปกู้เงินจากแหล่งเงินกู้ต่าง ๆ ทำให้เกิดภาวะหนี้สินเพิ่มมากขึ้น การดำเนินชีวิตดังกล่าวของสังคมกลุ่มครูที่เป็นหนี้สิน ดำเนินชีวิตจนเกิดเป็นนิสัย เกิดเป็นค่านิยม ความเคยชิน ความเชื่อ และยอมรับว่าเป็นสิ่งที่ดี เป็นสิ่งที่คนทั่วไป หรือสังคมส่วนใหญ่ยอมรับ กลุ่มครูที่เป็นหนี้ส่วนใหญ่จึงได้แสดงหรือกระทำในสิ่งเหล่านี้ ทั้งที่รู้ตัวและไม่รู้ตัว

ค่านิยมบางเรื่องเกิดจากการถูกรอบรับของสื่อโฆษณาต่าง ๆ เช่น ทีวี วิดีโอ หนังสือพิมพ์ วารสาร นิตยสารต่าง ๆ ที่พยายามชักจูงให้เกิดความต้องการ ความต้องการทางวัตถุสิ่งของ ที่จะนำมาใช้เพื่ออำนวยความสะดวกต่อตนเอง ครอบครัว เป็นที่เชิดหน้าชูตา เช่น การเปลี่ยนรถยนต์รุ่นใหม่ ทั้งที่รถคันเดิมยังมีสภาพที่ใช้งานได้อยู่ หรือสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ที่สามารถนำไปอวดโชว์แก่บุคคลทั่วไป จึงทำให้กลุ่มครูเหล่านั้นพยายามที่จะสรรหาสิ่งต่าง ๆ ดังกล่าว มาครอบครอง บางคนไม่มีเงิน ก็หาซื้อโดยใช้เครดิต หรือไปกู้ยืมเงินจากแหล่งเงินกู้ต่าง ๆ ทั้งในและนอกระบบ จนทำให้มีหนี้เพิ่มมากขึ้น

4. การกระทำ การแสดงออกของข้าราชการครูที่เป็นหนี้

การกระทำ การแสดงออกทางพฤติกรรมของข้าราชการครูที่เป็นหนี้ บางอย่างเกิดจากสถานการณ์ ที่บีบบังคับให้กระทำ บางอย่างถูกกล่อมเกลามาจากทางสังคม บางอย่างเกิดจากการเลียนแบบเรียนรู้ซึ่งกันและกัน หรือเกิดจากความอยาก ความต้องการ เช่น การแสดงออกในเรื่องของการสร้างบ้าน ที่เลียนแบบและเอาอย่างกัน คือ ต้องมีการสร้างหลังใหญ่ๆ สิ่งซื้อวัสดุอย่างดี ต้องเป็นไม้สัก มีเฟอร์นิเจอร์ครบครัน สีสดสวย มีสิ่งอำนวยความสะดวกพร้อมสรรพ พร้อมทั้งตู้โชว์ที่วางจำพวกเครื่องเสียงชั้นดีใช้ได้ทั้งเทป และซีดี มี ทีวี หน้าใหญ่ ๆ พอมีคนหรือเพื่อนๆ มาเยี่ยมเยียนก็เปิดเพลงให้ฟัง ฉายหนังให้ดู ด้วยความสนุกสนาน ตื่นตาเร้าใจ และนั่งดื่มกินในลักษณะบรรยากาศที่จำลองจากโรงหนังชั้นนำ หรือใช้วางโชว์รูปภาพที่ประทับใจตั้งแต่ช่วงวัยหนุ่มสาว หรือใช้วางโชว์เครื่องดื่มจำพวกเหล้านอกบรรจุกล่องเยื่อต่างเพื่อแสดงถึงรสนิยม ซึ่งนานๆทีจะเปิดดื่มสักครั้งหนึ่ง พอหมดเหล้านอกก็นำเหล้าของไทยเยื่อแม่โขง แสงโสม เติมลงไป ดังที่รู้กันว่า “กล่องนั้นไซ้ แต่ในไม่ไซ้” นอกจากนั้นยังมีโต๊ะ

เครื่องเป้งไม้สักที่แกะสลักวอลลายสวยงาม ที่มีพ่อค้า หรือครูที่ทำการค้านำมาจำหน่ายอยู่
 เนืองๆ สิ่งเหล่านี้บางรายถือว่าเป็นความโก้เก๋ เป็นความภาคภูมิใจที่สามารถนำไปพูดคุยให้คน
 ทั่วไปได้ ในเรื่องของ การ แต่งงาน ครูชาย หญิง บางคนพอรับราชการได้ช่วงระยะหนึ่ง ก็ต้องมี
 ครอบครัว มีคู่เคียงข้างเป็นฝั่งเป็นฝา เมื่อถึงเวลาแต่งงาน ก็จะจัดเตรียมงานอย่างดี เชิญแขกเข้า
 ร่วมมากมาย ทั้งผู้บังคับบัญชาระดับต้น จนถึงระดับสูง กลุ่มเพื่อนๆที่เคยใส่ซองต้องเชิญมา
 ตอบแทน และล้างแค้น ตลอดจนนักการเมืองท้องถิ่น ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน สจ. ส.ส. ที่คู่บ่าวสาว
 และพ่อแม่ของเขา รู้จักคุ้นเคย เพื่อเชิญมาเป็นแขกคนสำคัญ มาอวยพรให้ศิลาให้พร และ
 บรรยายถึงสรรพคุณคู่บ่าวสาวในเรื่องของความรู้ความสามารถ หน้าที่การงานที่มั่นคง ส่วน
 คู่บ่าวสาว ก็กล่าวขอบคุณแขกที่มาร่วมในงาน มีการร้องเพลงให้แขกฟังตามถนัด ดังนั้นการจัด
 งานจะต้องยิ่งใหญ่ อาหารดีๆ คนตรีเพราะๆ ที่จ้างมาด้วยราคาแพง เพื่อให้ เป็นที่ล่ำลือแก่
 บรรดาแขกหรือโดยทั่วไป และยังมีข้าราชการครูบางรายกินเลี้ยงที่บ้านเสร็จแล้ว ต้องไปเลี้ยง
 ต่อที่โรงแรมหรูๆ เพื่อความมีหน้ามีตา งานแต่งงาน งานขึ้นบ้านใหม่ก็เช่นเดียวกัน ก็จะต้อง
 มีการจัดงานใหญ่โตให้สมกับฐานะของตนเอง บางงานมีคนตรีที่มีชื่อเสียงมาเล่นให้ฟัง โดย
 จ้างราคาแพงมาเล่น เพื่อความสนุกสนานให้มีการเล่าขานถึงความยิ่งใหญ่ตระการตา
 นอกจากนั้นในเรื่องอื่นๆ เช่น เรื่อง การแต่งตัวจะใส่เสื้อผ้าที่มียี่ห้อราคาแพงๆ เมื่อมีการกระทำ
 ในลักษณะดังกล่าว คนไม่มีเงินก็ต้องทำให้มี โดยอาจกระทำโดยวิธีต่าง ๆ เช่น การไปกู้หนี้ยืมสิน
 การนำสิ่งของเครื่องใช้ที่มีราคาไปจำนอง จำนำ หรือบางคนถึงขั้นขายเงินเดือน
 หรือเงินปันผล สหกรณ์ออมทรัพย์ (ในกรณีที่ เป็นสมาชิกสหกรณ์ฯ) เพื่อแลกกับเงินสดไปใช้
 ด่วนถึงแม้จะได้น้อยกว่าเพราะถูกหักดอกเบี้ยก็ตาม ในทางกลับกันก็มีข้าราชการครูบางคนที่มี
 ฐานะเดิมไม่ร่ำรวยแต่ก็ต้องจัดงานแต่งงานหรือขึ้นบ้านใหม่ ก็ต้องมีพิธีการทางสังคมเหมือน
 กัน เช่น เชิญแขกผู้ใหญ่ที่เคารพนับถือ ญาติ พี่น้อง กลุ่มเพื่อน แต่พิธีการอาจจะไม่ใหญ่โต
 มากนัก คือมีการกินเลี้ยง มีความบันเทิงเล็กๆ น้อย ๆ มีความสนุกสนานตามสมควร แต่อย่าง
 ไรก็ตามการจัดงานดังกล่าวนี้ ต้องมีค่าใช้จ่ายทุกครั้งมากบ้างน้อยบ้าง จนทำให้ข้าราชการครู
 ต้องไปกู้เงินและมีภาระหนี้สินเพิ่มอย่างหลีกเลี่ยงไม่พ้น

ตอนที่ 2 ค่านิยมของข้าราชการครูที่มีหนี้สิน

ค่านิยม เป็นสิ่งที่มีคุณค่า เป็นสิ่งดีมีประโยชน์ เป็นความเชื่ออย่างหนึ่ง เมื่อบุคคล
 เกิดความเชื่อในสิ่งหนึ่งสิ่งใดและมองว่าสังคมยอมรับเห็นเหมือนกัน บุคคลก็จะยึดถือประจำ
 ใจ นำค่านิยมมาช่วยในการตัดสินใจเลือกที่จะกระทำ ซึ่งค่านิยมนั้น ๆ อาจเหมาะสมหรือไม่
 เหมาะสม ถูกต้องหรือไม่ถูกต้องก็ได้ แต่เป็นสิ่งที่คนส่วนใหญ่ในสังคมนั้น ๆ ปรารถนา เมื่อ

บุคคลยึดถือสิ่งหนึ่งสิ่งใด และรับไว้เป็นค่านิยมของตนเองแล้ว จะติดอยู่ในสมองและจิตใจของบุคคลนั้น กลายเป็นมาตรฐานเฉพาะบุคคล และสามารถเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของบุคคลอีกด้วย

จากกระบวนการขัดเกลาทางสังคมที่แตกต่างกัน จึงมีค่านิยมเกิดขึ้นอย่างหลากหลาย ในสถานการณ์เดียวกัน ค่านิยมของแต่ละคนจึงแตกต่างกัน มีความสำคัญไม่เท่าเทียมกัน จึงต้องนำมาเปรียบเทียบความสำคัญของค่านิยม เพื่อตัดสินใจเลือกยึดถือค่านิยมอันใดอันหนึ่ง

จากข้อความข้างต้นเมื่อนำไปศึกษาค่านิยมของข้าราชการครูที่มีหนี้สินจึงพบว่า ข้าราชการครูที่เป็นหนี้ส่วนใหญ่มีค่านิยมที่คล้ายคลึงกัน ซึ่งเกิดจากพฤติกรรมที่เลียนแบบกัน ทำตาม ๆ กันไป จากกลุ่มเล็ก ๆ เพียง 2-3 คน การเลียนแบบได้ขยายวงกว้างขึ้นเป็นครูกลุ่มใหญ่ จนเป็นที่ยอมรับในค่านิยมนั้น ๆ ถึงกระนั้นก็ตาม เมื่อได้ศึกษากลุ่มข้าราชการครูที่ไม่มีหนี้สิน กลุ่มนี้ก็มีค่านิยมแบบเดียวกันหรือคล้ายคลึงกันกับกลุ่มที่มีหนี้สิน เพียงแต่ครูทั้ง 2 กลุ่มนี้ มีเหตุปัจจัยที่แตกต่างกัน อาทิ เช่น การมีหรือไม่มีรายได้เสริม อาชีพเสริม พื้นฐานครอบครัวเดิมที่แตกต่างกัน การมีหรือได้ทรัพย์สินสมบัติหรือมรดกตกทอดเหล่านี้จึงทำให้กลุ่มครูที่มีพื้นฐานเดิมทางด้านเศรษฐกิจดีกว่า ไม่จำเป็นต้องกู้ยืมเงินทำให้ไม่มีหนี้สิน ในขณะที่กลุ่มครูที่มีพื้นฐานเดิมทางด้านเศรษฐกิจไม่ดีต้องกู้ยืมเงินมาใช้จ่ายในการครองชีพ ทั้ง ๆ ที่ครูทั้ง 2 กลุ่มมีค่านิยมแทบไม่แตกต่างกัน ดังกรณี อาจารย์บังเอิญ กู้เงินมาซื้อที่ดินจำนวน 10 ไร่ เพื่อทำเป็นสวนลำไย เพราะมีความเชื่อว่า ถ้าปลูกลำไยประมาณ 200 ต้น ในเวลา 4-5 ปี สามารถที่จะให้ผลผลิตได้ และเชื่อว่าถ้าลำไยให้ผลมาก จะสามารถปลดหนี้ได้ภายในระยะเวลาเพียง 1 ปี พร้อมกันนั้นยังกล่าวว่า การมีที่ดินไว้หลาย ๆ ไร่ หรือมีเป็นจำนวนมากนั้น เป็นความภาคภูมิใจ รู้สึกมีมั่นคงทางเศรษฐกิจ โดยให้เหตุผลเพิ่มอีกว่า “มันไม่ขอข้าวกิน” หมายถึงไม่ต้องให้อาหาร ไม่ต้องเลี้ยงและถ้าเงินขาดมือเมื่อไหร่ก็สามารถที่จะนำไปจำหน่ายจากธนาคารต่าง ๆ ได้ทันที ในขณะที่อาจารย์ชุมพร เป็นข้าราชการครูที่มีที่ดินอยู่ก่อนแล้ว เป็นที่ดินที่พ่อแม่มอบให้และได้ปลูกลำไยมาเกือบ 10 ปี เมื่อปี พ.ศ. 2542 ได้ทำลำไยให้ออกผลนอกฤดู สามารถขายได้ 1,000,000 บาทเศษ ซึ่งผลผลิตดังกล่าว ต้องลงทุนเกือบ 300,000 บาท ถ้าวิเคราะห์เปรียบเทียบจะเห็นว่า อาจารย์บังเอิญไม่สามารถลงทุนทำลำไยนอกฤดูอย่างอาจารย์ชุมพรได้เลย แม้ว่าจะมีความคิด มีที่ดินเป็นของตนเอง แต่เงื่อนไขเรื่องเงินไม่เหมือนกันคือ อาจารย์ชุมพรไม่ต้องไปกู้เงินมาลงทุน ส่วนอาจารย์บังเอิญ ต้องไปกู้เงินมาลงทุน ถ้าลำไยไม่ให้ผลผลิตตามที่คาดหวัง ความสูญเสีย ผลกระทบ ย่อมต่างกัน

อย่างไรก็ตาม ในที่นี้จะรายงานผลการศึกษาเฉพาะกลุ่มข้าราชการครูที่มีหนี้สินเท่านั้น

จากการศึกษาพบว่า ค่านิยมของข้าราชการครูที่มีหนี้สินมีหลายอย่าง เช่น ค่านิยมการกิน ค่านิยมการแต่งกาย ค่านิยมการศึกษา ค่านิยมในเรื่องวัสดุอำนวยความสะดวกต่าง ๆ มากมาย ดังกรณีของอาจารย์ประไพศรี บอกว่า การแต่งกายเป็นการเสริมบุคลิกภาพ สร้างความมั่นใจ โดยที่อาจารย์ประไพศรีไม่ได้คำนึงถึงสภาพทางการเงินของตนเองนั้น ว่าเป็นอย่างไร แต่คำนึงถึงการแต่งกายเพื่อเพิ่มบุคลิกภาพเป็นหลัก แม้ว่าจะมีค่าใช้จ่ายภายในครอบครัว และค่าเล่าเรียนของลูก ๆ ที่จะต้องรับผิดชอบอีก แต่ไม่เคยสนใจ ทำให้บางครั้งหรือบางเดือน รายได้ไม่พอกับค่าใช้จ่าย ต้องคอยไปหยิบยืมคนอื่น เพื่อจะแก้ปัญหาดังกล่าว นอกจากนั้น ในเรื่องค่านิยมในการกิน ดังกรณีครอบครัวของ อาจารย์พิสิทธิ์ จากการที่ได้เข้าไปสอบถาม ผู้วิจัยได้สังเกตเห็นว่าครอบครัวดังกล่าว นิยมออกไปทานข้าวนอกบ้าน ในร้านอาหารที่ดี ๆ หรรษา โดยที่ต้องเสียค่าใช้จ่ายสำหรับการทานข้าวในแต่ละมื้อหลายร้อยบาทเมื่อเทียบกับการทำกับข้าวทานเองที่บ้าน ค่านิยมดังกล่าวส่งผลให้ ข้าราชการครูที่มีค่านิยมดังกล่าวมีปัญหาที่คล้าย ๆ กัน คือ การต้องเป็นหนี้สิน

จากปรากฏการณ์ ที่กลุ่มครูได้กระทำ เป็นการกระทำตามค่านิยม ตามความเชื่อของเขาเพื่อให้เขาสามารถที่จะตอบสนองความต้องการของตนเองได้

นอกจากนั้นที่สำคัญยังมีค่านิยมในเรื่องการศึกษา ที่ครูส่วนใหญ่ โดยเฉพาะการศึกษาสำหรับลูกหลานของตนเอง แล้ว ยังนิยมส่งลูกหลานให้ไปเรียนโรงเรียนในเมือง ซึ่งครูหรือพ่อแม่ถือว่าเป็นโรงเรียนที่ดี ในคำว่าโรงเรียนที่ดีคือโรงเรียนที่มีชื่อเสียง ใหญ่โตมีเทคโนโลยีในการเรียนการสอนที่ทันสมัย ทำให้ค่าเทอมก็ต้องแพงไปด้วย เนื่องจากบางโรงเรียนบอกว่าต้องเสียค่าอุปกรณ์การศึกษาเพิ่ม ซึ่งเป็นที่นิยมของลูกหลานของข้าราชการครูทั้งหลาย ที่นิยมส่งลูกไปเรียน บางรายส่งลูกไปเรียนแล้วยังได้นำมาพูดคุยกัน โอ้อวดกันว่าลูกหลานของตนเรียนโรงเรียนนั้น โรงเรียนนี้ เป็นโรงเรียนที่มีชื่อเสียง ค่าเทอมแพง มีหน้าเข้าลูกหลานบางคนที่สอบเข้าไม่ได้ ต้องเสียค่าบำรุงให้โรงเรียนถึงจะได้เข้าเรียน นี่เป็นค่านิยมทางการศึกษาของข้าราชการครู ที่ต้องการความมีหน้ามีตา ต้องการให้ลูกหลานได้เรียนโรงเรียนดีตามที่สังคมกำหนด

จากค่านิยม ความเชื่อหลาย ๆ อย่าง ดังกล่าว ได้แบ่งออกเป็นประเภทใหญ่ ๆ ได้ 2 ประเภท คือ

1. ค่านิยมที่เกิดขึ้นเฉพาะส่วนบุคคล
2. ค่านิยมเฉพาะส่วนบุคคลที่สัมพันธ์เกี่ยวข้องกับสังคม

ค่านิยมที่เกิดขึ้นเฉพาะส่วนบุคคล

ข้าราชการครูที่เป็นหนี้มีสาเหตุอย่างหนึ่งมาจาก ความชอบ ความยินดี การยึดติด การยึดถือประจำใจของแต่ละบุคคล ที่เรียกว่า “ค่านิยมของปัจเจกชน” กลุ่มนี้ได้ถูกกระบวนการกล่อมเกลามาจากพ่อแม่ ครอบครัว เครือญาติ ตลอดจนสังคมเดิมที่ตนเติบโตมา เกิดจากการเรียนรู้ที่สะสมมาเป็นเวลานาน ซึมซับจนกลายเป็นความเคยชิน เกิดเป็นความชอบ และยึดไว้เป็นมาตรฐานของตนในการเลือกคิด เลือกกระทำ ดังค่านิยมในเรื่องต่าง ๆ ต่อไปนี้

1. ค่านิยมการกิน

โดยปกติคนเราจะกินเพื่อให้มีชีวิตอยู่ อาจเป็น 2 มื้อ 3 มื้อ หรือ 4 มื้อ ตามความต้องการของร่างกาย แต่ข้าราชการครูกลุ่มที่เป็นหนี้ นั้น นอกจากจะกินเพื่อความอยู่รอดแล้ว ยังกินเพราะความชอบส่วนตัว กินเพราะความเคยชินจากครอบครัวเดิม และจากการสืบทอดวัฒนธรรมการกินดั้งเดิมของตน กินเพราะเห็นคนอื่นกินจึงกินตามบ้างที่เรียกว่าเลียนแบบกันหรือลัทธิเอาอย่าง รวมทั้งกินเพื่อความโก้เก๋ ตลอดจนกินเพราะอิทธิพลของการโฆษณาชวนเชื่อผ่านทางสื่อต่าง ๆ มากมาย

ดังจะเห็นได้จาก ช่วงฤดูฝนคนภาคเหนือนิยมกินเห็ดดอบ เป็นเห็ดที่เกิดจากใต้ดิน สีดำๆ ขนาดเท่าหัวแม่มือ ชาวบ้านจะไปขุดหาและนำมาในตลาด ถ้าเป็นช่วงที่เห็ดเพิ่งเริ่มนำออกขายใหม่ๆ มีปริมาณไม่มากนัก ราคาตกอยู่ราคาดิถีประมาณ 100-150 บาท เมื่อเทียบกับอาหารชนิดอื่น ๆ ที่มาขายตามท้องตลาดตลอดทั้งปี เช่น ผักคะน้า ผักกาดแตงกวา ฯลฯ กิโลกรัมละไม่เกิน 10-20 บาท หรือประเภทเนื้อสัตว์ต่าง ๆ เนื้อหมู เนื้อวัว เนื้อไก่ กิโลกรัมละ 50-80 บาท จะเห็นได้ชัดว่าเห็ดดอบราคาแพงกว่าเกือบ 1-2 เท่าตัว และเมื่อนำเห็ดดอบไปปรุงเป็นอาหารบางครั้งต้องใส่เนื้อสัตว์ลงไปด้วย ทำให้เพิ่มค่าใช้จ่ายมากขึ้น ในปริมาณเห็ดดอบ 1 ลิตร ถ้าทำอาหารหมดในมือเดียว ถ้ามีเนื้อสัตว์อยู่ 1 กิโลกรัมสามารถแบ่งใส่ปรุงแต่พอกิน ที่เหลือก็จะเก็บใส่ตู้เย็นเป็นการถนอมอาหารไว้กินมือต่อๆ ไปได้อีก ในขณะที่เห็ดดอบ 1 ลิตร ราคา 150 บาท กินได้เพียง 1-2 มื้อ เท่านั้น และจะกินเช่นนี้ติดต่อกันไปเรื่อย ๆ จนกว่าจะหมดหน้าเห็ดดอบ

ที่เป็นเช่นนี้เพราะ คนภาคเหนือชอบและนิยมกินเห็ดดอบมาเป็นเวลานาน จะมีกินกันเกือบทุกครัวเรือนโดยเฉพาะในชนบท ถึงแม้ว่าราคาจะแพงมากกว่าอาหารอย่างอื่น แต่หลายคนก็พอใจและเต็มใจจ่ายในราคาแพงนี้ โดยอ้างเหตุผลในทำนองเดียวกันว่า ปีหนึ่งมีกินเพียงครั้งเดียว รสชาติอร่อยถูกปาก อุ่นปากอุ่นลิ้น แพงแค่ไหนก็ยอมซื้อมากิน ซึ่ง อาจารย์สุดา บอกว่า “กินป้องปีป้องเดือน” หมายถึงการกินที่เป็นปฐมฤกษ์ของปีของเดือน ซึ่งปีหนึ่งๆ จะมีอาหารที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ มีอายุสั้นๆ รสชาติดี ๆ เพียงครั้งเดียว

เท่านั้น เช่น เห็ดถอบ เห็ดลม (เห็ดที่มีลักษณะคล้ายกับเห็ดหูหนู แต่ใหญ่กว่า ออกตามต้นไม้ผู้ที่ตายแล้ว) หรือพวกผักที่เก็บจากป่าช่วงต้นฤดูกาลต่าง ๆ เช่น ยอดผักหวาน ถ้าออกต้นปีจะมีราคาแพง ซึ่งเรื่อก็เต็มใจที่จะซื้อมากิน เพราะอย่างน้อยขอได้กินก่อนเพื่อนก็พอใจแล้ว หรืออาจารย์ตุลย์ ที่ชอบกินอาหารที่ทำจากสัตว์ป่า เช่น หมูป่า เก้ง งูสิง ซึ่งเกือบทุกเดือนเขาขับรถจะไปซื้อที่ตลาดทุ่งเกวียน จังหวัดลำปาง โดยขับรถยนต์ส่วนตัวจากอำเภอป่าซางเป็นระยะทางเกือบ 100 กิโลเมตร เพื่อนำมาทำเป็นอาหาร ซึ่งเนื้อแต่ละอย่างจะมีราคาแพงมาก เช่น เก้ง 1 ขา ราคา 1,800 บาท งูสิง 1 ตัว 300-400 บาท และเขามักจะชวนเพื่อนๆ มาร่วมกินด้วย เพราะอาหารประเภทนี้กินลำพังคนเดียวไม่อร่อย และต้องมี เหล้า เบียร์ มาดื่ม ด้วย เสมอ

ค่านิยมการกินดังกล่าว สามารถถือได้ว่า เป็นวัฒนธรรมการกินดั้งเดิมอย่างหนึ่ง ที่คนรุ่นก่อน ๆ กินตามกันมาเรื่อย ๆ จนถึงคนรุ่นหลัง และรุ่นปัจจุบันก็ยังคงนิยมกินสืบทอดกันมาจนถึงทุกวันนี้ อีกประการหนึ่งเกิดจากความเคยชิน เป็นความชอบส่วนตัว กลายเป็นค่านิยมการกินรูปแบบหนึ่ง

ค่านิยมการกินอีกรูปแบบหนึ่ง คือ การกินที่เกิดจากความสะดวกสบาย รวดเร็ว และคิดว่าโก้เก๋ ข้าราชการครูที่มีหนี้สินจำนวนไม่น้อยได้เล่าอย่างสอดคล้องตรงกันว่า ชอบพาลูก ๆ ครอบครัวหรือชวนเพื่อน ๆ ไปกินอาหารตามห้างสรรพสินค้า หรือร้านอาหาร ที่มีชื่อเป็นภาษาต่างประเทศและมีเครื่องปรับอากาศติดไว้ และเย็นสบายจากเครื่องปรับอากาศ มีผู้คนมากหน้าหลายตาแต่งตัวสวยงามจนดูเหมือนว่า เป็นชนชั้นอีกระดับหนึ่ง และถ้าใครไปกินในสถานที่ดังกล่าวเหมือนเป็นการยกระดับตนเองขึ้นอีกชั้นหนึ่ง เพราะอาหารแต่ละชนิด มีราคาแพงกว่าอาหารปรุงสุกที่ขายอยู่ในร้านอาหารทั่ว ๆ ไป ตามดึกแถวสองข้างถนนที่ไม่ติดเครื่องปรับอากาศ ตามรถเข็นที่พ่อค้า แม่ค้านำมาตั้งขายในแหล่งชุมชน และนอกจากราคาจะแพงกว่าแล้ว บางครั้งพบว่าปริมาณก็น้อยกว่าอีกด้วยหรืออย่างกล้วยเดี่ยวตามห้างราคาชามละ 20-40 บาท ร้านทั่วไปราคา 10-20 บาท ในปริมาณที่เท่ากัน หรือร้านทั่วไปอาจมีปริมาณมากกว่าด้วยซ้ำ

ปัจจุบันนี้ร้านอาหารที่ข้าราชการครูที่เป็นหนี้นิยมไปกินกัน ได้แก่ ร้าน KFC พิซซ่าฮัท ห้างสรรพสินค้าใหญ่ ๆ เช่น ห้างเทสโก้โลตัส ห้างเซ็นทรัลลาดสวดแก้ว ห้างแมคโคร ห้างบิ๊กซี (ห้างโอเชียนเดม) ทั้งนี้เพราะนอกจากมีอาหารตามที่ต้องการกินแล้วยังสามารถจับจ่ายซื้อสินค้าอื่นๆ ได้อีก ทั้งที่เป็นอาหารสด อาหารแห้งที่จะนำมาปรุงที่บ้านพร้อมกันนั้นยังมีจำพวกเครื่องดื่มอื่นๆ อีกมากมาย ได้แก่ โคล่า เป๊ปซี่ เบียร์ และเหล้าฝรั่ง ฯลฯ

การกินตามสถานที่ที่เป็นร้านอาหารที่มีลักษณะเป็นห้างสรรพสินค้า มีเหตุผลคือ ความสะดวกสบาย การบริการที่ดี พนักงานบริการห้อมล้อมเอาอกเอาใจ มีอาหาร

หลายอย่างให้เลือก รู้สึกรู้ว่าเป็นการยกระดับตนเองขึ้นอีกขั้นหนึ่ง อาจารย์ป๋อ กเล่าว่าวันหยุดเสาร์ หรือวันอาทิตย์ จะชอบไปนั่งกินอาหาร และดื่มเบียร์ที่ห้างบิ๊กซีบ่อยๆ เพราะขับรถจากลำพูนประมาณครึ่งชั่วโมงก็ถึงแล้ว อีกอย่างยังได้พบเห็นผู้คนมากมาย ได้เดินดูสิ่งของต่าง ๆ ก็สามารถคลายความเหงาได้ หรือบางครั้งเกิดความทุกข์ ความเครียด หรือไม่สบายใจ เมื่อไปนั่งกินแล้วรู้สึกดี พอคลายทุกข์คลายเครียดได้ เหตุผลที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่ข้าราชการครูที่เป็นหนี้นิยมไปกินอาหารที่ราคาค่อนข้างแพงเหล่านี้ เพราะได้ยืมได้เห็นโฆษณาจากสื่อต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสื่อวิทยุโฆษณาทุกวัน และรายการอาหารรายการสินค้าที่เป็นแผ่นปลิวซึ่งส่งไปถึงบ้านและตามโรงเรียน ที่มีทั้ง ลด แลก แจก แถม ทำให้ต้องจ่ายเงินซื้อสินค้าอื่นเพิ่มขึ้นอีก อาจารย์สาธิตบอกว่า เขามักจะพาลูก และภรรยาไปนั่งกินที่ร้านโอซอง (บิ๊กซี) บ่อยๆ เพราะสามารถเลือกซื้อสินค้า เลือกกินอาหารได้หลายอย่าง บรรยากาศดี ผู้คนมากมาย อีกทั้งยังปลีกเวลาหาดื่มเบียร์เย็นๆ ได้อีกด้วย ตอนกลับบ้านยังสามารถซื้อข้าวของเครื่องใช้ได้ตามต้องการ

การกินอาหารอีกรูปแบบหนึ่งคือ ทำอาหารกินในปริมาณที่มากเกินไป เกินความต้องการ เกินความจำเป็น เช่น อาจารย์สุดา เล่าว่า เธอจะซื้อหาอาหารครั้งละจำนวนมาก ๆ มากักตุนไว้ เพราะคิดว่าซื้อในปริมาณมาก ๆ จะได้ราคาถูกกว่า เช่น ผักต่าง ๆ เนื้อสัตว์ต่าง ๆ เมื่อมีมากก็ทำอาหารหลายอย่างในปริมาณมาก ๆ ในแต่ละมื้อ เมื่อกินไม่หมดจะเก็บไว้กินมื้อต่อไป แต่จากประสบการณ์ของเธอเห็นว่า สมาชิกในครอบครัวไม่มีใครกินอาหารเก่า จะกินแต่อาหารที่ทำสุกใหม่ ๆ ในมือนั้น ๆ สุดท้ายตัวเองต้องกินคนเดียว เมื่อกินไม่หมดจึงเททิ้งไป ก็เท่ากับเททิ้งเงิน ส่วนผักที่ซื้อมากักตุนไว้ บางชนิดถึงแม้จะแช่ตู้เย็น แต่ก็อยู่ได้ไม่เกิน 2-3 วัน ก็จะเหี่ยวเน่าทิ้งเสียกินไม่ได้ จำเป็นต้องทิ้งเช่นกัน แต่ถึงแม้ว่าจะรู้ว่าเป็นเช่นนั้น ก็ยังกระทำอยู่เป็นประจำจนติดเป็นนิสัย เป็นความเคยชิน เพราะมีความเชื่อว่าถ้าซื้อในปริมาณมาก ๆ จะได้ราคาถูกกว่า ซึ่งในความเป็นจริงดังกล่าวนั้น กลับทำให้ต้องเสียเงินจำนวนมากขึ้น

การกินประเภทนี้จึงเรียกได้ว่า กินที่เกิดจากความเชื่อแล้วเป็นค่านิยมของตนเองนำมาประพฤติปฏิบัติจนเกิดเป็นความเคยชิน การบริโภคที่ตกอยู่ภายใต้ความอยาก และความปรารถนาที่แสวงหาวัตถุมารนเปรอสนองความอยากของตนเอง เช่น รับประทานอาหารเมื่อนึกอยาก โดยไม่คำนึงถึงว่าจะหิวหรือไม่ มีโอกาสเมื่อใดกินเมื่อนั้น ทั้งที่ใช้จ่ายเพื่อบริโภคอาหารเพราะความหิวไม่มากนัก แต่ที่จับจ่ายไปนั้นเพราะความอยาก มีหลายคนจะกินหรือชอบอาหารนั้นมากน้อยหรือไม่สนใจ แต่ได้สั่งอาหารมาหลายอย่างเป็นจำนวนมาก

แต่กลับกินไม่ได้หรือกินไม่หมด กินทิ้งกินขว้าง เป็นการกินล้างกินผลาญ อันเนื่องมาจากความอยากทั้งสิ้น

2. ค่านิยมการแต่งกาย

โดยปกติข้าราชการครูต้องแต่งกายดี สุภาพ เรียบร้อย สวยงามกว่าชาวบ้านทั่วไป เพราะต้องไปทำงานทุกวันภายใต้กฎระเบียบที่กำหนดไว้ชัดเจน เช่น วันจันทร์ แต่งเครื่องแบบข้าราชการ วันศุกร์แต่งกายประจำถิ่น นอกนั้นแต่งกายสุภาพ (ยกเว้นวันหยุดราชการ)

แต่ในความเป็นจริงที่พบในกลุ่มข้าราชการครู โดยเฉพาะกลุ่มที่มีหนี้สิน จะนิยมแต่งกายโก้ๆ ผูกไทใส่สูท สวยงามด้วยเสื้อผ้าราคาแพง รองเท้าสวยหรูราคาสูงลิ่ว กระเป๋าถือสตรีรูปแบบทันสมัย เครื่องประดับต่าง ๆ เช่น สร้อยคอทองคำ สร้อยข้อมือทองคำ แหวนทองคำ นาฬิกา และอื่น ๆ ซึ่งอธิบายแยกเป็นครูชาย ครูหญิง ได้ดังนี้

ข้าราชการครูชายในปัจจุบันจะพิถีพิถันในเรื่องการแต่งกายมากกว่าครูในอดีต โดยเฉพาะครูที่อยู่ในเขตเมืองหรือใกล้สำนักงานระดับอำเภอ จังหวัด กล่าวคือ ส่วนใหญ่ใส่เสื้อเชิ้ตแขนยาว บางคนใส่เบรียนสีตามวัน ผูกเนคไทเป็นประจำ ถึงแม้อากาศจะร้อนอบอ้าวก็ยังผูกอยู่อย่างนั้น อาจารย์สุทธิพร ให้เหตุผลว่า “ชินแล้ว ถ้าไม่ผูกเนคไทรู้สึกว่ามันเองไม่สุภาพ ขาดความมั่นใจ” มีเพื่อนสนิทของอาจารย์สุทธิพรคนหนึ่งเล่าว่า “อาจารย์สุทธิพร เป็นคนที่ให้ความสำคัญกับการแต่งกายมาก เสื้อและกางเกงจะต้องไปตัดถึงเชิงใหม่ นาฬิกา สร้อยคอ สร้อยข้อมือ ต้องสวมใส่อยู่ตลอดเวลา มีเพื่อนครูหลายคนเรียกเขาว่าเสี่ย”

เหตุผลที่เหมือนหรือคล้ายคลึงกัน ดังเช่น กรณีของอาจารย์ประไพศรี และอาจารย์สุทธิพร คือ ต้องแต่งกายให้สุภาพ ดูดี ดูน่าเชื่อถือ น่าเชื่อถือ และดูโก้ๆ เช่น การผูกเนคไท ใส่นาฬิกา แหวน สวมรองเท้าหุ้มดั่งราแพง เพราะเชื่อว่าจะใช้ได้ทนทาน ยาวนาน รูปแบบสวยงามถูกใจ ถึงแม้ว่าจะต้องจ่ายแพงแต่เชื่อว่าคุ้มค่างบเงินที่จ่ายไป เมื่อถามถึงที่มาของเครื่องแต่งกายดังกล่าว มีที่มาต่าง ๆ กัน คือ บางคนกู้ยืมเงินจากแหล่งเงินกู้ในระบบได้ จะรีบไปหาซื้อเสื้อ กางเกงที่ชอบมาเก็บไว้ เพราะคิดว่าถ้าไม่ซื้อไว้ก่อน เกิดใช้เงินในเรื่องอื่น ๆ หมด จะไม่ได้สิ่งของที่ต้องการ บางคนซื้อจากร้านค้าทำให้เครดิต ถือนานสินค้าไปใช้ก่อน เมื่อครบเวลาตามกำหนดจึงไปชำระโดยคิดราคาเพิ่มขึ้น 20% ดัง ห้างเจมส์ฟ้า จังหวัดลำพูน ให้เวลาลูกค้า 3 เดือน ต้องไปชำระเงิน การบริการเช่นนี้เป็นที่นิยมของข้าราชการครูอย่างกว้างขวางทั้งชายและหญิง เพราะดูเหมือนว่าได้ของฟรีมาใช้นานถึง 3 เดือน แต่เมื่อถึงเวลาต้องไปชำระทันที ถ้าเลยกำหนดจะถูกคิดดอกเบี้ยเพิ่มขึ้นอีกตามสัดส่วน

ราคาสินค้าที่ซื้อไป และตามระยะเวลาที่เลยกำหนด หรือบางครั้งที่มีการจัดงานมหกรรมสินค้าราคาถูก ที่เป็นสินค้าและเสื้อผ้ายี่ห้อต่างๆ จะมีผู้คนไปซื้อเป็นจำนวนมาก อาจารย์สุทธิพรบอกว่า ในปีหนึ่งๆ เขาเตรียมเงินไปซื้อเสื้อผ้าในงานขายสินค้าของบริษัทประชารักษ์ ที่จังหวัดลำพูนทุกปี

ในประเด็นนี้ ข้าราชการครูหลายคนต้องเป็นหนี้สินสหกรณ์ออมทรัพย์ครู ทั้งคู่สามี และกู้เงินฉุกเฉินเพื่อนำมาชำระ ที่เป็นเช่นนี้เพราะมีความรู้สึกเหมือนได้ใช้ของฟรี นานถึง 3 เดือน หรือนานที่จะมีสักครั้ง จึงมีการจับจ่ายซื้อหากันอย่างมากมาย มีทั้งสิ่งของที่เป็นและไม่จำเป็น รวมไปถึงสิ่งของฟุ่มเฟือยราคาแพง การจับจ่ายซื้อหาเสื้อผ้ากางเกงมียอดเงินที่สูง เมื่อถึงสิ้นเดือน เงินเดือนออกนอกจากไม่พอใช้หนี้แล้ว ยังไม่พอใช้ในครอบครัวตลอดเดือนอีกด้วย และการให้บริการด้านเครดิตซื้อสินค้าจึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ครูต้องเป็นหนี้ และเป็นอย่างต่อเนื่องทุกเดือน เพราะบางคนต้องกู้เงินฉุกเฉินเดือนต่อเดือนก็มี

ที่มาของเครื่องแต่งกายอีกรูปแบบหนึ่งคือ การซื้อด้วยความเกรงใจ มีข้าราชการครูจำนวนมากหาอาชีพเสริม ด้วยการนำสินค้าสารพัดชนิดมาขายให้กับเพื่อนครูด้วยกัน อาทิ เสื้อผ้า เครื่องประดับ ของกินของใช้ โดยมีแรงจูงใจหลาย ๆ อย่าง คือ จำสองงวดบ้าง สามงวดบ้าง แล้วแต่จะตกลงกัน หลายคนซื้อเพราะความอยากได้ ทุนความขี้ขลาดกับความสวยงาม ความโก้หรูของสินค้าไม่ไหว และเจือใจสบาย ๆ จำเป็นงวด ๆ ละ ไม่มากนัก บางคนซื้อเพราะความเกรงใจ บางคนซื้อเพราะความสงสารคนขาย บางคนซื้อเพื่อต้องการรักษาไมตรี บางคนซื้อเพราะทนรับร่ำจากคนขายไม่ไหว ต้องจำใจซื้ออย่างเสียไม่ได้ อาจารย์เสถียร บอกว่า ที่บ้านใช้สินค้าแอมเวย์หลายอย่าง เช่น สบู่ ยาสีฟัน น้ำยาล้างรถ ตลอดจนอาหารเสริม เพราะเพื่อนของเขาขายสินค้าดังกล่าว แม้ว่าราคาจะแพงกว่าสินค้าตามท้องตลาดก็ตาม ทั้งนี้เพราะเกรงใจเพื่อนที่อุตส่าห์นำมาขายถึงบ้าน บางครั้งยังทดสอบคุณภาพสินค้าให้ดูอีก หรือ อย่างกรณีของอาจารย์บังเอิญบอกว่า “เมื่อสองปีก่อน (ประมาณ พ.ศ. 2542) ผมซื้อเสื้อสำเร็จรูปเป็นผ้าไหมอย่างดี ราคาเกือบสองพันบาท ใส่แล้วดูเหมือนคนมีอายุ เดียวนี้ไม่ใส่แล้ว เพราะเสื้อคับเกินไป แต่ที่ซื้อมาใช้เพราะสงสารคนขาย และเป็นเงินผ่อนด้วย” นี่ก็เป็นอีกเหตุผลหนึ่งที่ทำให้ครูมีหนี้สิน

สำหรับข้าราชการครูหญิง มีค่าใช้จ่ายเรื่องเครื่องแต่งกายมากกว่าครูชาย การแต่งกายของครูหญิงมีไค้อยู่ภายใต้กฎเกณฑ์ กติกา ระเบียบที่กำหนดไว้อย่างเดียว แต่มีปัจจัยภายนอกหลายประการที่จูงใจให้ต้องใช้จ่ายกับการนี้สูงมากกว่าความจำเป็นประจำวันซึ่งมีดังนี้

ภายใต้เงื่อนไข กฎระเบียบของข้าราชการครูในจังหวัดเดียวกัน การแต่งกายจึงอยู่ภายใต้บังคับเดียวกันกับครูชาย คือ วันจันทร์แต่งเครื่องแบบข้าราชการ วันศุกร์แต่งชุดพื้นเมือง นอกนั้นแต่งกายสุภาพ ส่วนการแต่งกายของครูหญิงมี รูปแบบทั้งที่เหมือนกัน คล้ายคลึงกันและแตกต่างกัน ตามเหตุผลของแต่ละคน และตามความแตกต่างของบุคคล คือ เครื่องแต่งกาย เสื้อผ้า รองเท้า กระเป๋า เครื่องประดับต่าง ๆ ซึ่งรูปแบบการแต่งกาย เกิดจากกฎระเบียบประการหนึ่ง นอกนั้นเกิดจากความชอบส่วนตัวแล้ว ยังเกิดจากอิทธิพลของการโฆษณาตามแฟชั่น ต้องการความโก้หรู อยากเด่น เพื่อเรียกร้องความสนใจ การแข่งขัน ต้องการให้เป็นที่ยอมรับของบุคคลทั่วไป ต้องการได้รับการยอมรับจากผู้อื่น แต่งเพื่อดูดีน่าเชื่อถือ แต่งกายเพื่อให้ผู้อื่นเกิดความศรัทธาเชื่อถือ แต่งกายเพื่อให้เกิดความเกรงใจเพื่ออำนาจในการต่อรอง

อาจารย์สุกัญญาเล่าว่า รูปแบบการแต่งกายของเธอ เกิดจากความชอบส่วนตัว จึงยึดรูปแบบนั้นมาเป็นเวลานาน จนเกิดเป็นความเคยชิน ไม่กล้าเปลี่ยนรูปแบบ เพราะถ้าเปลี่ยนรูปแบบจะรู้สึกว่ามันไม่ใช่ตัวเอง ดูแปลกประหลาดจึงพยายามแต่งกายโดยยึดรูปแบบเดิม ๆ ไว้อย่างเหนียวแน่น เช่น นุ่งกระโปรงยาวตลอด สวมเสื้อนอกเสื้อคลุมอย่างสม่ำเสมอ แม้ว่าอากาศจะร้อนอบอ้าวเพียงใด ใส่สร้อยคอทองคำตลอดเวลา ถึงแม้ว่าจะเดือดร้อนเงินทองหรือมีเหตุฉุกเฉินต้องใช้เงิน ก็ไม่ยอมนำออกขายหรือจำนำเด็ดขาด

รูปแบบการแต่งกายแบบแฟชั่น มีครูจำนวนมากที่มีความนิยมชมชอบและชื่นชอบกับการแต่งตัวตามกระแส ทั้งรูปแบบเสื้อผ้า กางเกงที่ติดตามฤดูกาล หรือเสื้อเปิดหน้าอกของสุภาพสตรีและยังเสาะแสวงหาเครื่องแต่งกายประเภทเครื่องประดับตามกระแสนิยมที่กำลังเฝ้า หรือกำลังมาแรง เมื่อหมดสมัยนิยมก็จะเก็บไว้และไม่ยอมนำมาใช้อีก จะซื้อหามาใหม่ตามกระแสนิยมที่เปลี่ยนแปลงเป็นระยะ ๆ ตลอดเวลาที่เราเรียกว่า “วิ่งตามแฟชั่น”

นอกจากรูปแบบการแต่งกายตามการโฆษณา และความโก้หรูของครูหญิง การแต่งกายทำนองนี้คล้ายกับข้าราชการครูชาย ที่ซื้อเสื้อผ้าตามสมัยนิยมและวิ่งตามแฟชั่นแล้ว ยังมีเครื่องประดับอื่นๆ อีก ได้แก่ เครื่องประดับหู ดั้งหู เป็นต้น

รูปแบบการแต่งกายเพื่อการแข่งขัน เป็นการแต่งกายเพื่อสนองความต้องการของตนส่วนหนึ่ง ส่วนที่เหลือจะพยายามตกแต่งเพื่อให้เกิดความรู้สึกว่าสวยกว่า หูกว่า ไก่กว่า เพื่อให้ได้มาของความเป็นหนึ่ง การแต่งกายเพื่อแข่งขันนี้เป็นสาเหตุสำคัญมากที่ทำให้ข้าราชการครูหญิงต้องยอมเป็นหนี้เป็นสิน ด้วยการกู้ยืมเงินมาเพื่อซื้อความเป็นหนึ่งที่ราคาแพง ดังกรณีเพื่อนของ อาจารย์ประไพศรี เล่าว่า ทุกครั้งที่กู้เงินจากสหกรณ์ออมทรัพย์ครูจะนำเงินไปเลือกซื้อเสื้อผ้าสวย ๆ แพลกใหม่ราคาแพงสูงเพียงใดก็ยอม เช่น เสื้อ

ลูกไม้ราคาตัวละ 2,000 – 3,000 บาท ผ้าไหมผืนละ 1,000 - 2,000 บาท เมื่อนำมาตัดเย็บ รวมค่าตัดเย็บตรากาซุละไม่ต่ำกว่า 2,000 – 4,000 บาท

มีข้าราชการครูบางกลุ่มใช้เงินที่กู้มาแต่ละครั้งหมดไปกับการซื้อเครื่องแต่งกาย กินเที่ยวโดยไม่แบ่งไว้สำหรับทำประโยชน์อย่างอื่น ทั้งนี้เพราะยึดติดกับค่านิยมในการแต่งกายเพื่อให้ผู้อื่นยอมรับ เกิดความนับถือศรัทธา ข้าราชการครูทั้งหญิงและชายมีความเชื่อแบบเดียวกันว่า ถ้าแต่งกายดีจะมีคนยอมรับนับถือ เข้าไปซื้อของตามร้านค้า หรือเข้าร้านอาหารจะได้รับความเกรงอกเกรงใจ ได้รับการเอาอกเอาใจ และสามารถสร้างอำนาจในการต่อรองซื้อสินค้าได้ไม่ยาก แต่สิ่งต่าง ๆ ที่ตนเองได้มา เกิดจากค่านิยมและความเชื่อ ซึ่งต้องแลกกับการเป็นหนี้สิน และแลกกับปัญหาอื่น ๆ ตามมาดังกล่าว

3. ค่านิยมการซื้อสินค้าฟุ่มเฟือย

การซื้อสินค้าฟุ่มเฟือยของข้าราชการครูที่เป็นหนี้สินพบว่า แต่ละคนแต่ละกลุ่มมีเหตุผลที่ต้องซื้อสินค้าเงินฟุ่มเฟือยแตกต่างกันออกไป คือ

1) ซื้อของฟุ่มเฟือยเพราะไม่มีเงิน หรือเงินไม่เพียงพอ ถ้าต้องรอเก็บสะสมเงินจนเพียงพอต้องใช้เวลายาวนานจึงจะได้ซื้อ และช่วงเวลาที่ต้องการรอคอยอย่างยาวนานนั้น จะไม่ได้รับประโยชน์จากตัวสินค้า เช่น รถยนต์ รถจักรยานยนต์ ตู้เย็น เครื่องซักผ้า โทรทัศน์ หรือเครื่องคอมพิวเตอร์ เป็นต้น การซื้อฟุ่มเฟือยจึงเป็นหนทางหนึ่งที่จะมีโอกาสได้ใช้สินค้าเหล่านั้น เพราะในขณะที่ฟุ่มเฟือยก็ยังมีโอกาสได้ใช้ประโยชน์ไปพร้อม ๆ กัน ได้รับความสะดวกสบายจากสิ่งของอย่างต่อเนื่อง ถึงแม้ว่าจะต้องจ่ายดอกเบี้ยสูงก็ถือว่าเงินดอกเบี้ยที่จ่ายไปเพื่อซื้อความสะดวกสบาย ดีกว่าไม่มีใช้แล้วชีวิตอาจต้องลำบากเหนื่อยยาก ไม่สะดวกสบาย เช่น กรณีของอาจารย์คู่ขวัญ ที่ซื้อรถยนต์ฟุ่มเฟือยเดือนละ 2,800 บาทเป็นเวลา 42 งวด หรือ อาจารย์ป๊อ ก ฟุ่มเฟือยรถยนต์เดือนละ 2,500 บาทเป็นเวลา 36 งวด การซื้อฟุ่มเฟือยประเภทนี้ จึงเป็นการซื้อเพราะความจำเป็นประการหนึ่ง และซื้อเพราะต้องการความสะดวกสบายอีกประการหนึ่ง หรือเพื่อความมีหน้ามีตาประการหนึ่ง

2) ซื้อเพราะเห็นคนอื่นมีก็อยากมีบ้าง ที่เรียกว่าการเลียนแบบหรือลัทธิเอาอย่าง ครูกลุ่มนี้หลายคนที่มีข้าวของเครื่องใช้อยู่เดิมแล้ว แต่เมื่อเห็นบุคคลทั่วไปหรือเพื่อนร่วมงานมีเหมือนตน แต่สวยหรูกว่า โดดกว่า หรือคุณภาพดีกว่า ซึ่งได้แก่รถยนต์ รถจักรยานยนต์รุ่นใหม่ โคมใหม่ เครื่องใช้ไฟฟ้า สิ่งอำนวยความสะดวกภายในบ้าน เช่น โทรทัศน์ คอมพิวเตอร์ ตู้เย็น เครื่องซักผ้า เมื่อเห็นว่าสินค้านั้นมีรูปลักษณ์สวยงามกว่า มีระบบที่ทันสมัยรวดเร็วและสะดวกสบายกว่า ถ้าเป็นรถยนต์ก็จะขายคันหรือนำไปแลกเปลี่ยน

แทนเงินคาวน เพื่อซื้อคันใหม่ แล้วจึงผ่อนส่งเป็นรายงวด ยอมจ่ายเงินเพิ่มเป็นค่าดอกเบี้ยตามราคาสินค้าและระยะเวลาที่ผ่อนส่ง ถ้าเป็นสินค้าขนาดเล็กลงราคาต่ำลง หาซื้อง่าย เงื่อนไขไม่ยุ่งยาก ยิ่งทำให้ข้าราชการครูซื้อมาใช้อีกทั้ง ๆ ที่มีอยู่แล้ว ดังกรณีของ อาจารย์สุกัญญา บอกว่าที่บ้านมีรถยนต์ 1 คัน จักรยานยนต์ 3 คัน และเมื่อปลายปี 2544 ที่ผ่านมาก็ได้นำรถจักรยานยนต์ยี่ห้อฮอนด้าคริมคันเก่าไปแลกคันใหม่ 1 คัน โดยได้แลกแทนเงินคาวนเป็นเงิน 13,000 และผ่อนชำระอีกมีเครื่องคอมพิวเตอร์ 3 เครื่อง โทรทัศน์สี 5 เครื่อง ทั้งนี้เพื่อความสะดวกสบาย ไม่ต้องแย่งกันใช้ ไม่ต้องแย่งกันดู การมีของใช้มากเกินความจำเป็นจึงเกิดจากความไม่รู้จักพอ เมื่อเป็นเช่นนี้ จึงทำให้เงินเดือนที่ต่ำอยู่แล้ว ยังต้องนำเงินไปผ่อนส่งสินค้า ก็ยิ่งทำให้เงินเดือนแทบไม่เหลือ หรือเหลือน้อยจนไม่พอใช้ในแต่ละเดือน จึงต้องกู้ยืมเงินจากแหล่งเงินกู้ที่เป็นสวัสดิการของครู ซึ่งมีทั้งสหกรณ์ออมทรัพย์ครู สวัสดิการกลุ่มโรงเรียน และสวัสดิการโรงเรียน การเป็นหนี้ในกรณีนี้จึงเกิดจากค่านิยมทำตาม เช่น ค่านิยมการเลียนแบบ และความไม่รู้จักพอดี เป็นลักษณะเฉพาะตัวของแต่ละคน มีไม่น้อยที่ต้องซื้อสินค้าเงินผ่อนเพราะความจำเป็น เช่น ข้าราชการครูจำนวนมาก ต้องไปสอนในโรงเรียนที่อยู่ห่างไกล หรือบนเขาสูง หรือโรงเรียนที่ไม่มีรถยนต์ประจำทางวิ่งผ่าน ถึงเดินเท้าไปสอนต้องใช้เวลาหลายชั่วโมง หรือครึ่งวันหรืออาจใช้เวลาเต็มวันกว่าจะไปถึงโรงเรียน วันนั้นทั้งวันไม่ได้ทำการสอน กระทั่งกับนักเรียนที่รอคอยครูมาสอนทั้งวันแต่ไม่ได้เรียน กรณีนี้จึงถือได้ว่าการซื้อสินค้าผ่อนส่งที่เกิดจากความจำเป็นจริง ๆ เช่นครูที่อยู่อำเภอห่างไกลรอบนอก ซึ่งได้แก่ เขตอำเภอแม่ทา อำเภอเถลิง และอำเภอทุ่งหัวช้าง เป็นต้น

4. ค่านิยมการเสี่ยงโชค เล่นการพนัน

ดังได้กล่าวแล้วว่า ค่านิยมเกิดจากความเชื่อในเรื่องใดเรื่องหนึ่งการเสี่ยงโชคก็เกิดจากความเชื่อของคนในเรื่องของความโชคดี โชคร้ายหรือโชคช่วย การเล่นเกมก็เป็นการเล่นพนันก็เป็นการเสี่ยงโชคอย่างหนึ่ง ดังนั้น การพนันจึงเป็นค่านิยมอีกอย่างหนึ่งด้วย

จากการศึกษาพบว่าค่านิยมการเสี่ยงโชค เช่น เล่นหวย เล่นการพนันต่าง ๆ มีทั้งข้าราชการครูหญิงและชาย ดังกรณี อาจารย์วีระ ให้เหตุผลว่า การเล่นการพนันเป็นวิธีที่จะได้เงินมาง่ายสะดวกและเร็ว และคิดว่าเป็นการลงทุนอีกแบบหนึ่ง ในทางกลับกันโอกาสที่จะต้องสูญเสียเงินทองก็ง่ายและเร็วเช่นเดียวกัน การเล่นการพนันจึงเป็นการเสี่ยงที่อาจจะได้หรือเสีย โดยมีความเชื่อว่าถ้าโชคดี มีโชค หรือโชคช่วยก็จะเล่นได้ ถ้าโชคไม่ดี ไม่มีโชคหรือโชคร้ายก็ต้องสูญเสียเงินทอง การเล่นการพนันจึงเป็นเกมส์ที่ทำทาบ สร้างความตื่นเต้นให้กับผู้เล่นไม่น้อย

ส่วนสาเหตุหรือที่มาของค่านิยมการเสี่ยงโชค การเล่นหวย เล่นการพนัน มีสาเหตุหรือที่มาก็เหมือนกันบ้าง คล้ายคลึงกันบ้าง และแตกต่างกันบ้างดังนี้

1) ข้าราชการครูที่ซื้อสลากกินแบ่งรัฐบาลหรือซื้อหวยเถื่อน บางคนซื้อเพราะอยากเสี่ยงโชค เป็นการลงทุนน้อยแต่ได้ค่าตอบแทนสูง เงินรางวัลตั้งไว้สูงกว่าต้นทุนซื้อหลายสิบเท่าตัว หรือแม้แต่หวยรัฐบาลก็ตั้งเงินรางวัลสูงมากเช่นเดียวกัน ซึ่งในประเด็นนี้ไม่ได้ซื้อเพราะเคือครื้อนเรื่องเงิน แต่ซื้อเพราะความชอบ ความอยาก ความต้องการเฉพาะตน

2) ซื้อหวยเพราะตนเองและครอบครัวมีปัญหาด้านการเงิน โดยหวังพึ่งจากการเสี่ยงโชค มีความเชื่อว่าถ้าโชคดีถูกหวยจะได้รับเงินรางวัลจำนวนสูง สูงกว่าต้นทุนที่ซื้อไป และยังถ้าซื้อมากเท่าใดรางวัลก็ยิ่งสูงขึ้นเป็นทวีคูณ เงินรางวัลที่จะได้ก็สามารถนำไปแก้ปัญหาการเงินของตนเองและครอบครัวได้ แต่ครูกลุ่มนี้โดยพื้นฐานมีปัญหาขัดสนการเงินอยู่แล้ว บางครั้งการซื้อหวยต้องซื้อเชื่อไว้ก่อน โดยหวังว่าถ้าถูกหวยจะนำเงินที่ถูกหวยจ่ายค่าซื้อหวยส่วนหนึ่งที่เป็นส่วนน้อย ส่วนที่เหลือที่เป็นส่วนมากเป็นกำไรที่จะนำไปบรรเทาปัญหาการเงินได้ จากการศึกษาจึงทราบว่า นอกจากการทุ่มเสี่ยงซื้อหวย ครั่งมาก ๆ จะไม่ถูกหวยแล้ว ยังคิดหนี้เจ้ามือหวยเกือบทุกงวดอีกด้วย อาจารย์สาร บอกว่า เขาซื้อหวยทุกอย่าง เช่น หวยรัฐบาล หวยเถื่อน หวยออมสิน ฯลฯ มันเป็นความหวังอย่างหนึ่ง ถ้าเกิดถูกละรางวัลใหญ่ ๆ ก็สามารถปลดหนี้สินได้ หรือ อาจารย์วีระ บอกว่า มันเป็นความชอบและเป็นการลงทุนอีกแบบหนึ่ง และเขาก็เคยถูกรางวัลใหญ่มาแล้วครั้งหนึ่ง ได้เงินถึง 160,000 บาท จากค่านิยมดังกล่าว มีข้าราชการครูหลายรายต้องขายทรัพย์สินภายในบ้าน เช่น รถยนต์ ทองคำ บางรายต้องนำบ้านที่ดิน ไปจำนองกับเจ้ามือหวยเถื่อน ก็มี

3) ค่านิยมการเล่นไพ่ ไฮโล การเล่นไพ่จะนิยมเล่นทั้งกลุ่มข้าราชการครูชายและหญิง ในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน แต่ไฮโล จะนิยมเล่นในหมู่ข้าราชการครูชายมากกว่า จากการสืบค้นจึงพบว่าที่ข้าราชการครูที่เป็นหนี้ นิยมเล่นการพนัน 2 ประเภทนี้มีหลายสาเหตุ อาทิเช่น เล่นเพราะถือว่าการหารายได้พิเศษ เล่นเพราะรู้สึกสนุก ตื่นเต้น ได้มีโอกาสพบปะเพื่อนฝูง ถือโอกาสสังสรรค์กับกลุ่มเพื่อนไปในตัว เล่นเพราะอยากลอง เมื่อเห็นกลุ่มที่เล่นสนุกสนานก็ต้องการมีส่วนร่วมสนุกสนานด้วย เล่นเพราะต้องการให้คนอื่นยอมรับว่าตนเป็นสมาชิกคนหนึ่งของกลุ่ม เล่นเพราะต้องการได้รับคำยกย่องชมเชยว่าเป็นคนเก่ง ถ้าได้กล้าเสีย กล้าเสี่ยง ใจถึง ใจดี ใจกว้าง

หลายคนเล่นการพนันเพราะถูกกล่อมเกลามาจากพ่อแม่ ครอบครัว กล่าวคือ เคยเห็นพ่อแม่ญาติพี่น้องเล่นการพนัน ตั้งแต่ตนเองยังเด็กเรียนรู้ทุกเมื่อเชื่อวันค่อย ๆ

ซึมซับไปเรื่อย ๆ จนเป็นความเคยชิน เกิดเป็นเรื่องธรรมดา สะสมความชอบมาอย่างต่อเนื่อง เมื่อโตเป็นผู้ใหญ่ก็เล่นการพนันเป็น และเล่นอยู่เนือง ๆ ถึงแม้จะรับรู้ว่าการพนันเสียเงินเสียทองไปมากมาย ภายหลังได้ตั้งใจว่าจะเลิกเล่นโดยเด็ดขาด แต่ถ้าเห็นเมื่อไหร่ก็อดใจไม่ได้ หรือเพื่อนมาชวนเล่นก็ห้ามใจไม่อยู่ต้องไปเล่นทุกครั้งไม่เคยปฏิเสธ หลายครั้งที่ไม่ปฏิเสธ เพราะเกรงใจเพื่อน แต่หลายครั้งที่ยอมไปเล่นตามเพื่อนชวนเพราะมีความชอบเป็นพื้นฐานเดิมอยู่แล้ว

ผลของการเล่นการพนันมีทั้งเล่นได้เงิน และเล่นเสียเงิน แต่ส่วนใหญ่และเป็นส่วนมากจะเล่นเสียมากกว่าเล่นได้ บางรายเล่นการพนันได้ก็ตีใจนำเงินไปกิน ไปเที่ยวเตร่เพื่อฉลองความดีใจ จนเงินหมดทั้งทุนและกำไร บางคนเล่นเสียต้องกู้ยืมเงินคนในวงการพนัน เมื่อเล่นเสียจนหมดก็ต้องคิดค้างไว้ เมื่อถูกเจ้าหนี้ยืมมาทวงเงินบ่อย ๆ ก็ต้องไปกู้ยืมเงินทั้งแหล่งเงินกู้ในระบบและนอกระบบ

สรุปได้ว่า ค่านิยมการเล่นการพนันมีทั้งสาเหตุมาจากความชอบส่วนตัว มาจากการกล่อมเกลาทางสังคม ค่านิยมการเล่นแบบ ตลอดจนต้องการยอมรับเป็นสมาชิกของกลุ่ม เหล่านี้เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ครุมีหนี้สิน

ค่านิยมเฉพาะส่วนบุคคลที่สัมพันธ์เกี่ยวข้องกับสังคม

ค่านิยมที่เกิดขึ้นเฉพาะส่วนบุคคลที่กล่าวมาแล้ว หลายอย่างเกิดจากความชอบ ความพอใจ ความเชื่อส่วนตัว แต่ค่านิยมอีกหลาย ๆ อย่างก็มีความเกี่ยวข้องกับสังคมด้วย เช่น ค่านิยมการกินเพื่อความโก้เก๋ มีหน้ามีตาในสังคม ค่านิยมการแต่งกาย เพื่อให้ผู้อื่นในสังคมยอมรับ ยกย่องชมเชย ค่านิยมการเล่นการพนันเพื่อให้กลุ่มยอมรับตนเป็นสมาชิกของกลุ่ม รวมทั้งค่านิยมการใช้รถยนต์เพื่อให้ผู้อื่นมองว่าตนเองมีฐานะดี มีหน้ามีตาในสายตาของสังคมคนรอบข้าง เป็นต้น

นอกจากนี้ ยังมีค่านิยมเฉพาะบุคคลที่ได้รับอิทธิพลทางสังคมหลายอย่างครอบงำ กดดัน หรือบังคับให้ต้องกระทำ ประเพณี ปฏิบัติตามที่สังคมต้องการอีกด้วย ดังค่านิยมในเรื่องต่าง ๆ ต่อไปนี้

1. ค่านิยมการกินเลี้ยง เลี้ยงต้อนรับ เลี้ยงส่ง และการพบปะสังสรรค์

การกินเลี้ยงเพื่อเลี้ยงต้อนรับเพื่อนร่วมงาน ผู้บังคับบัญชา ที่ย้ายมาใหม่ ได้กลายเป็นประเพณีของข้าราชการครูในจังหวัดลำพูน ครั้งใดที่เพื่อนร่วมงานขอย้ายตัวเอง หรือได้รับคำสั่งย้ายไปรับราชการในต่างโรงเรียน ต่างกลุ่มโรงเรียน ต่างอำเภอ ในจังหวัดเดียวกัน หรือย้ายข้ามจังหวัด ข้าราชการครูที่ยังอยู่ที่เดิมจะจัดงานเลี้ยงส่ง ด้วยการเก็บเงินรายหัวทุก

คนที่อยู่ในหน่วยงานหรือสังกัดเดียวกัน ถ้าเป็นข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ผู้บังคับบัญชาในระดับผู้บริหารจะถูกเรียกเก็บกำหนดราคาสูงครั้งละ 300-500 บาท ถ้าเป็นข้าราชการชั้นผู้น้อยจะเรียกเก็บเงินน้อยกว่าคือครั้งละ 100-300 บาท การเรียกเก็บเงินแต่ละครั้งขึ้นอยู่กับว่าข้าราชการที่ย้ายมาอยู่ในตำแหน่งใดระดับใด ถ้าตำแหน่งสูงระดับสูงการจัดงานเลี้ยงต้อนรับค่อนข้างใหญ่โตหรูหราค่าใช้จ่ายก็จะสูงขึ้น ถ้าระดับชั้นผู้น้อยการจัดงานไม่ใหญ่โตหรูหรา นักก็เก็บเงินรายหัวต่ำลง ตามข้อตกลงของคณะจัดงาน

การจัดงานเลี้ยงส่งก็มีรูปแบบเดียวกันกับการเลี้ยงต้อนรับ แต่จะมีค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นคือการเดินทางไปส่งถึงที่ทำงานแห่งใหม่ ถ้ายังไปไกลก็ถูกเรียกเก็บค่าเดินทาง ค่ารถ ค่ากิน ค่าที่พักเพิ่มขึ้นไปอีก โดยเฉพาะกลุ่มผู้บริหารจะถูกบังคับ ถูกเกณฑ์ไปส่ง ถ้าใครคิดจะระไปไม่ได้ก็ไม่ต้องไป แต่ต้องจ่ายเงินตามจำนวนที่ตกลงกันไว้ พุง่าย ๆ ก็คือไปหรือไม่ไปก็ต้องจ่าย เช่นเดียวกับงานกินเลี้ยงที่กำหนดคราการยหัวไว้ล่วงหน้า ไปหรือไม่ไปร่วมงานกินเลี้ยงรับเลี้ยงส่งก็ต้องจ่าย ถ้าไม่มีเงินจ่ายก็จะถูกหักเงินเดือน ณ ที่จ่ายไว้เลย งานกินเลี้ยงรับเลี้ยงส่งนี้มีอยู่ตลอดไป ข้าราชการครูทุกระดับทั้งผู้บริหาร และผู้ปฏิบัติจะถูกเกณฑ์ให้มาร่วม ประเพณีนี้ทุกคน และทุกครั้งของแต่ละหน่วยงานแต่ละสังกัด ข้าราชการครูหลายคนเกิดความอึดอัด กับข้อใจ เพราะเงินเดือนถูกหักกับการนี้บ่อยครั้งจนบางเดือน เงินเดือนแทบไม่เหลือ หรือเหลือน้อยจนไม่พอใช้ตลอดเดือน ครั้นเมื่อได้แย้งไม่เห็นด้วยหรือปฏิเสธที่จะไม่ร่วมงานก็ถูกกล่าวหาต่อว่าต่อต้าน ทั้งต่อหน้าและลับหลังว่าไม่ให้ความร่วมมือ ใจแคบ ไม่มีน้ำใจ ไม่ยอมเข้ามามีส่วนร่วม ไม่มีมนุษยสัมพันธ์ ถูกเพ่งเล็งอีกทั้งเกรงว่าจะไม่ได้รับการยอมรับ ไม่ได้รับการพิจารณาความดีความชอบ แล้วไม่ก้าวหน้าในหน้าที่การงาน จึงตกอยู่ในสภาวะจำยอมทำตามคนส่วนใหญ่แม้ว่าจะชอบหรือไม่ชอบ พอใจหรือไม่พอใจก็ตาม อาจารย์ยังเคยเล่าว่าปีที่ผ่านมา (พ.ศ.2543) มีการเลี้ยงรับหัวหัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอ และเลี้ยงส่งข้าราชการครูสายบริหารที่เกษียณอายุก่อนกำหนด โดยไปทำการจัดงานในต่างจังหวัด มีการเก็บค่ารถคนละ 500 บาท(มีเงินทุนกองกลางอยู่จำนวนหนึ่งแล้ว) ปรากฏว่าเพื่อนของเขาที่เป็นผู้บริหารคิดจะไม่สามารถเดินทางร่วมไปได้ ก็ต้องจ่ายเพราะปฏิเสธไม่ได้

ค่านิยมในเรื่องนี้จึงเป็นการกระทำที่อยู่ภายใต้กฎเกณฑ์ของสังคมหนึ่ง ๆ มีทั้งกลุ่มที่ทำเพราะความชอบความพอใจ และกลุ่ม ที่จำใจทำเพราะกลัวไม่ได้การยอมรับเป็นสมาชิกของกลุ่มหรือของสังคม ซึ่งทั้งสองกลุ่มต่างมีผลประโยชน์แอบแฝงอยู่ในตนเองที่แตกต่างกัน ในการยอมรับค่านิยมข้อนี้

ค่านิยมอีกประการหนึ่ง คือ การพบปะสังสรรค์ในกลุ่มเพื่อนที่มีความรัก ความชอบ ความคุ้นเคยสนิทสนมส่วนตัว จะนัดพบเพื่อพบปะสังสรรค์ตามร้านอาหาร ห้องอาหาร สวน

อาหาร หรือสถานที่อื่น ๆ ที่เลือกด้วยความพอใจของกลุ่ม มีการดื่มสุรา เบียร์ และสิ่งอาหารราคาแพง ครั้งละมาก ๆ หลาย ๆ อย่าง กินบ้าง ไม่กินบ้าง กินหมด ไม่หมดบ้าง หรือบางครั้งสั่งอาหารมาเพราะเกรงใจเจ้าของร้าน เนื่องจากต้องการนั่งพูดคุยสนทนาโดยใช้เวลานาน และเนื่องจากการพบปะสังสรรค์ประเภทนี้เป็นการพบปะส่วนตัว เฉพาะกลุ่มและไม่เป็นพิธีการ ข้าราชการครูกลุ่มนี้จึงกระทำบ่อยครั้งและมีความถี่สูงกว่าการเลี้ยงต้อนรับเลี้ยงส่งที่ค่อนข้างเป็นพิธีการ เฉลี่ยสัปดาห์ละ 3-5 ครั้ง ค่าใช้จ่ายครั้งละไม่ต่ำกว่า 500-1,000 บาท สาเหตุอีกประการหนึ่งที่ทำให้ข้าราชการครูมีค่านิยมการพบปะสังสรรค์บ่อยครั้ง เพราะข้าราชการครูมีจำนวนมากกว่าข้าราชการประเภทอื่นหรือสังกัดอื่นๆ อีกทั้งข้าราชการครูส่วนใหญ่รู้จักกันเป็นอย่างดีเกือบทั้งจังหวัด เพราะมีกิจกรรมร่วมกันอยู่เนื่อง ๆ เมื่อพบกันและไม่ซ้ำกันในแต่ละครั้งจึงต้องมีการพบปะสังสรรค์ ดื่มเหล้า ดื่มเบียร์ กินอาหาร จะด้วยความสนิทสนม คู่เนยหรือโดยมารยาทก็ตาม

ค่านิยมในเรื่องนี้จึงทำให้ข้าราชการครูมีค่าใช้จ่ายเพื่อสังคมเพิ่มขึ้นจากค่าใช้จ่ายประจำวัน และเป็นสาเหตุหนึ่งแห่งการก่อหนี้ก่อสิน

2. ค่านิยมบุคคลที่มีตำแหน่งสูง ผู้บริหารและค่านิยมคนมีฐานะร่ำรวย

ข้าราชการครูตำแหน่งผู้บริหารในและนอกสถานศึกษา ของสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดลำพูน เกือบทุกคน เป็นหนี้สหกรณ์ออมทรัพย์ครูลำพูน บางคนเป็นหนี้สถาบันการเงินอื่น ๆ พร้อมกัน 2-3 แห่ง และสาเหตุของการเป็นหนี้ประการหนึ่งคือ การอยู่ในตำแหน่งผู้บริหาร อยู่ในฐานะผู้บังคับบัญชา

ผู้บริหารในและนอกสถานศึกษาเกือบทุกคน มาจากครูสายปฏิบัติการสอนมาก่อน ภายหลังสอบคัดเลือกหรือบางคนได้รับคัดเลือกเป็นผู้บริหาร สถานภาพจึงเปลี่ยนจากผู้ได้บังคับบัญชามาเป็นผู้บังคับบัญชา มีอำนาจในการตัดสินใจ สั่งการจากที่เคยถูกควบคุม กำกับดูแลและตรวจสอบผู้บังคับบัญชา เปลี่ยนมาทำหน้าที่ดังกล่าวแทน ส่วนใหญ่รู้สึกตนเองมีอำนาจ สั่งการลูกน้องให้ทำงานต่าง ๆ ในหน่วยงานได้

มีผู้บริหารจำนวนไม่น้อยที่ก่อนขึ้นมาเป็นผู้บริหาร มีทั้งผู้มีหนี้สินอยู่เดิม และไม่มีหนี้สิน แต่ภายหลังขึ้นเป็นผู้บริหารกลับมีหนี้สินเกือบทุกคน มีมากน้อยต่าง ๆ กัน ตามเหตุผลที่แตกต่างกัน ดังนี้

2.1 มีความเชื่อว่าผู้บริหาร อยู่ในฐานะผู้บังคับบัญชามีอำนาจในการสั่งการ มีอำนาจในการตัดสินใจ อยู่ในฐานะที่เหนือกว่าผู้ใต้บังคับบัญชาที่อยู่ในหน่วยงานเดียวกัน สามารถควบคุมดูแล กำกับ ดูแล ตรวจสอบ และมีอำนาจลงโทษผู้ใต้บังคับบัญชา

ตามที่กฎหมายกำหนด เกิดความรู้สึกตนเองยิ่งใหญ่ขึ้น แต่ผลพวงของการเป็นผู้บังคับบัญชา คือ การถูกเรียกเก็บเงินเป็นค่าใช้จ่ายทั้งในหน่วยงานและงานสังคมสูงกว่าคนอื่น ๆ ทุกครั้ง โดยที่ไม่กล้าโต้แย้งหรือปฏิเสธเพราะกลัวจะเสียหน้า เกรงว่าผู้บังคับบัญชาหรือคนในสังคมรอบข้างจะไม่นับถือ ไม่เชื่อถือศรัทธา แม้ว่าจะรู้สึกไม่พอใจ ไม่เต็มใจ หรือตนเองอยู่ในสถานะขาดเงินทองก็ต้องเสาะแสวงหาเงินมาให้จนได้ เพราะต้องการรักษาภาวะความเป็นผู้นำของตนไว้ อาจารย์สุทธิพรเล่าว่า มีหลายครั้งที่มีการดื่มกิน เขาจะต้องจ่ายเงินเป็นจำนวนมาก และจำเป็นต้องมีการเฉลี่ยเงินกับครูสายการสอน (ครูน้อย) ซึ่งเขาจะต้องออกมากกว่าทุกคน จึงมีคำที่พูดกันในกลุ่มครูว่า “ครูใหญ่ร่อย ครูน้อยชาว” หมายถึงถ้ามีการจ่ายเงินค่าดื่ม กิน ผู้บริหารต้องจ่าย 100 บาท(หนึ่งร้อยบาท) ส่วนครูสายการสอนจ่าย 20 บาท (ยี่สิบบาท) หรืออีกนัยหนึ่งคือผู้บริหารต้องจ่ายมากกว่าผู้บังคับบัญชาเสมอ

2.2 ผู้บริหารกลุ่มที่มีหนี้สินอีกกลุ่มหนึ่งเล่าว่า รู้มาก่อนที่จะเป็นผู้บริหารแล้วว่า ถ้าขึ้นเป็นผู้บริหารที่อยู่ในภาวะผู้นำค่าใช้จ่ายต้องเพิ่มขึ้นในทุก ๆ ด้าน ทั้งในองค์กรของตนเอง ในสังคมครู สังคมในชุมชน ในหมู่บ้าน รวมไปถึงครอบครัวและเครือญาติ ทั้งที่รู้ว่าต้องมีรายจ่ายสูงขึ้นจนอาจเดือดร้อนเป็นหนี้เป็นสิน ก็เต็มใจที่จะรับสภาพความเป็นหนี้สิน เพราะต้องการยกสถานะภาพและความมีหน้าตาของตนเอง ถึงแม้ว่าต้องแลกกับค่าใช้จ่ายที่สูงขึ้นจนกลายเป็นบุคคลมีหนี้สินก็ตาม

2.3 การที่ได้รับการยอมรับได้รับความเคารพนับถือ และการได้รับการยกย่องให้เป็นผู้นำในงานสังคมต่าง ๆ เป็นความพึงพอใจของข้าราชการครูที่เป็นผู้บริหารแต่จากการที่ถูกกำหนดให้เป็นผู้นำในงานทั้งด้านสังคม และศาสนา เช่นเป็นประธานทอดผ้าป่าทอดกฐิน งานศพ งานแต่งงาน หรืองานขึ้นบ้านใหม่เจ้าภาพหรือเจ้าของงานจะห้อมล้อมเอาอกเอาใจ แม้แต่ชุดรับแขกก็ต้องจัดพิเศษ หูหว่ากว่าคนทั่วไป การจ่ายเงินช่วยเหลืออุปถัมภ์ในแต่ละงานก็สูงตามฐานะและตำแหน่งไปด้วย อีกทั้งงานต่าง ๆ ที่กล่าวมีเกือบทุกวัน เกือบทุกเดือนไปจนถึงตลอดปี ทำให้รายจ่ายในส่วนนี้มีสูงมากและบางเดือนอาจสูงกว่ารายจ่ายในการดำรงชีวิตประจำวันอีก อาจารย์บังเอิญเล่าว่า เมื่อยังไม่เป็นผู้บริหารเขาใส่ซองเพื่อร่วมทำบุญโดยทั่วไปก็ไม่มาก เหมือนๆ กับเพื่อนครูสายการสอนทั่วไป เช่น งานศพ งานแต่งงานก็ซองละ 100 บาท พอมาเป็นผู้บริหาร ต้องใส่ซองเพิ่มอีกเท่าตัว ทั้งนี้เพราะได้ขึ้นกล่าวอวยพรบนเวที หรือได้วางผ้ามาบังสุกุล ซึ่งเป็นเกียรติ มีหน้ามีตาด้วย

2.4 เมื่ออยู่ในฐานะผู้บริหาร ความรู้สึกที่ต้องการมีหน้ามีตา มีความเทียมหน้าเทียมตาเท่าหรือเหนือกว่าผู้อื่น เกิดขึ้นตามมาอย่างหลีกเลี่ยงได้ยาก เช่น การบ้านอยู่อาศัยที่สวยงามโก้หรู มีรถยนต์ขับยี่ห้อดังราคาแพง การแต่งกายหรูหรา ใส่เครื่องประดับ

เพื่อบ่งบอกถึงฐานะความเป็นอยู่ เมื่อย้อนกลับมาดูรายได้เงินเดือน แต่ละเดือนย่อมไม่พอจะซื้อหามาได้ นอกเสียจากมีฐานะพื้นฐานเดิมดีอยู่แล้ว หรือมีอาชีพเสริมรายได้เสริมอย่างอื่น ส่วนผู้ที่ไม่มีสิ่งเหล่านี้ก็จำเป็นต้องกู้เงินมาปลูกบ้าน กู้เงินซื้อรถ เป็นต้น

สาเหตุอีกประการหนึ่งที่ผู้บริหารหลายคนกู้เงินมาเก็บไว้ ทั้งที่ยังไม่มีความจำเป็นต้องใช้ หรือยังไม่มีแผนการล่วงหน้าว่าจะกู้มาใช้ในการใดแต่ที่กู้มาเก็บสะสมไว้กับตัวก็เพื่อมีเหตุการณ์ฉุกเฉินอะไรเกิดขึ้น จะได้มีเงินสำรองไว้ใช้ ความรู้สึกในขณะที่รู้ตัวว่ากำลังมีเงิน (กู้มา) รู้สึกสบายใจ ไม่เครียด การจับจ่ายใช้เงินคล่องตัว จนดูเหมือนว่าเป็นผู้มีฐานะร่ำรวยในสายตาของคนในสังคมแวดล้อม

3. ค่านิยมผู้มีการศึกษาสูง

สังคมไทยในอดีตยอมรับ ยกย่องคนที่เรียนสูง ๆ ไม่ว่าสังคมเมืองหรือสังคมชนบท มีค่านิยมคนที่มีการศึกษาสูงคล้ายคลึงกัน ดังที่เรารู้จักได้ยืดอกกล่าวของคนที่เป็นพ่อแม่ ปู่ย่าตายายที่กล่าวกับลูกหลานในทำนองเดียวกันว่า “เรียนให้สูง ๆ จะได้ทำงานเป็นเจ้าคนนายคน” ค่านิยมดังกล่าวได้ปลูกฝัง สืบทอด ชีบซับคนรุ่นแล้วรุ่นเล่าจนถึงคนในยุคปัจจุบัน ซึ่งความนิยมยกย่องคนมีการศึกษาสูง ๆ แผ่ขยายไปถึงทุกสังคมในประเทศไทย โดยดูได้จาก จำนวนสถาบันการศึกษาทุกระดับเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จำนวนผู้เรียนมีสูงขึ้นทุกปี ทำให้ผู้จบออกมาจำนวนมากต้องแย่งงานกันทำ โดยเฉพาะงานที่มีหน้ามีตาในสังคม และสังคมยอมรับว่าดี เช่น รับราชการ เป็นต้น

จากการศึกษาพบว่าข้าราชการครูที่เป็นหนี้ สาเหตุประการหนึ่งมาจากค่านิยมของสังคมต่อผู้มีการศึกษาสูง ข้าราชการครูกลุ่มที่กู้เงินไปศึกษาต่อเชื่อว่า ถ้าเรียนในระดับสูง ๆ ปริญญาตรี ปริญญาโท จนถึงปริญญาเอก เมื่อเรียนจบกลับมาสู่สังคมเดิม ทำงานในหน่วยงานเดิม จะได้รับค่าชมเชย ยกย่อง และยอมรับจากเพื่อนร่วมงาน ผู้บังคับบัญชา หรือชาวบ้านในชุมชนหรือแม้แต่การแข่งขัน คัดเลือก เปลี่ยนตำแหน่ง เลื่อนตำแหน่งในระดับที่สูงขึ้นและได้เปรียบกว่าคนที่การศึกษาต่ำกว่า โดยดูได้จากหลักเกณฑ์การประเมินให้คะแนนระดับการศึกษาลดหลั่นตามระดับการศึกษา

สาเหตุอีกประการหนึ่ง ที่ทำให้ครูกู้เงินไปศึกษาต่อ เนื่องจากแนวทางการปฏิรูปการศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการปฏิรูปการศึกษา ที่ระบุว่า ครูทุกคนต้องมีใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ ต้องจบการศึกษาระดับปริญญาตรีเป็นอย่างน้อย ในส่วนของผู้บริหารสถานศึกษาต้องเรียนจบสาขาบริหารการศึกษาโดยตรง จึงจะมีสิทธิเข้าสู่ตำแหน่งผู้บริหารได้ ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ข้าราชการครูฝ่ายปฏิบัติการสอนรวมไปถึงเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานอยู่ในสำนักงาน

ไปศึกษาต่อทั้งระดับปริญญาตรี ปริญญาโทเป็นจำนวนมาก มีทั้งลาศึกษาต่อและเรียนภาคพิเศษ วันเสาร์-อาทิตย์กระจายอยู่ทุกสถาบัน เช่น สถาบันราชภัฏลำปาง-เชียงใหม่ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ มหาวิทยาลัยรามคำแหง มหาวิทยาลัยนเรศวร เป็นต้น

การไปศึกษาแต่ละระดับตามสถาบันดังกล่าว ครูต้องใช้จ่ายในการเรียนแต่ละเดือนแต่ละภาคเรียนสูงมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่เรียนภาคพิเศษค่าเล่าเรียนจะสูงกว่าภาคปกติ 2-3 เท่าตัว รวมไปถึงค่าเดินทาง ค่าแต่งตัว ค่าทำรายงานแต่ละครั้ง แต่ละวิชา ค่ากิน บางครั้งมีการนัดพบปะสังสรรค์กันอยู่บ่อย ๆ อาจารย์สุทธิพร(กำลังศึกษาปริญญาโทสายบริหาร การศึกษามหาวิทยาลัยเปิดที่จังหวัดเชียงใหม่) บอกว่า หลังจากเลิกเรียนทุกสัปดาห์ก็จะมีการดื่มกินทุกครั้ง เพื่อพูดคุยถึงวิชาต่างๆ ที่เรียน และทุกสัปดาห์มีการกินเลี้ยงเสมอ มื้อหนึ่งๆ ประมาณ 1,000-2000 บาท ถ้าบางมื้อที่พิเศษก็ 5,000-6,000 บาท

นอกจากแรงจูงใจจากกฎเกณฑ์ของ สปช. แล้ว สถาบันการเงินของครูคือ สหกรณ์ออมทรัพย์ครูลำพูนยังให้สิทธิพิเศษสำหรับกู้เงินเพื่อเรียนต่อ กล่าวคือ ถ้ากู้ไปเรียนคิดดอกเบี้ยต่ำกว่ากู้เงินเงื่อนไขอย่างอื่น ระหว่างเรียนไม่ต้องผ่อนชำระเงินต้น ส่งแต่เงินดอกเบี้ยเท่านั้น จนกว่าจะศึกษาจบจึงจะเริ่มผ่อนชำระทั้งเงินต้น และดอกเบี้ย แรงจูงใจเรื่องกู้เงินเรียนทำให้ครูฝ่ายปฏิบัติการสอนและผู้บริหารโรงเรียนชักชวนกันไปเรียนต่อเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่มหาวิทยาลัยรามคำแหง ที่เข้าเรียนโดยไม่ต้องสอบคัดเลือก แต่ใช้วิธีคัดเลือกซึ่งผู้บริหารเข้าเรียนจะได้รับการคัดเลือกทั้งหมด ข้าราชการครูที่ไปเรียนที่มหาวิทยาลัยรามคำแหงในวันเสาร์-อาทิตย์ กล่าวว่า ผู้เรียนระดับปริญญาโท แต่ละชั้นปีที่เรียนมีไม่น้อยกว่า 120 คน บางสัปดาห์ก็เชิญอาจารย์ไปเลี้ยงพบปะสังสรรค์ โดยผู้เรียนเหลี่ยกันออกค่าใช้จ่าย บางครั้งก็ซื้อของฝากให้อาจารย์ก่อนบินกลับ กรุงเทพฯ

เมื่อศึกษาจบแล้ว ยังต้องมีค่าใช้จ่ายเพื่อเตรียมรับพระราชทานปริญญาบัตร มีการเลี้ยงฉลองปริญญาบัตรกันหลายครั้งหลายหน เงินที่นำมาใช้ในกิจกรรมต่าง ๆ ดังกล่าวนอกจากกู้สหกรณ์ออมทรัพย์ครูแล้ว ยังได้กู้ยืมทุนนอกระบบ กู้เครดิต เพื่อนฝูง รวมไปถึงนำของมีค่าไปขาย ไปจำนำก็มีจำนวนมาก

มีข้าราชการครูจำนวนมากที่ศึกษาจบมาแล้ว ตั้งใจจะเปลี่ยนสายงาน เปลี่ยนสังกัดก็ทำไม่ได้เพราะยังมีหนี้สินเป็นภาระผูกพันอยู่ ต้องทำงานที่เดิมหรือสังกัดเดิมจนกว่าจะผ่อนชำระหนี้หมด จึงสามารถเปลี่ยนสังกัดได้

เมื่อสำรวจในขณะนี้พบว่า ข้าราชการครูที่ไปเรียนต่อในระดับต่าง ๆ ทุกคนกู้เงินไปเรียนเหมือนกันหมด เพราะเงินเดือนมีน้อย ค่าลงทะเบียนภาคเรียนละไม่ต่ำกว่า 10,000-20,000 บาท ซึ่งเป็นค่าใช้จ่ายที่ถูกบังคับจ่ายอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

4. คำนิยมการจัดงานศพ งานขึ้นบ้านใหม่

จากการศึกษาพบว่า การจัดงานศพของคนในจังหวัดลำพูน องค์ประกอบในภาพรวมจะมีรูปแบบเหมือนกันหมด ซึ่งประกอบด้วยการทำพิธีทางศาสนาและพิธีทางสังคม

การประกอบพิธีทางศาสนาในงานศพ มีค่าใช้จ่ายของพระสงฆ์ส่วนหนึ่ง จำนวนค่อนข้างสูง เช่น ถวายอาหารพระ ปัจจัยเงินใส่ซอง ถวายข้าวของเครื่องใช้ ที่เรียกว่าสังฆทาน ต้องนำรถไปรับ-ส่งพระทุกวัน ต้องใช้จ่ายเช่นนี้ทุกวัน จนกว่างานศพจะเสร็จสิ้น ซึ่งไม่ว่าเจ้าภาพจะมีฐานะแตกต่างกันอย่างไรก็ต้องมีค่าใช้จ่ายส่วนนี้ทุกงานศพ แต่ใช้จ่ายมากบ้างน้อยบ้างขึ้นอยู่กับฐานะของเจ้าภาพ

การประกอบพิธีทางสังคมโดยภาพรวมแล้วจะไม่แตกต่างกัน อาทิเช่น การจัดเตรียมอาหารคาวหวาน สุราเบียร์ บุหรี่ อาหารว่าง ของที่ระลึก ซึ่งต้องทำไว้ต้อนรับแขกทุกวันจนกว่างานจะเสร็จสิ้น ใช้เวลานานมากน้อยก็ขึ้นอยู่กับฐานะของเจ้าภาพหรือเจ้าของงาน ซึ่งค่าใช้จ่ายส่วนนี้จะสูงกว่าค่าใช้จ่ายในพิธีทางศาสนา

นอกจากนี้ ยังมีสิ่งที่ต้องทำตามประเพณีที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน อีกอย่างหนึ่งคือ การใช้ปราสาทตั้งครอบบนโลงศพ ตกแต่งด้วยดอกไม้สดหลายชนิด หลากสีรอบ ๆ ศพและบนฝาโลงศพอย่างสวยงาม จะสวยงามหรูหราขนาดน้อยเพียงใดก็ขึ้นอยู่กับฐานะของเจ้าภาพเช่นเดียวกัน

ข้าราชการครูที่บิดามารดา ลูกหลานหรือเครือญาติได้เสียชีวิตลง แต่ละคนยอมรับว่าในระหว่างจัดงานศพได้กู้ยืมเงินจากที่ต่าง ๆ มาใช้จ่าย ส่วนใหญ่จะกู้จากนายทุนนอกระบบ เพราะสะดวก รวดเร็ว และง่ายกว่าการกู้เงินในระบบ ภายหลังจากงานเสร็จสิ้นแล้วต้องกู้เงินมาใช้จ่ายร้านค้าที่ซื้อเชื้อเพลิงค้ำมาใช้ในการงานก่อน ส่วนใหญ่จะเป็นเครื่องดื่ม เหล้าเบียร์ บุหรี่ มีราคาแพงกว่าอาหารและอื่น ๆ

ค่าใช้จ่ายในการจัดงานศพนี้ ข้าราชการครูจะจัดงานยิ่งใหญ่ หรูหรากว่าชาวบ้านทั่วไป โดยให้เหตุผลว่า ข้าราชการครูมียศมีตำแหน่ง เป็นผู้นำสังคมตามธรรมชาติมีคนนับหน้าถือตามากมาย อีกอย่างบิดามารดาเป็นผู้มีพระคุณ เลี้ยงดูส่งเสียให้เล่าเรียนตั้งแต่เล็กจนโตนานกว่า 20 ปี ฉะนั้นเพื่อเป็นการตอบแทนบุญคุณและแสดงกตัญญูทดแทนให้สังคมรับรู้ยกย่องชมเชย อีกทั้งเพื่อให้สมเกียรติสมฐานะความเป็นอยู่ จึงจำเป็นต้องจัดงานให้พิเศษ

หรรษา และใช้เวลาการจัดงานนานกว่าชาวบ้านทั่วไป คือ 5-7 วัน ยกเว้นชาวบ้านที่มีฐานะ ร่ำรวยมาก ๆ ก็จัดงานศพเหมือนหรือพิเศษกว่างานของข้าราชการครู

สำหรับความพิเศษกว่าต่าง ๆ คือ ความสวยงาม ความสมบูรณ์ ความพร้อมพรั่งทั้ง พิธีทางศาสนา และพิธีทางสังคม ตัวอย่างเช่น ปราสาทจะสวยงามสวยหรรษาราคาก็สูงกว่า แบบธรรมดา การประดับประดาจิตรพิศดารมากกว่า ข้าราชการครูบางคนจะสั่งทำแบบ พิเศษหรือสั่งทำเพิ่มเติมตามที่ตนคิดว่า เมื่อแขกเหรื่อหรือใครมองแล้วต้องชมเชย ต้องมี อาหารอย่างดี เครื่องดื่มมีให้แขกดื่มอย่างไม่ขาดไม่อัน

กรณีตัวอย่าง

พ่อครูสวิง (นามสมมติ) เป็นข้าราชการครูบำนาญ ตำแหน่งครูใหญ่ มีลูกชาย 4 คน เป็นข้าราชการครูและผู้บริหารการศึกษา เมื่อล่วงลับลงเมื่อต้นปี 2540 ลูกทุกคนต่างเป็น ข้าราชการ มีหน้ามีตาในสังคม ชาวบ้านยกย่องนับถือทั้งพ่อครูสวิง และลูก ๆ มีคนรู้จักมากมายกว้างขวาง ลูก ๆ จึงจัดงานศพให้บิดาอย่างสมเกียรติ สมฐานะ สวดศพ 7 วัน แต่每天有แขกมางานศพไม่ต่ำกว่า 200-300 คน เมื่อมีแขกจำนวนมาก จัดงานหลายวัน ของกินของใช้ก็ต้องใช้จ่ายปริมาณเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งสุรา เบียร์ บุหรี่ ที่จัดเตรียมไว้ต้อนรับแขก ต้องใช้จ่ายในหลักแสน ค่าอาหารแต่ละมื้อแต่ละวันไม่ต่ำกว่า 10,000-20,000 บาท ค่าใช้จ่าย สำหรับพิธีสงฆ์ทั้งวันสวดศพ และวันฌาปนกิจศพ หลังจากเสร็จยอดค่าใช้จ่ายประมาณเกือบ สามแสนบาท และดังที่กล่าวแล้ว คือระหว่างจัดงานได้กู้เงินนอกระบบและบางส่วนซื้อเชื่อ ของมาก่อนทั้งสิ้น

ตอนที่ 3 ระบบคุณค่าในการดำรงชีวิตของข้าราชการครูที่มีหนี้สิน

ระบบคุณค่าในการดำรงชีวิตของข้าราชการครูที่มีหนี้สิน จากการศึกษาพบว่า ถ้า มองแบบแยกส่วนจะเห็นว่า ข้าราชการครูเป็นหนี้มีสาเหตุส่วนหนึ่งมาจากค่านิยมในเรื่อง ต่าง ๆ ดังกล่าวแล้ว แต่ถ้าวิเคราะห์ในอีกมิติหนึ่งอีกแง่มุมหนึ่งจึงได้พบว่า ภายใต้ค่านิยมบาง อย่างมีระบบคุณค่าแฝงรวมอยู่ด้วย ซึ่งเป็นคุณค่าที่เกิดจากการกู้ยืมเงิน มีทั้งคุณค่าแฝงรวม และคุณค่าที่เกิดต่อสังคมส่วนรวม ซึ่งมีดังนี้

1. ระบบคุณค่าที่เกิดจากการกู้ยืมเงินของข้าราชการครูที่มีหนี้
2. ระบบคุณค่าที่เกิดกับสังคมของข้าราชการครูที่มีหนี้สิน

1. ระบบคุณค่าที่เกิดจากการกู้ยืมเงินของข้าราชการครูที่มีหนี้

ในระบบค่านิยมในด้านต่างๆ ของข้าราชการครูที่ได้กล่าวถึงมาในขั้นต้นนั้น ระบบค่านิยมต่าง ๆ อย่างจะมีระบบคุณค่าแฝงอยู่เสมอ เช่น

1.1 การกู้ยืมเพื่อสร้างบ้าน ซ่อมแซมบ้าน

ส่วนหนึ่งครูที่กู้ยืมเงินมาเพื่อสร้างบ้าน ซ่อมแซมบ้านนั้น เนื่องจากว่าต้องการความมีหน้ามีตา ต้องการให้คนเคารพนับถือ อีกประการหนึ่งการมีบ้านอยู่ของคนทั่ว ๆ หรือโดยเฉพาะครูแล้ว ทุกคนก็รู้สึกภาคภูมิใจหรือภูมิใจแล้วว่าตนเองมีที่ซุกหัวนอนแล้ว ถึงจะไปที่ไหนก็ไม่ได้อายคนอื่นเขา ถึงจะไปไหนก็ต้องกลับมาตายรังเดิม ตามภาษาที่คนทั่ว ๆ ไปในสังคมชอบพูดกัน และการมีบ้านที่ใหญ่โต ตามที่ข้าราชการครูทั้งหลายชอบกู้หนี้ยืมสินมานั้น คนทั่วไปซึ่งไม่เคยรู้จักกันเลยก็อาจจะยกย่อง สรรเสริญว่ามีความสามารถ การมีบ้านหลังใหญ่โตนั้น หลาย ๆ คนจะเกรงขาม บางคนถึงกับพูดว่าไม่กล้าขึ้นบ้านเขา เนื่องจากจากบ้านเขาใหญ่เกินไป แต่ในทางกลับกัน คนที่รู้จักกันดี รู้เบื้องหลังกันก็อาจจะมองในทางกลับกันคืออาจจะคิดว่าไม่มีเงินแล้วก็คิดปลูกบ้านเสียใหญ่โตทำให้ต้องติดหนี้สินเขา ครูที่เป็นหนี้ก็เพราะ "เป็นหนี้บะว่า เอาหน้าไว้ก่อน"

1.2 การกู้ยืมเงินเพื่อซื้อที่ดิน

เช่นเดียวกับการกู้ยืมเพื่อซื้อบ้าน บางคนต้องการให้คนอื่นอวดอ้างว่าเป็นคนรวย เป็นราชาที่ดิน จึงได้กว้านซื้อที่ดิน แต่ไม่ทราบว่าการกว้านซื้อที่ดินนั้นคือการกู้ยืมเงินจากแหล่งเงินกู้ต่าง ๆ ซึ่งต้องเสียดอกเบี้ยให้แก่เจ้าของเงินอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ยิ่งกว่านั้นหากที่ดินดังกล่าวทำการเกษตรไม่ได้ผล การซื้อที่ดินก็ไม่ได้เกิดประโยชน์เลย รอแต่จะขายให้ได้กำไร ยิ่งปัจจุบันนี้ที่ดินส่วนใหญ่ถึงแม้จะรอไว้ขายเพื่อเก็งกำไรก็ยังขายไม่ออก แต่หากที่ดินอยู่ในการทำเลดี เป็นแหล่งสถานที่ท่องเที่ยวก็อาจขายได้ และมีกำไรตามที่ต้องการก็ได้ จุดมุ่งหมายที่กู้ยืมเงินมาซื้อที่ดินข้าราชการครูมีจุดประสงค์ต่างกัน ดังกรณีของ อาจารย์สุภัฏญานบอกว่า ต้องการสร้างความมั่นคงให้กับตนเองและอนาคตของลูก ๆ ถ้าลูก ๆ เรียนไม่จบในชั้นสูง ๆ หรือเรียนจบชั้นสูง ๆ แต่ไม่มีงานทำก็จะสามารถยึดอาชีพเกษตรกรทำสวนลำไยเลี้ยงตนเองได้ หรือการซื้อที่นาเพื่อมีข้าวกินฟรี และพอกินในแต่ละปีโดยไม่ต้องซื้อข้าวราคาแพงมากิน อย่างน้อยก็มีข้าวกินไม่อดตายแน่นอน ส่วนที่ดินทำสวนลำไยของ อาจารย์สุภัฏญานบอกว่า ได้ตั้งเป้าในอนาคตอันใกล้และไกลว่าถ้าผลผลิตออกดีราคาดี ในระยะเวลา 4-5 ปีที่ขายลำไยได้ก็จะได้เงินเป็นค่าที่ดินที่ซื้อไปคืนมาทั้งหมด เท่ากับได้ที่ดินฟรีอีกเช่นกัน จากนั้นในปีต่อไปขายได้จากผลผลิตก็คือผลกำไรที่ได้ในแต่ละปี ซึ่งเงินรายได้จากส่วนนี้สามารถนำไปใช้จ่าย

ในครอบครัว ส่งลูกเรียนในระดับสูง ๆ ตลอดจนสามารถชำระหนี้สิน และช่วยเหลืองานทาง ด้านสังคมได้

1.3 การกู้ยืมเงินเพื่อการลงทุนทำอาชีพเสริมอื่น ๆ

การทำอาชีพเสริมเป็นการหารายได้เพิ่มจากงานประจำที่ข้าราชการครูส่วน หนึ่งทำค้างที่อาจารย์กมล ตั้งร้านขายอะไหล่รถมอเตอร์ไซด์และน้ำมันเครื่อง โดยเริ่มแรก จากที่ ตั้ง เขาได้ทำการกู้เงินมาลงทุนจำนวนเงินทั้งสิ้น 500,000 บาท และได้จ้างเด็กมาทำการขายให้ เนื่องจากเขามีความเชื่อว่าทำสิ่งที่ทำให้มันยิ่งใหญ่ได้เสียไปเลย และถ้าจะตั้งเป็นร้านเล็ก ๆ ก็ กลัวจะขายเพื่อน จึงได้เปิดร้านเสียใหญ่โตในละแวก อ.เมือง จ.ลำพูน ปรากฏว่า ช่วง 2 เดือน แรกไม่ค่อยมีคนมาเข้าร้านเลย เงินที่อาจารย์ใช้ในการลงทุนนั้นก็ได้ทำการกู้ยืมเขามา ใคร ๆ เมื่อเห็นอาจารย์ก็จะเรียกว่า "เสีย" แต่ไม่รู้ว่า เสียเป็นหนี้เท่าไร หลังจากเปิดร้านช่วงแรกๆ ก็ ขายดี แต่เมื่อเวลาผ่านไปได้ประมาณ 2 ปี การขายสินค้ากลับแย่ลงๆ จนที่สุดอาจารย์กมล ต้อง ปิดร้าน ส่วนอะไหล่ในร้านทั้งหมด บางส่วนได้คืนให้กับร้านที่ไปเชื่ออะไหล่เขามาบางส่วนก็ ขายไปในราคาที่ถูก ๆ

1.4 การกู้ยืมเงินเพื่อการศึกษา

ในสังคมครู ครูเป็นหนี้ส่วนหนึ่งเกิดจากระบบการศึกษา เนื่องจากครูมีค่านิยม ที่จะส่งลูกไปเรียนในสถานศึกษา ดี ๆ มีชื่อเสียง ซึ่งสถานศึกษาดี ๆ มีชื่อเสียงนั้น ส่วนใหญ่ ค่าบำรุงการศึกษาจะแพง ประกอบกับจะมีค่าบำรุงทางด้านอื่นด้วย นอกจากนั้น ในส่วนตัวของ ครูเอง ปัจจุบันก็แข่งขันกันในระบบการศึกษาคือแข่งขันเรียนสูง ๆ เช่นครูปัจจุบันส่วนใหญ่ เรียนจบปริญญาตรีแล้ว และอีกส่วนหนึ่งก็ได้เรียนปริญญาโทต่ออีก ซึ่งการศึกษาต่อทุกระดับ ส่วนใหญ่ผู้เรียนต้องกู้เงินมาเรียนต่อทั้งสิ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งสหกรณ์ออมทรัพย์ครูลำพูน ที่ ปลดปล่อยเงินกู้ดอกเบี้ยราคาถูกให้กับกลุ่มครู (สมาชิกสหกรณ์) ที่ไปศึกษาอีกบัญชีหนึ่งเป็นจำนวน เงินถึง 200,000 บาท(สองแสนบาท) ซึ่งต้องชำระเงินกู้ไปพร้อมกับเงินกู้สามัญที่กู้บัญชี หรือบัญชีเดิมด้วย

ดังกรณีของอาจารย์ สุกัญญา กล่าวว่า การศึกษาเป็นการยกฐานะตัวเอง การ ศึกษาทำให้คนมีหน้ามีตา โดยเฉพาะคนที่จบการศึกษาสูง ๆ คนจะยกย่อง นับถือ ถึงแม้ว่าการ ศึกษา จะไปศึกษาต่อภายใต้เงื่อนไขใด ๆ ก็ตาม ส่วนอาจารย์สุกัญญา บอกว่า การศึกษาต่อของ ตนเองถือว่าเป็นการเพิ่มศักดิ์หรืออภิศักดิ์ให้กับตนให้สูงขึ้น

1.5 การกู้ยืมเงินเพื่อซื้อสินค้าอำนวยความสะดวก

ในสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ นั้น บางอย่าง เพื่อความสะดวกสบาย บาง อย่างเพื่อความมีหน้ามีตา เช่น ครูซื้อรถยนต์เพื่อขับไปทำงาน ทั้ง ๆ ที่บ้านอยู่ใกล้โรงเรียนแค่

ไม่ถึงกิโลเมตร แต่ไม่ยอมขับมอเตอร์ไซด์ไปทำงาน กลัวจะเสียบุคลิกภาพ อีกส่วนหนึ่งก็อายคนอื่นและกลัวชาวบ้านจะนิทาว่าเป็นคนขี้เหนียวที่ต้องขับมอเตอร์ไซด์ไปทำงาน ถึงกับต้องไปกู้หนี้ยืมสินมาซื้อ หรือไปซื้อในระบบซื้อเชื่อทำให้เกิดการเป็นหนี้ นอกจากในเรื่องรถราแล้ว ยิ่งกว่านั้นที่บ้านยังมีเครื่องอำนวยความสะดวก มีแอร์ที่ใช้ในบ้าน บางบ้านคิดแอร์และเปิดใช้ประโยชน์อยู่เป็นประจำ อีกบางบ้านเห็นเขาติดก็ติดก็ติดแต่ไม่เคยเปิดเลย หรือเปิดบ้างไม่เปิดบ้าง เพียงแต่ติดให้เป็นความหรูหราของบ้านให้ดูดี การซื้อสินค้าต่าง ๆ ของข้าราชการครูไม่ว่าจะกู้โดยวิธีใดก็ตาม เครื่องอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เช่น รถยนต์ โทรศัพท์ คอมพิวเตอร์ เครื่องทำน้ำอุ่น หรือเครื่องปรับอากาศ ความต้องการดังกล่าวมีสาเหตุมาจากการให้ความสำคัญจากสิ่งของเครื่องใช้ คำนิยมส่วนตัว การเลียนแบบ และอิทธิพลของการโฆษณา หรือความต้องการให้เป็นที่ยอมรับของสังคม ว่าตนเองมีเครื่องอำนวยความสะดวกที่พร้อม นี่เป็นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้ข้าราชการครูเป็นหนี้ ถึงแม้ว่าการได้มาของสินค้าเครื่องใช้ต่าง ๆ นั้นจะได้มาโดยการเป็นหนี้ แต่ข้าราชการครูก็ได้รับประโยชน์และคุณค่าจากข้าวของเครื่องใช้นี้ทั้งทางตรงและทางอ้อม อาทิเช่น โทรศัพท์ เป็นเครื่องใช้ไฟฟ้าประเภทสื่อที่เข้าถึงประชาชนได้ใกล้ชิดสะดวก และรวดเร็ว สามารถนำเสนอข้อมูลต่าง ๆ ผ่านสื่อทางโทรศัพท์ให้มีให้เลือกดูชมอย่างหลากหลาย ตั้งแต่ข่าวการเมือง ข่าวทางสังคม ศิลปวัฒนธรรมต่าง ๆ ข่าวความเคลื่อนไหวทางการศึกษา ความรู้ต่าง ๆ ตลอดจนรายการสาระบันเทิงมากมาย ข้าราชการครูสามารถรับรู้ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นทั้งภายในประเทศและต่างประเทศอย่างเท่าทันต่อเหตุการณ์

1.6 ระบบคุณค่าที่ได้รับจากการแต่งกาย

จะเห็นว่าในเรื่องของการแต่งกายของครูนั้นจะสำคัญมาก บางคนบอกว่าครูเดินมาจะรู้ได้ทันทีว่าเป็นครู เพราะสังเกตจากลักษณะการแต่งตัว ครูจะเป็นคนที่แต่งตัวสุภาพเรียบร้อย แม้กระทั่งกริยาท่าทางก็เรียบร้อย แต่ในทางกลับกัน ครูปัจจุบันใฝ่เสาะตามแฟชั่นที่มีราคาแพง(นอกเวลาเรียน) ซึ่งในปัจจุบันจะยึดติดกับเรื่องแต่งตัวของครูตามรูปแบบเดิมนั้นไม่ได้ แต่ทุกอย่างจะเป็นไปตามสมัยนิยม นอกจากนั้น การแต่งกายของข้าราชการครูที่กำหนดให้วันจันทร์แต่งเครื่องแบบข้าราชการ และวันศุกร์แต่งกายผ้าเมืองที่เป็นสัญลักษณ์ประจำถิ่นของภาคเหนือที่เราเห็นกันอยู่ประจำ ส่วนวันอื่น ๆ นั้นการแต่งกายของครูต้องแต่งกายสุภาพ การกำหนดเช่นนั้นเป็นกรอบที่ถูกกำหนดขึ้นในสังคมของครู นโยบายขององค์กรต้นสังกัดของครูดังกล่าว ส่วนหนึ่งส่งเสริมในด้านการประหยัด แต่อีกส่วนหนึ่งก็ยังแต่งกายด้วยเสื้อผ้าราคาแพงอยู่เพราะถือว่าเป็นการเพิ่มบุคลิกภาพ และความนิยมของตนเอง

ตอนที่ 4 พฤติกรรมการดำรงชีวิตของข้าราชการครูที่มีหนี้สิน

จากการศึกษาเรื่องพฤติกรรมเป็นหนี้ของครูพบว่าพฤติกรรมของครูที่มีหนี้สินนั้นมีพฤติกรรมที่แตกต่างกันไปหลายลักษณะ ซึ่งพอสรุปได้เป็นหัวข้อใหญ่ ๆ ได้ดังนี้

1. พฤติกรรมที่ดำรงตนอยู่ในภาวะที่เป็นหนี้

การดำรงตนเองของครูที่เป็นหนี้สิน ในระหว่างมีหนี้สินนั้นให้ดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างไรจึงไม่เดือดร้อนไม่ลำบากหรือทุกข์น้อยที่สุด กลุ่มนี้มีความพยายามหรือแสวงหากิจกรรมในลักษณะที่พึงประสงค์ เป็นกิจกรรมที่สามารถหารายได้มาจุนเจือตนเองและครอบครัว ในระหว่างที่ผ่อนชำระหนี้สิน หรือถ้าไม่มีรายได้เสริมก็พยายามครองตนให้อยู่ได้ในระหว่างผ่อนชำระหนี้ได้อย่างไม่เดือดร้อน ดังเช่น กรณีของ อาจารย์ตุลย์ ซึ่งมีอาชีพเสริมคือรับจ้างเล่นดนตรี โดยจะไปรับจ้างเล่นในงานต่าง ๆ เช่น งานขึ้นใหม่ งานแต่งงาน งานบวช งานวันเกิด ฯลฯ งานอะไรก็ได้ที่มีคนมาหาไปให้เล่น การไปแสดงดนตรีแต่ละครั้งได้รับค่าจ้างต่อคืน 4,000-5,000 บาท แล้วแต่ราคาตกลงกับเจ้าของงาน สำหรับเงินที่ได้มานั้นอาจารย์ตุลย์ได้นำมาใช้จ่ายในการจุนเจือครอบครัวของตนเอง ถึงแม้จะต้องอดหลับอดนอน บางคืนถ้าไม่ใช้ช่วงปิดเทอม กลางคืนต้องไปเล่นดนตรีกว่าจะกลับก็ประมาณ ตี 2 หรือตี 3 ตอนเช้าต้องตื่นขึ้นมาสอนหนังสือต่ออีก ในเวลา 8 โมงเช้า แต่อาจารย์ตุลย์ ต้องต่อสู้เพื่อจะได้มีรายได้พอกับรายจ่ายในครอบครัวหรือเพื่อแก้ปัญหาการเป็นหนี้สินที่มีอยู่ อีกบุคคลหนึ่งคือ อาจารย์สุทธิพร ได้ประกอบอาชีพเสริมคือ การขับรถรับจ้าง ซึ่งได้ใช้เวลาในช่วงเสาร์-อาทิตย์ในการไปทำงานหรือช่วงปิดเทอม ในกรณีงานบางรายได้แรง อาจารย์สุทธิพรได้ใช้เวลาในช่วงเย็นหลังจากเลิกเรียน คือช่วงเวลา 16.30-19.00 น. ซึ่งเป็นช่วงที่เวลาของการพักผ่อนสำหรับครูอีกหลายท่านที่ไม่มีความคิดอย่างเขา แต่เขาทำรายได้ให้พอกับค่าใช้จ่ายในครอบครัวและแก้ไขเรื่องการเป็นหนี้สิน เขาบอกว่าถึงจะเหนื่อยก็ยอม จึงต้องตรากตรำทำงานกระทั่งหามรุ่งหามค่ำ เช่น กัน ตอนเช้าต้องตื่นขึ้นมาสอนหนังสืออีก จะมีก็ตอนช่วงปิดเทอมที่อาจได้ใช้เวลาของการทำอาชีพเสริมอย่างเต็มที่ และก็ไม่เหนื่อยมาก เขาบอกว่า "เวลาเป็นเงินเป็นทอง อยู่เฉยจะมีเงินทองได้อย่างไร"

อีกกลุ่มหนึ่งคือ กลุ่มครูที่ซื้อที่ดินไว้ทำสวนลำไย อย่างกรณีของ อาจารย์วีระ และอาจารย์สุกัญญา เล่าว่าได้ใช้เวลาหลังเลิกงานตอนเย็น วันหยุดเสาร์-อาทิตย์ หรือวันหยุดราชการอื่นไปดูแลรักษาบำรุงสวน เช่น ถางหญ้าได้ต้นลำไย รดน้ำ กำจัดศัตรูลำไย ใส่ปุ๋ย ตัดแต่งกิ่ง ยิ่งถ้าอยู่ในช่วงเวลาที่ลำไยออกดอกออกผลจะไปดูแลถึงขึ้นบ่อยขึ้น ทุกครั้งที่ดูแลสวนจะนำอาหารน้ำดื่มไปด้วย เพื่อไว้กินมือกลางวัน ตอนเย็นประมาณ 4-5 โมงเย็นก็กลับบ้านกินข้าวมื้อเย็นที่บ้าน แต่ถ้าทำงานในสวนเพลินจนมืดค่ำ จะให้คนที่บ้านนำอาหารมาส่งที่

สวน เพราะบางครั้งต้องใช้เวลารดน้ำต้นลำไยนาน 8-10 ชั่วโมง บางครั้งถ้าเริ่มรดน้ำเวลาบ่ายกว่าจะรดน้ำครบทุกต้นอาจเสร็จเวลา 2 ทุ่ม ถึง 3 ทุ่ม

ข้าราชการครูกลุ่มนี้จะไปทำงานตามปกติคือ ไปถึงโรงเรียน 08.00 น. พร้อมกับนำอาหารจากบ้านไปกินมื้อกลางวัน ตอนเย็นโรงเรียนเลิกจะกลับบ้านทันที เพื่อเตรียมตัวไปดูแลสวนลำไย ใช้เวลาช่วงเย็นประมาณ 5 โมงเย็นถึง 1 ทุ่ม ก็จะกลับบ้าน อาบน้ำกินอาหารมื้อเย็น นอนประมาณ 3 ทุ่ม ทำอย่างนี้เป็นประจำ แต่ทั้งนี้ถ้าช่วงเวลาใดที่โรงเรียนมีงานพิเศษต้องทำ กลับบ้านช้ากว่าปกติจะไม่ไปทำงานในสวน หรือถ้าวันใดมีงานทางสังคม เช่น งานแต่งงาน งานขึ้นบ้านใหม่ งานศพจะพาครอบครัวไปร่วมงานทางสังคมด้วย เงินที่ใส่ซองช่วยเหลืองานใส่ตั้งแต่ 100-300 บาท ขึ้นอยู่กับความสนิทสนมหรือความผูกพันดั้งเดิม การดื่มเหล้า เบียร์ จะดื่มเฉพาะเวลาไปร่วมงานทางสังคมต่าง ๆ ที่เจ้าภาพหรือเจ้าของงานจัดเตรียมไว้เลี้ยงแขก โดยที่จะไม่ยอมซื้อมาดื่มเองเพราะเกรงว่าจะต้องใช้จ่ายคืนเปลืองเพิ่มขึ้น กระทบกับจำนวนเงินที่มีน้อยอยู่แล้วจะไม่พอใช้จ่ายประจำวัน

และเมื่อถึงเวลาลำไยออกขาย ตัวเองและคนในครอบครัวจะช่วยกันเก็บและจ้างแรงงานให้น้อยที่สุดเท่าที่จำเป็น เพื่อลดต้นทุน ลดรายจ่าย และนำลำไยไปติดต่อขายเอง เพื่อเลือกขายร้านที่ให้ราคาดี และตนเองมีโอกาสดูราคาให้ได้ราคาสูงที่สุดเท่าที่จะต่อรองได้ อาจารย์ตุลย์เล่าต่ออีกว่า พอถึงฤดูเก็บผลลำไยมีความเครียดมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาเรื่องราคาลำไยถูก ปัญหาขาดแคลนแรงงาน ซึ่งบางครั้งต้องเก็บลำไยเอง ถูกมดกัด ถูกแตนต่อย จีปาละ เก็บผลเสร็จบรรจุใส่ตระกร้าเสร็จ นำไปขายให้กับพ่อค้าที่รับซื้อซึ่งบางครั้งต้องรอคิวเป็นคอนคินจึงได้ขาย และมีบ่อยครั้งไม่พอใจถูกกดราคามากจนเกือบจะมีเรื่องชกต่อยก็มี

รายได้จากการขายลำไย อาจารย์ตุลย์กล่าว บอกว่าเมื่อหักต้นทุนออกแล้ว บางปีก็ขาดทุน บางปีก็มีกำไร แต่ถึงแม้จะขาดทุนก็ยังมีเงินก้อนเป็นกอบเป็นกำ สามารถนำไปใช้จ่ายในครอบครัวได้ รายจ่ายที่ค่อนข้างสูง และใช้ครั้งละมาก ๆ คือ ค่าเล่าเรียนของลูก จึงจำเป็นต้องแบ่งเก็บไว้ส่วนหนึ่งเพื่อส่งเสียลูกเล่าเรียน โดยไม่ยอมนำเงินจำนวนนี้ออกมาใช้จ่ายทุกกรณี ถ้ามีความจำเป็นจริง ๆ จะใช้วิธีนำทรัพย์สินออกขายหรือจำนองแทน จนกว่าจะขายลำไยในปีถัดไปจึงจะไปถ่ายถอน ถ้ามีกำไรมากอาจซื้อสิ่งของที่จำเป็นหรืออยากได้

อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าจะมีรายได้จากการขายลำไยในสวน แต่ก็ประสบปัญหากำไรน้อย เก้าทุน หรือขาดทุน จึงทำให้ต้องกู้เงินมาใช้ในการดูแลรักษาต้นลำไยในปีถัด ๆ ไป โดยหวังว่าปีใดขายได้ราคาดี ได้ผลกำไรมาก ก็จะใช้เงินกำไรมาดูแลรักษาสวนโดยไม่ต้องกู้เงินมาดูแลส่วนอีก

ยังมีกลุ่มครูที่เป็นหนี้และไม่มีส่วนกำไร ไม่มีที่นา เช่น อาจารย์ประไพศรี และ อาจารย์สุดา จะใช้วิธีหารายได้เสริมโดยสมัครเป็นพนักงานขายตรงตามบริษัท ห้างร้านต่าง ๆ เช่น ขายตรงประกันชีวิต ขายตรงสินค้าแอมเวย์ นูโลท หรือบางคนค้าขายอิสระคือ ซื้อสินค้ามาขายเอง ตั้งราคาเอง

กลุ่ม ที่เป็นตัวแทนบริษัทขายตรง ไม่ต้องลงทุนซื้อสินค้ามาก ใช้วิธีนำตัวอย่างสินค้ามาเสนอขายตามราคาของบริษัท ห้างร้านกำหนด ถ้าใครต้องการซื้อสินค้า จะใช้วิธีสั่งซื้อตามที่ต้องการ ตัวแทนจะนำรายการสินค้าที่สั่งซื้อไปรับสินค้าที่บริษัท แล้วนำสินค้ามามอบให้กับลูกค้าเอง การชำระค่าสินค้าขึ้นอยู่กับเงื่อนไขกำหนดเวลาที่ตกลงกัน อาจแบ่งจ่าย 2 งวด หรือ 3 งวด สำหรับค่าตอบแทนจากการขายบริษัทจะจ่ายให้ต่อเมื่อชำระเงินค่าสินค้าครบทั้งหมด รายได้ในการขายตรงแบบนี้จึงได้ค่าตอบแทนค่อนข้างช้าอาจเป็น 1 เดือน หรือ 2 เดือน หรือ 3 เดือน ข้าราชการครูบางคนต้องการได้รับค่าตอบแทนเร็วก็ยอมนำเงินส่วนตัวจ่ายค่าสินค้าทั้งหมดแทนลูกค้า แต่จ่ายไม่เต็มราคาที่ขาย จะหักค่าตอบแทน ณ ที่จ่าย การขายรูปแบบนี้ สามารถขายได้ทุกวันทั้งในวันทำการและวันหยุดราชการ ถ้าเป็นวันทำการจะขายให้กับเพื่อนครูโรงเรียนเดียวกันในเวลาก่อนโรงเรียนเข้า พักเที่ยง และหลังเลิกเรียน บางครั้งถ้าสอนเสร็จมีเวลาว่างเพียงเล็กน้อย ก็สามารถเสนอขายสินค้าได้ ขายในวันประชุมครู ทั้งระดับกลุ่มโรงเรียน และระดับอำเภอ ครูทุกโรงเรียนจะมาร่วมประชุมจำนวนมาก ส่วนวันหยุดเสาร์-อาทิตย์ จะไปขายตามบ้านเพื่อนครู ชาวบ้านทั่วไป หรือจะพักอยู่กับบ้านเพื่อทำงานบ้าน หรืออยู่ดูแลลูก และครอบครัว

อาจารย์ประไพศรี เล่าว่า การใช้ชีวิตประจำวันจะเป็นปกติทั่วไป คือ เข้าไปสอนหนังสือนำอาหารจากบ้านไปกินที่โรงเรียนแต่ไม่ทุกวัน วันใดมีอาหารเหลือจึงนำเอาไปวันไหนไม่ได้ทำอาหารเช้าหรืออาหารเช้าไม่เหลือก็ไปซื้อกินที่ทำงาน มีเป็นบางครั้งที่พาครอบครัวไปกินอาหารนอกบ้านเดือนละ 1-2 ครั้ง ตามร้านอาหาร ตามห้างสรรพสินค้า พร้อมกับซื้อหาของกินของใช้ทั้งอาหารแห้ง อาหารสดไปกักตุนให้พอเพียงตลอด 1-2 สัปดาห์ บางอย่างนาน 1-2 เดือนจึงไปซื้อใหม่

กลุ่มครูที่มีรายได้เสริมด้วยการรับสอนพิเศษ ครูกลุ่มนี้มีหนี้สินไม่แตกต่างไปจากครูคนอื่น มีทั้งกู้มาซื้อรถยนต์ให้ตนเองเพื่อขับรถไปทำงาน ซื้อให้ลูกขับรถไปเรียนหนังสือ รวมทั้งใช้จ่ายเป็นค่าเล่าเรียนของลูก ส่วนที่เหลือได้เก็บไว้สำหรับใช้จ่ายประจำวันและยามมีเหตุการณ์ฉุกเฉิน การใช้ชีวิตประจำวันเป็นแบบเดียวกับข้าราชการครูทั่วไป ก็จะใช้เวลาหลังเลิกเรียนหารายได้เสริม โดยเฉพาะการสอนพิเศษ ถ้านักเรียนสมัครเข้ามาเรียนมากจะมีรายได้มาก แต่ถ้าเดือนไหนนักเรียนมาสมัครน้อย หรือถ้านักเรียนลาออกไป รายได้ก็จะลดน้อยลงไป

ด้วย ซึ่งข้าราชการครูกลุ่มนี้เล่าว่า รายได้พิเศษนี้สามารถใช้จ่ายประจำวันได้พอคืออย่างไม่เดือดร้อน แต่ไม่มีเหลือเก็บ เพราะต้องจ่ายให้ลูกไปโรงเรียนทุกวัน ถ้าไม่มีรายได้ส่วนนี้จะเดือดร้อนลำบากมาก อย่างไรก็ตามถึงจะเหน็ดเหนื่อยเพียงใดก็ต้องอดทน และสอนพิเศษต่อไปเรื่อย ๆ จนกว่าจะไม่มีนักเรียนมาสมัครเรียน

สรุปได้ว่าข้าราชการครูดังกล่าว ภายหลังจากมีหนี้สินกับสถาบันการเงิน การกู้ยืมมีเหตุผลแตกต่างกันไปตามความจำเป็น ความต้องการของแต่ละคน เมื่อถูกหักเงินกู้ ณ ที่จ่ายแล้ว เงินเดือนเหลือรับสุทธิไม่มากนัก และไม่พอกับค่าใช้จ่ายประจำวันตลอดทั้งเดือน จึงพยายามแสวงหาอาชีพเสริม หารายได้เสริมให้มีรายได้เพิ่มขึ้น เพียงพอกับการดำรงชีวิต แม้ว่าหลายคนจะรู้สึกเหน็ดเหนื่อยต่อการทำอาชีพเสริม ก็ยังต้องดำเนินต่อไป เพราะนอกจากการใช้จ่ายประจำวันในครอบครัวแล้ว ยังมีค่าใช้จ่ายจำเป็นอีกหลายอย่าง อาทิเช่น ค่าน้ำประปา ค่าไฟฟ้า ค่าโทรศัพท์ ค่าสมาชิกต่าง ๆ คือ สมาชิกชมรมครู ชมรมศิษย์เก่า ของผ้าป่า กฐิน ฯลฯ ที่สำคัญคือ ค่าการศึกษาของลูก ยิ่งถ้าลูกเรียนในระดับสูง ๆ ค่าใช้จ่ายก็สิ้นเปลืองมาก ลูกบางคนใช้เงินเกือบทั้งหมดของรายได้พ่อแม่ในแต่ละเดือน เพื่อการเรียน และการครองชีพระหว่างเรียน บางรายถึงกับต้องยืมกู้เงินซ้ำอีกทั้งที่หนี้สินเดิมยังผ่อนชำระไม่หมด เพื่อนำเงินมาใช้ในการดำรงชีวิต และเพื่อการลงทุนทำอาชีพเสริม

2. พฤติกรรมที่ส่งเสริมให้มีหนี้สินเพิ่มขึ้น

พฤติกรรมของข้าราชการครูกลุ่มนี้ นอกจากจะไม่พยายามแก้ปัญหาหนี้สินที่มีอยู่เดิมแล้ว ยังมีการกระทำ มีแนวทางในการดำเนินชีวิตที่ทำให้สร้างภาระหนี้สินเพิ่มขึ้นอีกด้วย พฤติกรรม การกระทำ หรือแนวทางในการดำเนินชีวิตที่สร้างหนี้สินมีหลายรูปแบบ คือ

2.1 พฤติกรรมของข้าราชการครูที่เป็นหนี้กลุ่มนี้ มีพฤติกรรมที่เหมือนหรือคล้ายคลึงกัน ได้ทราบภายหลังว่า พวกเขาเลียนแบบพฤติกรรมตามกัน เพราะเห็นว่าการทำเช่นนั้นจะเป็นผลดีกับตนเอง และหน้าที่การงาน ดังนี้

อาจารย์สุทิน (นามสมมติ) เป็นข้าราชการครูสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอหนึ่งในจังหวัดลำพูน ได้มาช่วยราชการที่สำนักงานในระดับจังหวัด ในปี พ.ศ. 2541 มีความสามารถพิเศษในเรื่องการออกแบบอาคารบ้านเรือน

ก่อนหน้าที่จะมาช่วยราชการที่สำนักงานฯ นอกจากสอนหนังสือแล้วยังทำธุรกิจขายที่ดินและบ้านจัดสรร ทั้งที่อำเภอรอบนอกและในเขตอำเภอเมือง การมาอยู่ สปจ. จึงทำให้ใกล้ชิดและสะดวกยิ่งขึ้นต่อการติดต่อค้าขาย และเนื่องจากมีความสัมพันธ์กับข้าราชการ

ชั้นผู้ใหญ่ในสำนักงานการประถมศึกษาระดับจังหวัดหลายคน จึงทำให้ขอมาช่วยราชการได้ไม่ยากนัก

ในระหว่างที่ช่วยราชการ ได้พยายามสร้างผลงาน อย่างสม่ำเสมอ เป็นผู้ติดตามเจ้านายตลอดเวลา จึงไม่ค่อยได้ทำงานประจำในหน้าที่ การปฏิบัติงานในหน้าที่ของเขาไม่มีใครวิพากษ์วิจารณ์มากนัก เพราะเขามักจะซื้อขนมของกินของฝากมาแจกจ่ายให้เพื่อนร่วมงานกินใช้เป็นประจำ ทุกคนจึงเกรงอกเกรงใจเพราะรู้ว่าเขาเป็นข้าราชการครูที่ร่าเริงใจดี ใจกว้าง และใจถึง

เขาเคยดาวน์รถเก๋งยี่ห้อดังราคาสูงมาให้เจ้านายใช้ แต่เจ้านายต้องผ่อนชำระค่ารถเดือนเอง ประมาณ 1 เดือน เจ้านายก็นำรถมาคืนเขา โดยให้เหตุผลว่ารถกินน้ำมันเปลืองมาก อีกอย่างค่างวดแต่ละเดือนสูงถึงเดือนละ 20,000 บาท (สองหมื่นบาท) ไม่สามารถผ่อนชำระได้ ด้วยความเสียดายเงินดาวน์จึงรับคืนรถมาใช้เองและผ่อนต่อไป โดยเขาได้ใช้รถคันนี้พาลูกค้าไปดูที่ดินไปชมบ้านตัวอย่างซึ่งมีทั้งจังหวัดลำพูน และจังหวัดเชียงใหม่ (มาทราบภายหลังว่าทั้งที่ดินและบ้านจัดสรรเขาได้กู้เงินจากธนาคารหลายแห่งมากว่านซื้อที่ดินของชาวบ้านและขายที่ดินที่บ้านเดิมมาลงทุนปลูกบ้านจัดสรรขาย) เขาผ่อนส่งค่ารถต่ออีกประมาณ 2-3 เดือน ก็เปลี่ยนเป็นรถปิกอัพ เมื่อถูกถามจากเพื่อนร่วมงานเขาบอกว่า รถกินน้ำมันมาก ยิ่งขับพาลูกค้าไปดูบ้านดูที่ดินวันละหลายครั้ง ก็ยิ่งเปลืองมากจึงขายไปแล้ว และซื้อรถคันใหม่มาใช้แทน

มีอยู่ช่วงเวลาที่เจ้านายหรือผู้บังคับบัญชาลัมปวย และรักษาตัวอยู่ที่โรงพยาบาลในจังหวัดเชียงใหม่ เขาได้แสดงน้ำใจกับเจ้านายด้วยด้วยการไปเยี่ยมเกือบทุกวัน และซื้อของฝากต่างๆ ไปให้ทุกครั้ง เมื่อถึงวันออกจากโรงพยาบาลเขาได้จ่ายเงินค่าโรงพยาบาลที่จ่ายเกินสิทธิของการเบิกค่ารักษาพยาบาลให้เจ้านายอีกจำนวนหนึ่งด้วยด้วย

เมื่อ ปี พ.ศ. 2542 เขาเริ่มประสบปัญหาน้ำท่วมที่ดินจัดสรรของเขาและน้ำขังนานเป็นแรมเดือน มีลูกค้ามาพบและต่อว่าเขาที่สำนักงานเกือบทุกวัน บางคนมาก็พบเขาบ้างไม่พบบ้าง บางวันมีตำรวจมาถามหาที่สำนักงาน มาทราบภายหลังว่าเขาถูกเจ้าของที่ดินเดิมฟ้องร้อง ลูกค้าที่ซื้อที่ดินและบ้านรวมตัวกันฟ้องร้องเขา เพราะบางคนซื้อที่ดินแล้วแต่ไม่ยอมโอนให้ บางคนวางเงินมัดจำบ้านนาน 1-2 ปี บ้านก็ยังไม่ได้ปลูก เขาต้องไปขึ้นศาลบ่อยครั้งเพราะโจทก์ยื่นฟ้องมีจำนวนมาก สุดท้ายเขาแพ้คดีถูกฟ้องเป็นบุคคลล้มละลาย และให้ออกจากราชการทันที

ปัญหาที่ทำให้ธุรกิจของอาจารย์สุทินขาดทุน กลายเป็นบุคคลล้มละลาย ต้องถูกให้ออกจากราชการและรับโทษจำคุกในที่สุดนั้น ได้ถูกเปิดเผยจากหลายฝ่ายทั้งที่ทำงาน

เจ้าของที่ดิน ลูกค้า ธนาคารที่ปล่อยเงินกู้ให้กับเขา เมื่อค้าขายไม่ได้ ในขณะที่ต้องผ่อนส่งค่าที่ดินหลายแปลง หลายแห่งจำนวนเกือบร้อยไร่ ส่งสถาบันการเงินอีกหลายแห่ง รวมทั้งสหกรณ์ออมทรัพย์ครูลำพูน ความล้มเหลวครั้งนี้นอกจากจะทำให้ลูกและภรรยาซึ่งไม่ได้ประกอบอาชีพอะไรต้องอยู่กินตามลำพังด้วยความยากลำบากแล้ว ยังทำให้ข้าราชการครู ที่ค้าประกันเงินกู้ให้เขาหลาย ๆ คนต้องพลอยเดือดร้อนไปด้วย

2.2 พฤติกรรมอีกรูปแบบหนึ่งที่ทำให้ข้าราชการครูต้องกู้แล้วกู้อีก เป็นหนี้กับสถาบันการเงินหลายแห่ง คือ กลุ่มที่ชอบกิน ชอบดื่ม ชอบเที่ยวเตร่ทั้งกลางวันและกลางคืน เป็นกลุ่มที่มีจำนวนมากกว่ากลุ่มรูปแบบอื่น มีทั้งครูหญิงและชาย แต่ครูชายจำนวนมากและส่วนใหญ่เป็นกลุ่มผู้บริหาร ตั้งแต่ระดับผู้บริหารโรงเรียนไปจนถึงหัวหน้างาน หัวหน้าฝ่าย และผู้บริหารระดับสำนักงาน

กลุ่มนี้พอหลังเลิกงานจะนัดกันเป็นกลุ่มตั้งแต่ 3-7 คน ไปนั่งกินตามร้านอาหารที่กระจายอยู่ทั่วจังหวัดลำพูน และในเขตจังหวัดเชียงใหม่ พฤติกรรมการดื่มกิน คือสั่งเหล้า เบียร์ ตามแต่ความชอบของแต่ละคนในกลุ่มโดยในปัจจุบันนี้ ความนิยมของการดื่มเหล้าเปลี่ยนไปมาก คือจะดื่มเหล้านอกเสียเป็นส่วนใหญ่ ทั้งนี้เพราะราคาเหล้านอกที่ขายอยู่ในปัจจุบันบางอย่างแพงกว่าเหล้าแม่โขงของไทยไม่กี่สิบบาทก็ร้อยบาท เช่น ยี่ห้อมาสเตอร์เบรน ราคาไม่ถึง 200 บาท ซีเกรม 100 ก็ไม่ถึง 300 บาท ส่วนที่แพงอย่างชีวาส หรือเรดเลเบอร์ ซึ่งมีราคาแพงก็จะดื่มกันเป็นครั้งคราว แต่รสชาและการบรรจุกล่องต่างกันมาก บางครั้งซื้อจากข้างนอกร้านไปกินในร้านก็ไม่อาย กลับดูเท่ด้วยซ้ำ ส่วนกับแกล้มหรืออาหารก็จะสั่งครั้งละหลาย ๆ อย่าง กินบ้างไม่กินบ้าง พออาหารเย็นซัดไม่อร่อยก็สั่งมาใหม่ นั่นกินอยู่ร้านแรก ตั้งแต่เวลาประมาณ 6 โมงเย็นถึง 3 ทุ่ม เริ่มรู้สึกเบื่อก่อนที่เดิม ต้องการเปลี่ยนบรรยากาศ ก็ย้ายไปนั่งดื่มกินตามร้านอาหารที่มีดนตรีหรือร้องเพลงคาราโอเกะ ซึ่งร้านประเภทนี้ราคาจะแพงกว่าร้านแรก เพราะต้องจ่ายค่าดนตรีค่าร้องเพลงคาราโอเกะเพิ่มขึ้น ประมาณเที่ยงคืนหรือตีหนึ่งดีสองก็จะออกจากร้าน แล้วไปกินอาหารที่ร้านข้าวต้มรอบดึกในตัวจังหวัด ค่าใช้จ่ายแต่ละร้านจะเปลี่ยนกันจ่าย หรือเฉลี่ยคนละเท่าๆกัน ก็แล้วแต่สถานการณ์

พฤติกรรมดังกล่าวจะกระทำเกือบทุกวัน เฉลี่ยเดือนละประมาณ 10-20 ครั้งเป็นอย่างน้อย เมื่อสอบถามว่าเพราะอะไร จึงต้องกินเที่ยวบ่อยเช่นนั้น อาจารย์พิสิทธิ์ และอาจารย์สาธิต และเพื่อนตอบอย่างสอดคล้องว่า รู้สึกชินจนเคยตัว จนคิดเป็นนิสัยชอบกินชอบเที่ยว ขอให้ได้ออกจากบ้าน ถ้าวานไหนอยู่บ้านไม่ไปไหนรู้สึกหงุดหงิด คิดถึงเพื่อน เหมือนกับว่ายังไม่ทำในสิ่งที่เคยทำ บางวันไม่มีเงินก็สามารถเชื่อไว้ก่อนได้ เพราะรู้สึกคุ้นเคย

กับเจ้าของร้านเกือบทุกร้าน จนเกิดเป็นความไว้วางใจให้เชื่อไว้มาก่อน สิ้นเดือนเงินเดือนออกจึงค่อยไปจ่าย

ข้าราชการครูชายบางคน นอกจากเที่ยวเตร่ ดื่มกินแล้ว ยังคิดพันกับนักร้อง สาวเสิร์ฟตามร้านอาหารอีกด้วย ทั้งนี้เพราะความคุ้นเคย การเอาอกเอาใจ ตลอดจนการบริการที่ถูกต้องถูกใจ ซึ่งเงินที่นำมาใช้จ่ายเที่ยวเตร่ มีทั้งผู้สหกรณ์ออมทรัพย์ครู และผู้กับนายทุนนอกระบบด้วยการทำสัญญากู้เงินอย่างง่าย ๆ พอถึงกำหนดไม่ไปใช้หนี้เงินกู้

การใช้จ่ายเงินของข้าราชการที่เป็นหนี้ ที่กระทำจนเป็นความเคยชิน เป็นนิสัย ก่อให้เกิดปัญหาเรื่องเงินอยู่บ่อยๆ ดังนั้นจึงพยายามดิ้นรนขวนขวายหาเงินกู้อื่น ๆ มาใช้ในการดำรงชีวิตของตนเองและครอบครัว แต่พฤติกรรมนี้ก็ยังไม่เลิก ไม่หยุดกระทำภายหลังโครงการพัฒนาชีวิตร่วมกับธนาคารออมสิน ได้ประกาศให้ข้าราชการครูกู้ดอกเบี้ยต่ำ ครูกลุ่มนี้ก็สมัครเป็นสมาชิก และไปกู้เงินมา บางคนก็นำไปชำระหนี้เก่า บางคนมีเงินเหลือจากชำระหนี้เก่า ก็นำไปซื้อเครื่องเสียงรถยนต์ใหม่ ซื้อเครื่องประดับยนต์ มาใส่อย่างหรูหรา บางคนนำไปซื้อเครื่องคอมพิวเตอร์รุ่นใหม่ระบบใหม่ บางคนซื้อโทรศัพท์มือถือรุ่นใหม่ทั้งที่มีของเดิมอยู่ สุดท้ายก็นัดกันไปกินไปเที่ยวตามรูปแบบเดิม ที่สำคัญเมื่อเพื่อนฝูงรู้ว่าข้าราชการครูคนใดกู้เงินมาได้ในวันใด พวกเขาก็จะโทรศัพท์นัดกันไปกินเลี้ยงเที่ยวเตร่ จนลงรับเงินก้อนใหม่ พฤติกรรมดังกล่าวเป็นที่นิยมกระทำกันอย่างกว้างขวางหลายกลุ่ม หลายพวก จนมองดูเหมือนว่าเป็นวัฒนธรรมการกินการเที่ยวของข้าราชการครูหลาย ๆ คน หลาย ๆ กลุ่มไปแล้ว

2.3 พฤติกรรมอีกรูปแบบหนึ่งคือ การเล่นการพนัน เสี่ยงโชคต่าง ๆ กิจกรรมดังกล่าวมีหลายอย่างแตกต่างกันไปตามความชอบของครูแต่ละคน มีทั้งครูชายและครูหญิง ซึ่งได้แก่ การพนันชนไก่ เล่นไพ่มรมี ไพ่ป๊อกแดง ไฮวโล ซื่อหวยได้ดิน หวยรัฐบาล

การเล่นพนันชนไก่ มีทั้งที่เลี้ยงไก่ไว้ตนเอง และไปเล่นพนันในบ่อนชนไก่ ซึ่งมีทุกอำเภอในจังหวัดลำพูน โดยเฉพาะเขตอำเภอเมืองมีมากที่สุด การกำหนดเงินเดิมพันขึ้นอยู่กับกติกาตกลงกันของกลุ่มพนัน มีเพื่อนของอาจารย์ป๊อกคนหนึ่งเล่าให้ฟังว่า เขาจะไปเล่นพนันชนไก่ทุกวันเสาร์และอาทิตย์ วันเสาร์ไปเล่นที่แห่งหนึ่ง วันอาทิตย์ไปเล่นอีกที่แห่งหนึ่ง ขึ้นอยู่กับว่าบ่อนไหนจะเปิดชนไก่วันใด ผลของการพนันมีทั้งได้และเสีย แต่เสียมากกว่าได้ ถึงกระนั้นก็ยังไปเล่นบ่อย ๆ เพราะชอบและติด บางรายเล่นพนันไก่ชนอย่างเดียวแต่ไม่ได้เลี้ยง เมื่อเล่นนานเข้าจนชอบจนติดจึงคิดอยากเลี้ยงไก่ไว้ลงสนามชนเอง แต่ราคาไก่ชนแต่ละตัวเจ้าของเดิมตั้งราคาสูงมากตั้งแต่หลักพันหลักหมื่นจนถึงหลักแสน บางคนไม่มี

เงินก็ไม่กล้าตัดสินใจซื้อมาเลี้ยง บางคนใจถึงแต่ไม่มีเงินยอมกู้ยืมเงินมาซื้อไก่ชนราคาแพงไปเลี้ยงดูเองเพื่อรองสนาม บางคนได้ลาออกจากราชการครูเพื่อต้องการเงินทุน ก.บ.ข. เงินขวัญถุงไปซื้อไก่ แล้วอยู่บ้านเลี้ยงไก่ออย่างเดียว เพื่อรอถึงวันเสาร์-อาทิตย์ จะได้นำไก่ไปลงสนามพนันชนไก่ แต่ก็มียหลายรายที่ยอมเลิกเล่นไก่ชน แต่กว่าจะเลิกเล่นก็หมดเงินเป็นหนี้สินจนถึงทุกวันนี้

ส่วนการเล่นพนันไพรมี่ ไพ่ป๊อกแดง มีการเล่นทั้งครูชาย และครูหญิงที่เป็นหนี้บางกลุ่มเล่นวันเสาร์-อาทิตย์ บางกลุ่มเล่นหลังเลิกงานไปจนถึงดึกดื่น ถึงเที่ยงคืนตีหนึ่งสำหรับการเล่นไพรมี่ เล่นได้วงละไม่เกิน 4 คน บางกลุ่มเล่นตั้งแต่เย็นวันศุกร์จนถึงเช้าวันจันทร์ไม่ได้หลับนอน เช้าวันจันทร์ไปทำงานไม่ไหวก็ลาป่วย เดือดร้อนถึงเด็กนักเรียนไม่มีครูสอน เดือดร้อนถึงครูท่านอื่นที่ต้องมาสอนแทน บางกลุ่มกลับดึกมาก ไม่ได้หลับนอนคืนตอนเช้ารู้สึกเพลีย ไปสอนหนังสือแอบนั่งหลับที่โต๊ะทำงาน บางคนแอบไปนอนห้องพยาบาล สถานที่เล่นใช้บ้านครูคนใดคนหนึ่ง สลับกันไปในแต่ละครั้ง บางคนกู้เงินได้มาใช้หนี้ในวงพนันแล้ว เงินที่เหลือไม่ยอมนำไปใช้อย่างอื่น เก็บไว้เล่นไพรมี่อย่างเดียว ครูหญิงคนหนึ่งซึ่งเป็นเพื่อนอาจารย์สุกัญญา เล่าว่า เล่นเดือนเดียวหมดไปกว่าสามหมื่นบาท เมื่อสามิรู้เรื่องเกิดทะเลาะถกเถียงกันจนสามิขู่ว่าจะเอาตำรวจไปจับ ครูหญิงคนนั้นจึงยอมหยุดเล่น แต่ก็เพียงระยะสั้นๆประมาณ 4-5 เดือน เมื่อมีเพื่อนมาชวนก็ไปเล่นอีก พอสามิรู้ก็ทะเลาะกันอีกครั้งจนนี้ถึงขั้นขอหย่าร้าง จึงได้หยุดเล่นตั้งแต่นั้นมาจนถึงบัดนี้ ถึงแม้ว่าจะหยุดเล่นก็อยู่ในระหว่างผ่อนชำระหนี้

การเล่นพนันไฮโล ส่วนใหญ่เป็นครูชาย จะตระเวนเล่นไฮโลตามงานต่าง ๆ เช่น งานศพ งานแต่งงาน งานขึ้นบ้านใหม่ การเข้าค่ายยุวกาชาด-ลูกเสือ รวมทั้งงานปอยตามบ้านชาวบ้าน โดยเฉพาะงานศพจะเล่นตั้งแต่ตั้งศพวันแรกไปจนถึงวันเผาศพ การแทงพนันไฮโลไม่มีจำกัดวงเงิน แล้วแต่ใครจะแทงขึ้นอยู่กับเจ้ามือไฮโลว่าอนุญาตให้แทงราคาสูงสุดเท่าใดเจ้ามือจะรู้ว่าตนเองมีต้นทุนสามารถจ่ายให้ผู้แทงมากน้อยเท่าไร

อาจารย์บังเอิญ เล่าว่า “มีอยู่ครั้งหนึ่ง (พ.ศ.2541) ได้ ไปแทงไฮโล 3 วัน 3 คืน ไม่กลับบ้าน พอ กลับบ้านให้เพื่อนขับรถไปส่งที่บ้าน เพราะรถยนต์ได้นำประกันเงินพนันไว้กับเจ้ามือถึง 80,000 บาท” และมีเพื่อนเขาบางคนจำนำทะเบียนรถเพื่อเอาเงินไปแทงไฮโล และจำนำเพื่อใช้หนี้ที่ติดหนี้พนันไว้ บางรายภรรยาเป็นแม่บ้านไม่ได้ทำงานก็ไม่กล้าต่อว่าสามิ เพราะสามิเป็นฝ่ายหาเลี้ยง บางรายภรรยาเป็นพนักงานหรือรับราชการเหมือนกัน ก็กล้าต่อว่าคู่ค้าสามิ ฝ่ายสามิเครียดมาจากเสียพนันเมื่อโดนภรรยาดุคำยิ่งเครียดหนัก เกิด

ทะเลาะโต้เถียงกัน ลูก ๆ เห็นก็ไม่สบายใจ บางคนถูกรรยาบ่นมากเข้า เกิดรำคาญออกจากบ้านไปดื่มเหล้าตามร้านอาหาร เงินไม่มีก็เชื่อไว้ก่อน เป็นหนี้เป็นสินเพิ่มขึ้นอีก

บางรายต้องพยายามขวนขวายคืนรุ้นืมเงินมาเพื่อถ่ายถอนรถที่จำนำไว้ ไม่เช่นนั้น จะไปทำงานไม่ได้หรือไปทำงานลำบาก เป็นหนี้เพิ่มขึ้นอีก และเมื่อกู้เงินจากแหล่งเงินกู้ในระบบได้ แทนที่จะเก็บไว้ใช้จ่ายในการดำรงชีวิต ก็ต้องนำเงินไปใช้หนี้กับเจ้าหนี้ในระบบหลายราย รวมทั้งใช้หนี้ตามร้านอาหารที่ไปกินเชื่อไว้ เงินกู้มาแทบไม่เหลือสร้างความเดือดร้อนให้กับตัวเอง ครอบครัว ลูก ภรรยา ญาติพี่น้องใกล้ชิด ซึ่งบางรายรู้สึกตัวก็เลิกเล่น บางรายติดลืก แม้ว่าจะรู้ว่าเล่นแล้วต้องเสียต้องเป็นทุกข์ก็ยังเล่นอยู่ จนติดเป็นความเคยชินเป็นความชอบ อีกทั้งมีความเชื่อว่าโชคดียิ่งจะเล่นได้ ถ้าได้มาก ๆ ครอบครัวก็อาจสุขสบาย

การเสี่ยงโชค ซื้อหวยเถื่อน หวยรัฐบาล กลุ่มนี้มีมากที่สุดกว่าการพนันประเภทอื่น ๆ มีทั้งครูหญิงครูชายในสัดส่วนพอกัน การซื้อหวยรัฐบาลจะซื้อเดือนละ 2 ครั้ง ตามที่หวยรัฐบาลออกเลข ส่วนหวยเถื่อนนอกจากจะซื้อกับเจ้ามือหวย 2 งวด ตามหวยของกองสลากกินแบ่งรัฐบาลแล้ว ยังซื้อหวยเถื่อนตามสลากออมสินและหวย (รทส.) เดือนละ 2 งวด อีกด้วย จากการสอบถามพบว่า ลูกหวยเถื่อนครั้งหนึ่งจะได้มากน้อยขึ้นอยู่กับจำนวนเงินที่ซื้อ ซื้อมากก็ได้เงินมาก ซื้อน้อยก็ได้เงินน้อย แต่หวยรัฐบาลถ้าถูกรางวัลจะได้ตามวงเงินที่ตั้งรางวัลไว้

บางรายถูกลูกหวยได้คืนได้เงินรางวัล 10,000 บาท งวดต่อไปก็จะนำเงินจำนวนนี้ซื้อหวยได้คืนหมดทั้ง 10,000 บาท ถ้าไม่ถูกละ เลขหนึ่งหมื่นบาทจะหายไปทันที งวดต่อไปถ้าไม่มีเงินสดซื้อ เจ้ามือจะให้เชื่อเชื่อไว้ก่อน ถ้าถูกละเจ้ามือจะหักค่าซื้อหวยไว้ทั้งหมดเหลือเท่าไรจ่ายเท่านั้น บางคนซื้อหวยได้คืนเชื่อไว้ เมื่อไม่ถูกรู้ก็ต้องหาเงินมาจ่ายที่หลัง บางคนหาเงินมาจ่ายค่าหวยที่ติดไว้ไม่ทัน เมื่อไม่ถูกรู้ก็ต้องหาเงินมาจ่ายที่หลัง บางคนหาเงินมาจ่ายค่าหวยที่ติดไว้ไม่ทัน ซื้อหวยเชื่องวดต่อไปอีก เมื่อไม่ถูกละหนี้สินก็พอกพูนขึ้นเรื่อย ๆ บางรายต้องเอารถยนต์ รถจักรยานยนต์ ไปจำนองเจ้ามือหวยไว้ ครอบสัญญาไม่มีถ่ายถอนคืนก็ยึดทรัพย์บังคับให้โอนหนี้สินให้เจ้ามือหวย ครูหลายคนต้องเสียที่ดิน เสียรถ ไปจนหมด เพราะคาดหวังว่าถ้าซื้อมาก ๆ ถ้าถูกละทุกอย่างจะได้คืนกลับมาโดยเร็ว เมื่อไม่ถูกรู้เงินก็ไม่ได้นี้สินก็เพิ่มพูนขึ้น จึงทำให้ต้องขายไร่ ให้กับเจ้ามือหวย บางคนยกโทรทัศน์ วิทยุ เครื่องเสียง ไปจำนำเจ้ามือหวยเถื่อน เพื่อนำเงินที่ได้จากการจำนำมาซื้อหวยกับเจ้ามือคนเดิม บ้านเจ้ามือหวยเถื่อนจึงมีโทรศัพท์ วิทยุ และอื่น ๆ ตั้งเต็มบ้าน เมื่อถึงกำหนดไม่มาถ่ายถอน เจ้ามือก็ประกาศขายราคาถูก ขายง่าย ขายเร็ว และยังได้กำไรจากที่บวกในราคาขายอีกด้วย

สรุปได้ว่า กลุ่มข้าราชการครูที่มีพฤติกรรมที่ส่งเสริมให้ตนเองมีหนี้สินเพิ่มขึ้น มีสาเหตุมาจากหลายประการ คือ พฤติกรรมในการดำรงชีวิตที่ปล่อยไปตามกระแสของสังคม ความอยากของตน และค่านิยมที่เลียนแบบอย่างของคนอื่น ขาดแบบแผนการดำเนินชีวิต มีความฟุ้งเฟ้อ รักสนุกชอบดื่ม กิน เที่ยวเตร่ กลุ่มรักสนุกที่ชอบพนันชนไก่ กลุ่มที่ชอบเสี่ยงโชค เช่น ซื้อหวย กลุ่มที่เอาใจใกล้ชิดกับเจ้านายเพื่อหวังผลประโยชน์ตอบแทน แต่ทุกกลุ่มที่กล่าวนอกจากจะไม่สมหวังไม่ประสบความสำเร็จตามที่คาดหวังแล้ว ยังสร้างปัญหา ต่าง ๆ มีผลกระทบกับหน้าที่การงาน นักเรียนและคนในครอบครัวตนเองอีกด้วย

กล่าวโดยสรุป การศึกษาค่านิยมและพฤติกรรมในการดำรงชีวิตของข้าราชการครูที่มีหนี้สิน มีทั้งพฤติกรรมที่เป็นการสร้างสรรค์ให้กับตนเองและครอบครัว และพฤติกรรมที่ทำลายตนเอง ครอบครัวและสังคม โดยมีสาเหตุมาจาก พฤติกรรม ความเชื่อ ค่านิยม การกล่อมเกลாதาสังคม การปลูกฝังซึมซับจากครอบครัวเดิม รวมทั้งความโลภ ตลอดจนความชอบความฟุ้งเฟ้อใจส่วนตน โดยไม่คำนึงถึงผลเสียมากมายที่จะติดตามมา บางรายกว่าจะรู้ตัวว่าได้กระทำ มีพฤติกรรมที่เสี่ยงต่อการดำเนินชีวิตก็กลายเป็นบุคคลที่มีหนี้สิน